

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 105002/D/2015/0474910939

**ŠVÉDSKY EKONOMICKÝ MODEL,
PERSPEKTÍVY VÝVOJA**

Dizertačná práca

2015

Ing. Tatiana Damašková

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

**ŠVÉDSKY EKONOMICKÝ MODEL,
PERSPEKTÍVY VÝVOJA**

Dizertačná práca

Študijný program:	Medzinárodné ekonomické vzťahy
Študijný odbor:	6221 900 Medzinárodné ekonomické vzťahy
Školiace pracovisko:	Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie
Školiteľ:	prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc.

Bratislava 2015

Ing. Tatiana Damašková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú dizertačnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....
(podpis študenta)

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela úprimne poďakovať vedúcej dizertačnej práce, prof. Ing. Ľudmile Lipkovej, CSc., za odborné vedenie, rady a pripomienky pri vypracovaní dizertačnej práce. Srdečná vďaka patrí aj mojej milovanej rodine za podporu počas doktorandského štúdia.

ABSTRAKT

DAMAŠKOVÁ, Tatiana: Švédsky ekonomický model, perspektívy vývoja. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Školiteľ: prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2015, 117 s.

Cieľom záverečnej práce je na základe analýzy sociálno – ekonomického vývoja Švédska skoncipovať ucelenú bázu poznatkov o mechanizme fungovania sociálneho štátu a overiť platnosť hypotézy, že švédsky model „sociálneho štátu“ koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia vytváral významné riziká pre vývoj ekonomiky. Súčasťou cieľa záverečnej práce je posúdiť vybrané riziká súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu v kontexte medzinárodného vývoja a navrhnúť opatrenia na ich znižovanie.

Práca je rozdelená do šiestich kapitôl, obsahuje 23 tabuliek a 8 grafov. Prvá kapitola je venovaná analýze súčasného stavu skúmania kľúčových aspektov problematiky sociálneho štátu. V druhej časti sa charakterizuje historický vývoj a súčasné fungovanie sociálno-ekonomického modelu Švédska. V tretej časti je urobená analýza švédskej ekonomiky v rokoch 2004-2014. V štvrtej časti sa hodnotí účinnosť proti krízovým opatreniam Švédska v boji proti dôsledkom svetovej finančnej a hospodárskej krízy. V záverečných piatej a šiestej kapitole je urobená identifikácia rizík súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu a návrh opatrení zameraných na redukciu významných rizík súčasného fungovania švédskej ekonomiky a švédskeho sociálno-ekonomického modelu.

Výsledkom riešenia danej problematiky je overenie platnosti stanovenej hypotézy a zoznam vybraných rizík súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu a návrh opatrení na znižovanie identifikovaných rizík.

Kľúčové slová: model sociálneho štátu, švédsky sociálno-ekonomický model, štátna intervencia, institucionalizmus, ekonomická a sociálna stabilita, vysoká miera zdanenia, podpora zamestnanosti, rozvinutý školský systém, finančná a hospodárska kríza, migračná politika.

ABSTRACT

DAMAŠKOVÁ, Tatiana: Swedish economic model, developmental perspectives. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Thesis advisor: prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc. – Bratislava: FMV EU, 2015, 117 pp.

The aim of the thesis is to establish a complex ground of knowledge based on the analysis of the socioeconomic development of Sweden and to validate the hypothesis that Swedish social-economic model in the late 60's and early 70's of the 20th century put the development of economics at significant risk. Part of the aim of the thesis is to assess certain risks of the current development of the Swedish socioeconomic model in the context of international development and to propose precautionary actions in order to decrease them.

The thesis is divided into six chapters and includes 23 tables and 8 graphs. The first chapter analyses the present status of investigation of the key aspects of the problematics of the welfare state. In the second part the historical development and the current wellbeing of the Swedish socioeconomic model are characterized. The third part analyses the Swedish economics in the years of 2004-2014. The fourth part assesses the efficiency of the Swedish anti-crisis measures in preventing the impact of the world economical and financial crisis. In the concluding fifth and sixth chapters risks of the current development of the Swedish socioeconomic model and proposal of preventive measures of the risks of the current model are identified.

The result of the solution of the given issue is validation of the established hypothesis and a list of risks of the development of the current socioeconomic model and the proposal of preventive measures for risk reductions.

Key words: model of the welfare state, Swedish social-economic model, state intervention, institutionalism, economic and social stability, high rates of taxation, promotion of employment, developed school systems, financial and economic crises, migration policy.

OBSAH

Úvod	1
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	5
2 Ciele dizertačnej práce	6
3 Metódy dizertačnej práce	8
4 Výsledky práce	9
4.1 Analýza súčasného stavu skúmania kľúčových aspektov problematiky sociálneho štátu	9
4.2 Charakteristika historického vývoja a súčasného fungovania sociálno-ekonomického modelu Švédska	24
4.2.1 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1850 až 1890	26
4.2.2 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1890 -1935	28
4.2.3 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1935 až 1975. Fenomén švédskeho modelu konca 60. rokov 20.storočia	30
4.2.4 Vývoj švédskej ekonomiky po roku 1975	35
4.2.5 Švédska banková kríza v 90. rokoch 20. storočia	40
4.3 Analýza švédskej ekonomiky v rokoch 2004-2014	47
4.3.1 Vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014	48
4.3.2 Vývoj rastu miery inflácie vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014	56
4.3.3 Vývoj rastu miery nezamestnanosti vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 - 2014	61
4.3.4 Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014	73
4.3.5 Vývoj miery efektívnosti zahraničného obchodu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2014 v %	76
4.3.6 Vývoj úrovne Giniho koeficientu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2013 ..	79
4.4 Hodnotenie účinnosti protikrizových opatrení Švédska v boji proti dôsledkom svetovej finančnej a hospodárskej krízy	85

4.5	Identifikácia rizík súčasného vývoja švédskeho soc.-ek. modelu.....	99
4.6	Návrh opatrení zameraných na redukcii významných rizík súčasného fungovania švédskej ekonomiky a švédskeho soc.-ek.modelu.....	100
5	Diskusia o výsledkoch dizertačnej práce.....	102
Záver		108
Zoznam použitej literatúry		111

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 Esping-Andersenova typológia sociálnych štátov	14
Tabuľka č. 2 Vybrané charakteristiky bismarckovského a beveridgeovského modelu.....	17
Tabuľka č. 3 Vývoj miery rastu HDP vo vybraných štátoch sveta v období rokov 1870 až 1930 v [%].....	28
Tabuľka č. 4 Podiely počtu zamestnaných pracovníkov v rámci vybraných sektorov švédskeho hospodárstva v roku 1890 a v roku 1930 a veľkosť danej zmeny v absolútnych číslach	29
Tabuľka č. 5 Miera rastu HDP Švédska v období rokov 1850 až 1975 v [%]	32
Tabuľka č. 6 Podiel zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1931-1935, 1951-1955 and 1971-1975 v [%]	33
Tabuľka č. 7 Medziobdobová zmena podielu zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1931-1935, 1951-1955 a 1971-1975 v [%].....	35
Tabuľka č. 8 Podiel zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1971 až 1975 a 1991 až 1995 v [%]	36
Tabuľka č. 9 Výška a účel štátnej podpory problémovým švédskym bankám počas obdobia rokov 1991 až 1994	44
Tabuľka č. 10 Medziročná zmena miery rastu HDP vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013	54
Tabuľka č. 11 Korelačná analýza. Miera závislosti vývoja miery rastu HDP Švédska a vybraných štátov v období rokov 2004 až 2013	55
Tabuľka č. 12 Vývoj medziročnej zmeny miery inflácie vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013 [%]	61
Tabuľka č. 13 Vývoj medziročnej zmeny miery nezamestnanosti vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2014 v [%]	65
Tabuľka č. 14 Vývoj medziročných zmien miery nezamestnanosti vo švédskej ekonomike v rámci vybraných populačných skupín v období rokov 2004 až 2013 v [%] .	71
Tabuľka č. 15 Vývoj medziročnej zmeny bežného účtu platobnej bilancie v % vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2014 v [%]	75
Tabuľka č. 16 Vývoj medziročnej zmeny efektívnosti zahraničnoobchodnej výmeny vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013 v [%]	79
Tabuľka č. 17 Vývoj medziročných zmien hodnoty Giniho koeficientu vo vybraných ekonomikách v období rokov 2004 až 2013 v [%].....	83
Tabuľka č. 18 Vývoj vybraných ekonomických parametrov vo švédskej ekonomike v rokoch 2007 až 2013	83
Tabuľka č. 19 Odhad vývoja vybraných ukazovateľov švédskej ekonomiky v období rokov 2014 až 2018	84

Tabuľka č. 20 Súhrn protikrízových opatrení Švédska, prijatých v roku 2008 na záchranu finančného sektora.....	91
Tabuľka č. 21 Vývoj odchýlky vybraných parametrov ek. vývoja Švédska vo vybraných rokoch oproti ideálnym ukazovateľom magického štvoruholníka podľa OECD v [%].....	95
Tabuľka č. 22 Zoznam identifikovaných rizík vývoja švédskej ekonomiky	100
Tabuľka č. 23 Zoznam redukcie hodných rizík vo švédskej ekonomike a rámcové opatrenia na ich redukcii.....	101

Zoznam obrázkov

Obrázok č. 1 Vývoj rastu reálneho HDP per capita vo vybraných krajinách v období rokov 1970 až 2005 – Index 100 = USA 1970	37
Obrázok č. 2 Vývoj miery inflácie vo švédскеj ekonomike v období rokov 1960 až 2000 v [%]	41
Obrázok č. 3 Graf vývoja úrokovej sadzby Riksbank v období 08.1992-10.1992 [%]	45
Obrázok č. 4 Graf vývoja miery rastu HDP vo vybraných ekonomikách v období 2004 až 2014 [%]	49
Obrázok č. 5 Medziročná miera inflácie vo vybraných štátoch Európskej únie v období 2004 – 2014	57
Obrázok č. 6 Graf vývoja miery nezamestnanosti vo vybraných krajinách EÚ v období 2004-2014.....	62
Obrázok č. 7 Graf vývoja miery nezamestnanosti vybraných skupín obyvateľstva Švédska v období rokov 2004 až 2013	66
Obrázok č. 8 Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie v % z HDP vo vybraných ekonomikách v období rokov 2004 až 2013.....	73
Obrázok č. 9 Graf vývoja miery efektívnosti zahraničného obchodu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2014 v %.....	76
Obrázok č. 10 Vývoj Giniho koeficientu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 – 2013 ..	80
Obrázok č. 11 Vývoj odchýlky vybraných parametrov ekonomického vývoja Švédska vo vybraných rokoch oproti ideálnym ukazovateľom magického štvoruholníka podľa OECD v [%]	95

ÚVOD

Súčasnosť, ktorá je poznačená zrýchľujúcim sa tempom vedecko-technických objavov, reštrukturalizáciou bezpečnostných a politických pomerov vo svetovom hospodárstve, kladie vďaka rozpornej povahe globalizačných procesov nové úlohy a otázky pre rozvoj ľudskej činnosti v akejkoľvek oblasti. Dynamicky sa meniace podmienky svetového hospodárstva, v spolupôsobení zo zásadnými zmenami sociálno-ekonomických, politicko-bezpečnostných a prírodných pomerov vytvárajú nové podnety pre optimalizáciu riadenia, fungovania a rozvoja štátu.

Načrtnuté tendencie sa prejavujú vznikom sociálno-ekonomických, či politicko-bezpečnostných nerovnováh a často ústia do zásadných kríz na všetkých úrovniach ľudskej spoločnosti. Na úrovni svetovej ekonomiky vytvárajú prirodzený priestor na reformovanie nielen široko poňatého vnímania a uplatňovania rozvoja medzinárodných vzťahov ako nadnárodného fenoménu, ale a to predovšetkým sa priamo dotýkajú konkrétnych štátov. Národné štáty si musia svoju vnútornú i vonkajšiu pozíciu budovať a brániť s prihliadnutím na nové charakteristiky globálneho sociálneho, ekonomického, politického, bezpečnostného a prírodného prostredia.

Vzhľadom na nové podmienky v rámci globalizujúceho sa svetového hospodárstva sa dostáva do popredia čoraz viac otázka koncepčného a udržateľného rozvoja štátu. Stále významnejšími sa stávajú otázky spojené so spôsobmi určovania a obsahom kľúčových cieľov a funkcií štátu a spôsobov ich napĺňania v turbulentných, dynamicky sa mieniacich podmienkach dnešného sveta.

Na základe historickej skúsenosti môžeme identifikovať dve krajne protichodné tendencie fungovania a rozvoja sociálno-ekonomického systému štátu. T.j. liberálny a tzv. centrálny riadený model s plánovaným hospodárstvom. Na pozadí súperenia socializmu a kapitalizmu však vznikla i ďalšia alternatíva riadenia fungovania a rozvoja štátu uplatňovaná v škandinávskych krajinách, ktorá čiastočne kombinuje pozitívne aspekty oboch zmienených koncepcií rozvoja štátu. Vzhľadom na dlhodobé dosahované popredné umiestnenie severských štátov v rebríčku kvality života i konkurencieschopnosti týchto krajín, sme sa rozhodli v dizertačnej práci zaoberať sa práve problematikou sociálno-ekonomického modelu Škandinávského typu. Za kľúčového reprezentanta tohto modelu sme si zvolili Švédsko.

Na otázku prečo sú ekonomické a sociálne podmienky vo Švédsku stále aktuálne pre výskum, odpovedal známy švédsky ekonóm Assar Lindbek takto. Je to asi preto, lebo inštitucionálny a politický vývoj a procesy v tomto štáte sú do istej miery experimentálne a niektoré z týchto procesov sa často môžu využiť aj v iných krajinách. Z tohto hľadiska môžeme Švédsko považovať za obrovské, prirodzene veľké ekonomické a sociálne laboratórium.

Švédske kráľovstvo je dlhodobo vnímané ako krajina s najrozvinutejšou a najúspešnejšou ekonomikou vo svetovom hospodárstve, ktorá poskytuje svojim obyvateľom kvalitné sociálne istoty a vysoký životný štandard. Švédsko je v súčasnosti radené k najvyspelejším štátom vo svete s modernou a dynamickou priemyselnou výrobou, s výkonným poľnohospodárstvom a široko rozvinutým, štrukturálne stabilizovaným a výkonným terciárnym sektorom.

V priebehu posledného storočia urobilo Švédsko obdivuhodný pokrok, pričom sa zmenilo na jeden z najvyspelejších štátov Európy. Podnikateľská činnosť je neoddeliteľnou súčasťou švédskej tradície. Ešte z čias Vikingov sú vo Švédsku známe podniky na výrobu zbraní, streliva a šperkov. Prvá známa podnikateľská spoločnosť vo svete – „Strura Kopparberg“ (založená pred viac ako 700 rokmi) vznikla vo Švédsku a doteraz patrí do desiatky najväčších exportérov krajiny.

Počas dlhého obdobia po Druhej svetovej vojne si dokázalo Švédsko udržať pomerne vysoké tempo ekonomického rastu. V roku 1970 obsadilo Švédsko prvé miesto v Európe v ukazovateli priemyselnej výroby v prepočte na jedného obyvateľa. Toto obdobie je hodnotené ako „zlaté roky“ švédskej ekonomiky.

Ako sa podarilo dosiahnuť vysoko efektívny pomeru faktorov ekonomického rastu? A prečo sa ekonomická a sociálna efektivita ukázala v krajine významne narušená z hľadiska ekonomického rastu v druhej polovici 70. rokov, v sfére rozdelenia príjmov, v sfére zamestnanosti v polovici 80. rokov a v oblasti ekonomickej bezpečnosti začiatkom 90. rokov? Bol ekonomicky prepád len výsledkom nepriaznivých vonkajších vplyvov a „náhodných“ politických chýb? Alebo to je dôsledkom základných zmien v ekonomickom systéme Švédska koncom 60. a začiatkom 70. rokov, kedy došlo k rýchlemu rastu štátnych výdavkov, k špecifickej zmene daňovej politiky a výraznému regulovaniu ekonomiky? Naozaj nie možné udržať úspešné výsledky v sociálnej oblasti, vrátane plnej zamestnanosti, počas dlhšieho obdobia? Majú metódy „švédskeho modelu“ objektívne predpoklady pre dlhodobú úspešnosť? Treba zdôrazniť, že do polovice 60.

a začiatku 70. rokov sa Švédsko málo líšilo od iných tzv. západných krajín. Avšak určité špecifické ideologické a inštitucionálne základy švédskeho modelu existovali už vtedy.

Je zrejmé, že model vyvinutý v 60. -70. rokoch 20. storočia sa ukázal ako veľmi nestabilný a závislý od vnútorných a vonkajších otrasov vrátane politických chýb, ktorým sa nedá vyhnúť.

Termín „švédsky ekonomický model“ vznikol koncom 60. rokov 20. storočia, kedy bolo Švédsko uznané zo sociálneho a ekonomického hľadiska za jeden z najvyspelejších štátov sveta. Vtedy zaznamenali zahraniční pozorovatelia úspešné prepojenie rýchleho ekonomického rozvoja s rozsiahlou politikou reforiem a relatívnou nekonfliktnosťou v spoločnosti. Tento obraz úspešného a pokojného Švédska bol obzvlášť kontrastný v porovnaní so sociálnymi a politickými konfliktmi v susedných štátoch. V tom čase boli kľúčovými cieľmi sociálnej a ekonomickej politiky Švédska ekonomická bezpečnosť, vrátane plošnej zamestnanosti, vrátane poklesu diferenciácii príjmov, ako aj zníženie chudoby. Inštitucionálne usporiadanie švédskeho štátu je hlavnou črtou „švédskeho modelu“, kde veľké a centralizované inštitúcie majú v spoločnosti významnú prevahu. Dôležitými článkami tohto usporiadania sú: vysoké výdavky štátneho sektora, štátna regulácia trhu práce, snaha štátu ovplyvňovať úroveň celkových úspor, ponuku úverov a investícií, regulovanie kapitálového trhu, daní a štátnych dotácií, centralizované určenie úrovne miezd, koncentrácia výroby a finančných aktív v rámci úzkej skupiny niekoľkých veľkých spoločností.

Ďalšou špecifickou črtou sociálno - ekonomického systému Švédska je spolupráca medzi zástupcami zamestnávateľov a zamestnancov. Počas niekoľkých desaťročí bol významnou súčasťou centralizovaný systém vyjednávania o uzatváraní kolektívnych zmlúv o mzdách za účasti odborov a zamestnávateľov. Politika odborov sa opierala o princípy solidarity medzi rozličnými skupinami pracujúcich.

Odbory boli pod silným politickým vplyvom. Od vládnucej Sociálno-demokratickej strany získali v 70. rokoch 20. storočia významné privilégia. Odbory navrhli vytvorenie „fondov pracujúcich“, financovaných z daní s cieľom získať kontrolu nad švédskymi korporáciami. Začiatkom 80. rokov došlo k viacerým sporom medzi zástupcami odborov a zamestnávateľmi. Hlavným dôvodom bola zmena politicko – ekonomických názorov zamestnávateľov a ich podpora voľného obchodu.

V širšom ponímaní predstavuje „švédsky model“ komplex prvkov osobitnej ekonomickej politiky, s vysokou životnou úrovňou obyvateľstva, s rozsiahlymi sociálnymi výhodami.

Vyššie uvedené základne pojmy a definície „švédskeho sociálno-ekonomického modelu“ predstavujú stále aktuálnu a zaujímavú oblasť výskumu. Osobitne pri výbere prvkov hospodárskej a sociálnej politiky štátov Strednej a Východnej Európy. Na ich komplikovanej ceste sú rovnako užitočné ponaučenia z úspechov tak aj neúspešných experimentov tohto špecifického modelu.

V kontexte vyššie uvedenej potreby optimalizácie konceptov fungovania a rozvoja štátu a ekonomiky nás zaujímajú tieto otázky:

- Aké sú základné charakteristiky švédskeho sociálno-ekonomického modelu?
- Aké sú základné faktory úspechu rozvoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu v historickej praxi a v kontexte vývoja svetovej ekonomiky ako i v súčasnosti?
- Aké metódy a techniky, či spôsoby riadenia Švédsko uplatnilo počas súčasnej svetovej hospodárskej krízy?
- Je švédsky sociálno-ekonomický model fungovania štátu udržateľný?
- Aké sú predpoklady jeho udržateľnosti?
- Ktoré prvky, či postupy by bolo možné úspešne aplikovať i v rámci koncepcie sociálno-ekonomického rozvoja Slovenskej republiky?

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Teória sociálneho štátu a v jej kontexte teória “švédskeho štátu verejného blahobytu“ je stále aktuálnou témou pre vedecký výskum. Základy teórie sociálneho štátu nájdeme v prácach významných klasikov ekonómie J. Keynesa, G. Myrdala, A. Armacka. Neskôr sa otázke sociálneho štátu venovali svetoví vedci Th. Hobess, G. Keller, Ch. Pierson, J.J. De Deken, J. Argajo, Ch. Fellman, R.Meidner, S. Fellman, A. Heywood, N. Barr a ďalší. Problém evolúcie “švédskeho ekonomického modelu” je analyzovaný v prácach R. Meidner, A. Lindbeka, A. Berga, L. Olofssona, S. Schona. Na Slovensku a v Českej republike bola otázka sociálneho štátu a “švédskeho ekonomického modelu” skúmaná v prácach Ľ. Blahu, J. Beňaka, J. Krajčiovej, L. Musila, M. Potůčka, M. Smuteka a ďalší.

2 CIELE DIZERTAČNEJ PRÁCE

Na základe načrtnutých úvah sa v dizertačnej práci bude skúmať problematika švédskeho sociálno-ekonomického modelu v kontexte ďalšieho rozvoja nielen samotného Švédska či celého Nordického regiónu, ale i celej Európskej únie. Hlavným cieľom dizertačnej práce je:

Na základe analýzy sociálno – ekonomického vývoja Švédska skoncipovať ucelenú bázu poznatkov o mechanizme fungovania sociálneho štátu. Overiť platnosť hypotézy, že švédsky model „sociálneho štátu“ koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia vytváral významné riziká pre vývoj ekonomiky. Súčasťou hlavného cieľa je posúdiť vybrané riziká súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu v kontexte medzinárodného vývoja a navrhnúť opatrenia na ich znížovanie.

Na dosiahnutie hlavného cieľa budeme musieť v rámci vypracovania dizertačnej práce naplniť viacero čiastkových úloh, na základe ktorých boli stanovené nasledovné parciálne ciele dizertačnej práce.:

- Analyzovať súčasný stav rozvoja teórie sociálneho štátu a jej aplikácii na ekonomiku Švédska.
- Analyzovať vybrané etapy historického vývoja sociálno-ekonomického systému Švédska.
- Definovať a analyzovať kľúčové znaky a riziká švédskeho sociálno-ekonomického modelu koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia.
- Analyzovať a posúdiť súčasný sociálno-ekonomický vývoj švédskeho hospodárstva.
- Identifikovať, analyzovať a zhodnotiť kľúčové riziká súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického vývoja.
- Navrhnúť opatrenia na zníženie vybraných rizík sociálno-ekonomického vývoja Švédska.

V rámci výskumu dizertačnej práce sme si stanovili nasledovné hypotézy (H):

H1.

Možno predpokladať, že pozitívny a rýchly sociálno-ekonomický vývoj Švédska koncom 19. a začiatkom 20. storočia bol založený najmä na efektívnych a konzistenčných reformách.

H2.

Možno predpokladať, že švédsky model „sociálneho štátu“ koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia vytváral významné riziká pre vývoj ekonomiky a to najmä nadmernými štátnymi zásahmi do sociálno-ekonomického vývoja.

H3.

Možno predpokladať, že hospodárska a finančná kríza, ktorá postihla švédsku spoločnosť začiatkom 90. rokov 20. storočia bola spôsobená vnútornými faktormi a že protikrizové opatrenia prijaté švédskou vládou pomohli ozdraveniu ekonomiky a stimulovali hospodársky vývoj.

H4.

Možno predpokladať, že Švédsko bolo pripravené na zvládnutie svetovej finančnej a hospodárskej krízy v rokoch 2008-2009. Súhrn protikrizových opatrení, realizovaný švédskou vládou môže slúžiť ako dobrý príklad pre iné štáty.

H5.

Možno predpokladať, že budúci sociálno-ekonomický vývoj Švédska bude ovplyvňovaný určitými významnými rizikovými faktormi.

3 METÓDY DIZERTAČNEJ PRÁCE

Pri plnení čiastkových úloh a napĺňaní cieľov dizertačnej práce budeme v rámci procesu spracovávania dizertačnej práce využívať nasledovné postupy a metódy vedeckej práce a skúmania.

- **Induktívno-deduktívne myšlienkové postupy**
- **Analyticko - syntetickú metódu**
- **Metódu literárneho prieskumu**
- **Štatistické metódy spracovania dát**
- **Metódu komparácie vybraných ukazovateľov sociálno-ekonomického vývoja v rámci skúmaných ekonomík**
- **Grafickú zobrazovaciu metódu pri konštrukcii a tvorbe grafov**
- **Tabuľková zobrazovacia metóda bude využitá v rámci zobrazovania prezentovaných dát formou tabuliek**

Práca je rozdelená do šiestich kapitol, v rámci ktorých postupne preskúmame súčasnú poznatkovú bázu teórií sociálneho štátu, analyzujeme minulý a súčasný vývoj švédskej ekonomiky. Na základe uvedeného identifikujeme a posúdime riziká jej ďalšieho vývoja, následne navrhujeme opatrenia na znižovanie rizík. V závere budeme diskutovať o perspektívach vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu a možnostiach jeho uplatnenia v rámci Európskej únie a Slovenskej republiky.

4 VÝSLEDKY PRÁCE

4.1 Analýza súčasného stavu skúmania kľúčových aspektov problematiky sociálneho štátu

Ak chceme skúmať švédsky sociálno-ekonomický model, často krát označovaný aj pojmom „švédsky sociálny experiment“ alebo „švédsky sociálny štát“, musíme priblížiť a charakterizovať historický vývin a rozvoj fenoménu sociálneho štátu. Na začiatok je potrebné vymedziť pojem sociálneho štátu, vývinové tendencie a obsah tohto pojmu. Následne je potrebné analyzovať súčasné postavenie konceptu sociálneho štátu v realite dnešnej turbulentnej globálnej ekonomiky. V neposlednom rade je dôležité vymedziť a charakterizovať špecifiká švédskeho poňatia a uplatňovania princípov fungovania sociálneho štátu v rámci švédskeho sociálno-ekonomického modelu fungovania a rozvoja štátu. Okrem teoretickej klasifikácie modelov sociálneho štátu je zameriame svoju pozornosť na obsah a rozsah sociálneho štátu jeho udržateľnosť, či neudržateľnosť v súčasných podmienkach globalizujúcej sa svetovej ekonomiky.

Pri vymedzovaní pojmu sociálneho štátu je dôležité brať do úvahy vývinovú dynamiku názorov, obsah a funkcie sociálneho štátu nielen ako teoretického konceptu spravovania a riadenia určitej teritoriálne alebo národne či občiansky vymedzenej spoločnosti. Dôležité je zohľadniť i reálny obsah tohto pojmu, ktorý odráža v každodennej realite základné sociálne funkcie a ciele existencie štátu. V odbornej literatúre sa môžeme stretnúť s viacerými podobami a označeniami fenoménu sociálneho štátu. Najčastejšie podoby označujúce tento jav sú tzv. „sociálny štát“ alebo i tzv. „welfare state“ v anglo-americkéj tradícii. Napriek, čiastočným odlišnostiam vo vymedzení obsahu týchto dvoch pojmov, ktoré môžeme nájsť v rôznych odborných prameňoch, väčšina autorov tieto dva pojmy stotožňuje.

Prvopočiatky uplatňovania čiastočných črt „sociálneho štátu“ v rámci spravovania štátu, je možné podľa niektorých zdrojov spájať už s obdobím 11. storočia n. l. „prvé výhonky toho, čomu sa dnes hovorí sociálny štát, sa začali objavovať už v 11. storočí v Číne počas vlády dynastie Song. Ministerský predseda Wang Anshi bol v tom čase

presvedčený, že štát je zodpovedný za poskytnutie slušných životných podmienok pre svojich obyvateľov. Jeho reformy dostali názov xin fa, čiže „nové zákony“.¹

„Európske korene sociálneho štátu možno vystopovať v kresťanskej charite, ktorej funkcie postupne preberal štát a z náhodnej a lokálnej pomoci chudobným vytvoril komplexný a univerzálny nástroj sociálnej pomoci. Tento proces prebiehal stovky rokov a svoju modernú podobu začal nadobúdať v 19. storočí.“²

„Za prvý sociálny štát sa vo všeobecnosti považuje Nemecko za vlády kancelára Otta von Bismarcka, ktorý začal realizovať svoje sociálne reformy už roku 1871. Následne, v rokoch 1883-1889, v reakcii na silnejúci tlak zo strany socialistického hnutia, zaviedla nemecká vláda široký systém sociálneho poistenia (nemocenské, úrazové, zdravotné a dôchodkové poistenie).“³

Ďalším významným momentom a zároveň najrozsiahlejšou etapou v zavádzaní a rozvoji sociálneho štátu bol tzv. New deal F. D. Roosevelta „čiže Nový údel ako plán národného oživenia ekonomiky bol súhrnom legislatívnych a inštitucionálnych opatrení vlády Spojených štátov amerických ako reakcia na finančnú a hospodársku krízu v 30. rokoch minulého storočia. Mal zabrániť chudobe obyvateľstva, ozdraviť hospodárstvo, finančný trh a dodať najmä mladým ľuďom nádej do budúcnosti.“⁴

H. L. Wilenský charakterizuje podstatu sociálneho štátu ako vládou chránenú minimálnu úroveň príjmov, výživy, zdravia, bývania a vzdelania pre každého občana, Táto úroveň je dosahovaná redistribúciou spoločenských príjmov. Ďalší autori pridávajú, že sa tak deje za účelom získania politickej podpory a udržania sociálneho zmieru v krajine. Na rozdiel od prvej Hobbesovej predstavy Leviathana ako štátu - ochrancu, ktorý už mal povinnosť starať sa o tých, ktorí sa „nezavineným nešťastím stávajú neschopnými pracovať a sami sa živiť“,⁵⁶ je dnešný sociálny štát viazaný na podmienky liberálneho hospodárstva, pluralitnej demokracie a decentralizácie štátnej moci.⁷

¹ BLÁHA, Ľ. 2008. Sociálny štát v kocke. SLOVO [online] [13.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.akademickyrepozitar.sk/Lubos-Blaha/socialny-stat>

² Tam tiež

³ Tam tiež

⁴ HEYWOOD, A. 1994. Politické ideológie. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1994, 293 s. ISBN 80-85865-10-6

⁵ HEYWOOD, A. 1994. Politické ideológie. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1994, 293 s. ISBN 80-85865-10-6

⁶ HOBBS, T. 1988. Výbor z díla. Praha : Sloboda, 1988. 229 s.

⁷ KRAJČIOVÁ, J. 2007. Sociálny štát (1). [online] 2007. [3.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.e-polis.cz/clanek/socialny-stat-1.html>

Podľa Brrigsa je sociálny štát taký štát, v ktorom sa moc zámerne využíva na zmenu alebo ovplyvnenie výsledku pôsobenia trhových síl minimálne v troch rovinách: zaručením minimálneho príjmu, znížením neistoty a ponukou sociálnych služieb pre občanov.⁸

Potůček „Sociálny štát je štát, v ktorom sa v zákonoch, vo vedení a postojoch ľudí, v aktivitách inštitúcií a v praktickej politike presadzuje myšlienka, že sociálne podmienky, v ktorých žijú ľudia nie sú vecami jedincov či rodín, ale i vecou verejnou“

Liberálna definícia: „Sociálny štát znižuje riziká moderného života, realizuje opatrenie k zaisteniu bezpečnosti všetkých občanov, zvyšuje rovnosť príležitostí a tým tlmí triedny konflikt a podporuje sociálnu spravodlivosť.“⁹

Už z načrtnutých definícií je zrejmé, že obsah problematiky štátu, sa viaže na problém vymedzenia základných cieľov a funkcií, viažucich sa na existenciu konkrétneho štátu. Ide teda o taký štát, ktorý presadzuje a zabezpečuje primeraný rozsah plnenia sociálno-ekonomickej funkcie svojej existencie vo vzťahu k potrebám svojich občanov. Tieto ciele dosahuje spôsobom, ktorý dokáže poskytnúť a garantovať štátnym príslušníkom minimálne zákonom definované sociálne a ekonomické štandardy. Tiež využíva na dosiahnutie svojich cieľov podporné mechanizmy, ktoré dokážu efektívne pôsobiť v zmysle prevencie vzniku a riešenia sociálnych kríz a ich dôsledkov či už na úrovni jednotlivcov, spoločenských skupín, či celej spoločnosti v rámci daného štátu.

Problematickým sa teda v súčasnosti stáva obsah i rozsah sociálneho štátu. Obsahom sociálneho štátu by mohol byť obsah hospodárskej politiky štátu, konkrétne jej sociálnej časti t.j. sociálnej politiky. Rozsah sociálneho štátu tvorí miera garantovaných minimálnych sociálno-ekonomických štandardov a preventívno-reaktívnych sociálno-ekonomických opatrení zameraných na navodenie sociálno-ekonomickej stability a rozvoja ako jedinca, tak spoločenských skupín i spoločnosti ako celku.

Pre lepšie pochopenie vývinových foriem sociálneho štátu ako i pre lepšiu identifikáciu charakteru a postavenia sociálno-ekonomického modelu Švédska v rámci spôsobov aplikovania ako i samotného obsahu a rozsahu nástrojov tzv. sociálneho štátu v rámci súčasnej typológie kategorizácie štátov uvedieme niekoľko príkladov typológií viažucich sa na pojmovú kategóriu sociálneho štátu.

⁸ I.L.O. INTERNATIONAL LABOUR CONFERENCE, 34TH SESSION.. Objectives and Minimum Standards of Social Security (1951). See also “Survey of Post-War Trends in Social Security” in International Labour Review, June, July, August, September, 1949

⁹ POTŮČEK, M. a kol. 2005. Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 399 stran, ISBN 80-86429-50-4.

Významnou a dá sa povedať bázickou kategorizáciou štátov vo vzťahu k rozsahu a obsahu a spôsobom uplatňovania agendy sociálneho štátu je typológia sociálnych štátov podľa H. Wilenskeho a Ch. N. Legauxa, ktorí členili štáty vo vzťahu k spôsobu zabezpečovania agendy sociálneho štátu na:

Reziduálny typ sociálneho štát presadzuje vo vzťahu k zabezpečovaniu sociálnych potrieb a princípu subsidiarity. Za základnú a kľúčovú jednotku vo vzťahu k podporným mechanizmom navodenia sociálnej stability a uspokojenia sociálnych potrieb považuje rodinu. Štátna podpora vo väčšej miere nastupuje až vtedy, ak rodina zlyhá, prípadne štát prekonáva výraznú sociálno-ekonomickú krízu. Charakteristické je súkromné zabezpečenie potrieb pre bohatých. A sociálna pomoc je len akási záchranná sieť pre chudobných. Ako typického reprezentanta reziduálneho sociálneho štátu možno uviesť Spojené štáty americké.¹⁰

Štát inštitucionálny, v rámci tohto modelu sociálneho štátu existuje určitý organizovaný systém sociálnej pomoci, ktorý je spoločensky považovaný za legítimnú funkciu štátu. Cieľom a úlohou takéhoto systému sociálnej pomoci je pomáhať jednotlivcom i skupinám dosahovať určité zákonom stanovené životné štandardy, rozumej uspokojovať určité štandardné životné potreby¹¹

Mishra považuje za hlavné spôsoby uspokojovania sociálnych potrieb ako kľúčového obsahu agendy sociálneho štátu najmä: sociálne služby, daňové úľavy, zamestnanecký blahobyť, vzájomnú pomoc a dobročinnosť.

Práve rozličný pomer jednotlivých zložiek, podieľajúcich sa na zabezpečovaní sociálnych potrieb je podľa Mishru kľúčovým kritériom pri kategorizácii sociálneho štátu. V spomenutých súvislostiach Mishra nadväzuje na predchádzajúcu klasifikáciu a rozlišuje tri základné modely sociálneho štátu:

- **Inštitucionálny model** sociálneho štátu, charakteristický veľkým rozsahom štátnych opatrení zameraných na zabezpečenie uspokojovania sociálnych potrieb. Rozsah rôznych úľav a dávok je rozsiahly. Tak isto je rozsiahly i objem prostriedkov, distribuovaný prostredníctvom sociálne redistribučných mechanizmov a opatrenia v rámci plnenia sociálnej funkcie štátu v tomto modeli sú zamerané na väčšinu obyvateľstva

¹⁰ SMUTEK, M. 2005. Sociální stát: úvod do studia. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 135 s. ISBN 8070416912.

¹¹ Tam tiež

- **Reziduálny model** sociálneho štátu: v tomto modeli je miera štátny opatrení zameraných na zabezpečenie uspokojenia sociálnych potrieb obyvateľstva výrazne nižšia ako v inštitucionálnom modeli, úroveň rôznych druhov dávok a úľav je v tomto modeli nízka, objem prostriedkov, ktorý sa prostredníctvom sociálnych služieb distribuuje je marginálny. A opatrenia sú zamerané úzko iba na úzku nemajetnú časť obyvateľov
- **Štrukturálny model** sociálneho štátu (týka sa socialistickej spoločnosti), ktorý sa vyznačuje tým, že je zacielený na všetkých členov spoločnosti, pre ktorých zabezpečuje komplexný rozsah sociálnych služieb. V porovnaní s predchádzajúcimi dvoma modelmi sociálnych štátov úroveň rôznych úľav a sociálnych dávok je v rámci tohto modelu sociálneho štátu vysoká a hlavným princípom tohto typu sociálneho štátu nie je subsidiarita ale solidarita.¹²

V rámci iného členenia Mishra rozoznáva nasledovné druhy sociálnych štátov,:

- **Integrovaný model** sociálneho štátu, v rámci ktorého existuje inštitúcia s veľkým vplyvom zameraná na sprostredkovanie a vyjednávanie vzájomnej dohody medzi zamestnávateľmi, vládou a zamestnancami. V rámci tohto modelu hrá významnú úlohu orientácia na zachovanie pracovných miest a proaktívne preventívne konanie pred nevyhnutnosťou vyplácania sociálnych dávok, či podpôr. Predstaviteľmi tohto modelu sú napr. Rakúsko a i Švédsko
- **Neintegrováný alebo disintegrováný model** sociálneho štátu, v rámci ktorého je oblasť sociálneho zabezpečenia oddelená od hospodárstva a rozsah sociálnych služieb je stanovený na základe určitých spoločensky uznaných štandardov. Tento model reprezentujú napr. Spojené štáty americké a Spojené kráľovstvo.¹³

Wilenského a Lebeauxeovu typológiu sociálnych štátov doplnil Timuss o tzv. pracovno-výkonový model.

V tomto poňatí sociálneho štátu sú sociálne potreby uspokojované na základe princípu zásluhovosti zohľadňujúc pracovný výkon a produktivitu. Tento model sa vzťahoval na štáty socialistického tábora.¹⁴

12 MISHRA 1981 in SMUTEK (2005, s. 73-74) . Sociální stát: úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 135 s. ISBN 8070416912.

13 MUSIL, L. 1996. Vývoj sociálního státu v Evropě: Čítanka z historie moderní evropské sociální politiky. Brno: Doplněk, 1996. 252 s. ISBN 8085765624.

14 PIERSON, Ch. 1992. Beyond the Welfare State?: the New Political Economy of Welfare. University Park: Pennsylvania State University Press, 1992. vii, 248 s. ISBN 0271008210

Ďalšou významnou typológiou modelov sociálneho štátu je typológia Esping-Andersena, ktorý sociálne štáty rozlišuje na základe spôsobu stratifikácie, miery dekomodifikácie a vzťahy medzi štátom a rodinou. Na základe rôznych charakteristík a úrovne spomínaných premenných vytvoril Andersen tri reprezentatívne typy štátu blahobytu.¹⁵ Andersenova typológia bola následne doplnená o štvrtý typ štátu. Štvrtý typ sociálneho štátu definovali viacerí autori po svojom.

V tabuľke č. 1 uvádzame kritériá a členenie modelov sociálneho štátu podľa Esping-Andersenovej typológie modelov sociálneho štátu.

Tabuľka č. 1

Esping-Andersenova typológia sociálnych štátov

Typ sociálneho štátu			
Kritérium	Liberálny	Konzervatívny	Sociálno-demokratický
Alternatívny názov	Anglosaský	Korporativistický	Škandinávsky
Prevládajúci spôsob solidarity	Individuálny	Etatistický	Univerzálny
Rola štátu	Malá	Stredná	Veľká
Rola trhu	Veľká	Malá	Malá
Rola rodiny	Malá	Veľká	Malá
Kritérium k získaniu dávok	Potreba	Status	Občianstvo
Príklad	USA	Nemecko	Švédsko

Zdroj: Esping- Andersen. G. 1992

Okrem Spojených štátov amerických môžeme k liberálnym štátom zaradiť napr. Austráliu, Írsko Kanadu, Spojené kráľovstvo. Medzi konzervatívne sociálne štáty je možné zaradiť napr. Francúzsko alebo Nemecko. K sociálno-demokratickým sociálnym štátom je možné zaradiť štáty Nordického regiónu Dánsko, Fínsko, Nórsko, Švédsko.

Podľa Esping-Andersena sa liberálny štát snaží minimalizovať svoju úlohu v rámci poskytovania sociálnej ochrany a služieb. Individualizuje tak riziká a skôr sa zameriava na podporu trhových riešení i v oblasti uspokojovania sociálnych potrieb. Typickým znakom takéhoto typu sociálneho štátu je nízky objem sociálnych výdavkov vo vzťahu k celému hrubému domácejmu produktu štátu v konkrétnom období.¹⁶

¹⁵ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 0691094578.

¹⁶ KELLER, J. 2005. Až na dno blahobytu 3. vyd. Praha : Earth Save, 2005. 132 s. ISBN 80-903085-7-0

Pre výplatu sociálnych dávok je dôležitá reálna potrebnosť prijímateľov. Sociálne dávky sú v rámci tohto štátu nízke a určené len pre tých najchudobnejších. Cieľom sociálnej politiky štátu je obmedziť dopyt po programoch sociálneho zabezpečenia namiesto získavania prostriedkov obživy prácou. Naopak kľúčovou sa stáva snaha štátu o podporu trhu a trhových schém riešenia uspokojenia sociálnych potrieb.¹⁷¹⁸

Korporativistický alebo aj tzv. konzervatívny sociálny štát je historicky najstarším modelom sociálneho štátu. Podstata konzervatívneho sociálneho štátu tkvie v prelínaní statusovej segmentácie a familizmu.¹⁹ Sociálne riziká sa tu riešia princípom subsidiarity a solidarity, pričom štát preberá na seba hlavnú úlohu pri zabezpečení uspokojenia sociálnych potrieb a sociálnej ochrany. Tento systém je inšpirovaný najmä Bismarckovým systémom sociálneho poistenia a myšlienkami katolíckej cirkvi. Typickou črtou tohto typu sociálneho štátu je výsadné postavenie štátnych zamestnancov, ktorí majú zvýhodnené podmienky ako v rámci prístupu k sociálnym dávkam tak i z hľadiska ich výšky²⁰ Významnou črtou je i zákonom stanovená povinnosť starostlivosti o deti. V tomto systéme dochádza k cielenej a nadštandardnej podpore rodiny, avšak privilegované postavenie má z hľadiska prístupu k sociálnym službám a dávkam i z hľadiska ich rozsahu štandardná rodina s mužom žiteľom. Iné formy rodiny majú prístup sociálnym podporám zväčša sťažený. Za typických reprezentantov tohto modelu sociálneho štátu možno označiť napr. Rakúsko Belgicko Taliansko Nemecko a pod.

Sociálno-demokratický model sociálneho štátu je charakteristický hlavne pre krajiny Nordického regiónu. Je vyjadrením úsilia sociálno-demokratických vlád, ktoré sa v daných krajinách dostali k moci a snažili sa vybudovať štát sociálneho blahobytu v súlade so svojím presvedčením a predstavami. Typickým znakom tohto modelu sociálneho štátu je snaha o rovnosť najvyšších dosiahnuteľných štandardov pre všetkých. To vytvára veľký tlak a nároky na rozsah vládnych výdavkov a výška sociálnych dávok je odstupňovaná podľa výšky dosiahnutého príjmu. Tento systém sociálneho poistenia v skutočnosti vytlačil trh z oblasti zabezpečovania uspokojenia sociálnych potrieb. Štát sa snaží v sociálnej ochrane o čo najvyšší stupeň rovnosti a napr. nepodporuje súkromné schémy rôznych druhov sociálneho pripoistenia a pod. Výraznou črtou tohto systému je

¹⁷ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 0691094578.

¹⁸ ESPING-ANDERSEN, G. 1999. Social Foundations of Postindustrial Economies. New York : Oxford University Press, 1999. 207 s. ISBN 0198742010.

¹⁹ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 0691094578.

²⁰ ESPING-ANDERSEN, G. 1999. Social Foundations of Postindustrial Economies. New York : Oxford University Press, 1999. 207 s. ISBN 0198742010.

snaha o preventívnu a proaktívnu podporu rodiny rôznymi dávkami a podporami, či úľavami, ktoré sú chápané ako spoločenské náklady sociálneho zabezpečenia v zmysle solidarity a rozvoja. Príkladom, je napr. že štát umožňuje ženám, aby sa rozhodli, či budú vychovávať deti alebo pracovať v zamestnaní. Náklady plynúce z tohto rozhodnutia financuje štát v rámci programov sociálnych dávok a sociálnych služieb²¹

Viacero autorov namietalo že Esping-Andersenova typológia nepostihuje všetky typy sociálnych štátov a snažili sa identifikovať a zosumarizovať znaky štvrtého typu sociálneho štátu.

Ako osobitú skupinu štátov, ktorá nespĺňa všetky podmienky ani jedného Esping-Andersenovho modelu sociálneho štátu identifikoval autor J. J. De Deken štáty socialistického tábora v strednej a východnej Európe, ktoré vo svojom sociálnom systéme zakomponovali viaceré črty z rôznych modelov sociálneho štátu podľa Esping-Andersenovej typológie. De Deken pre tieto modely sociálneho štátu zaviedol označenie tzv. *leninský režim* sociálneho štátu.

Tento typ sociálneho štátu sa vyznačoval využívaním princípu občianskej solidarity a univerzalizmu, pričom ale sociálne dávky v rámci tohto modelu sociálneho štátu boli naviazané na sociálny status a to konkrétne na status štátneho zamestnanca. (Je nutné podotknúť, že tento status v zmieňovaných štátoch naplňovala drvivá väčšina obyvateľstva). Občania s iným než preferovaným sociálnym statusom napr. malí podnikatelia boli z podielu na sociálnom zabezpečení vylúčení²²

Napriek obsahovej blízkosti s korporatívnym modelom sociálneho štátu vykazovala skutočná podoba a realizácia socialistického leninského modelu sociálneho štátu deformácie v tom zmysle, že výplata sociálnych platieb nebola viazaná na reálny pracovný výkon, ale iba na jeho formálne vykazovaný rozsah.

Ďalšími autormi, ktorí sa snažil vyplniť prázdne miesta v Esping-Andersenovej typológii, boli Leibfried a Ferrera.

Leibfried rozšíril Esping-Andersenovu typológiu modelov sociálnych štátov o tzv. rudimentárny niekedy označovaný ako *latinský typ* sociálneho štátu. Tento model dotvára Esping-Andersenovú typológiu v istom zmysle o akúsi podkategóriu. Rudimentárny

²¹ ESPING-ANDERSEN, G. 1999. Social Foundations of Postindustrial Economies. New York : Oxford University Press, 1999. 207 s. ISBN 0198742010.

²² DE DEKEN, J.J. 1992. Sociální politika a politika solidarity : Existují perspektivy pro sociální demokracii ve střední a východní Evropě? In Sociologický časopis. 1992, roč. 28,č. 3, s. 352-363. ISSN 0038-0288

model sociálneho štátu, ktorý je podľa Liebfieda aplikovaný napr. v Španielsku je v istom zmysle akýsi hybrid určitých črt korporatívneho a liberálneho. Sám Esping-Andersen ale tento model odmieta ako nedostatočne zdôvodnený.²³

Ferrera sa prikláňa k Liebfriedovi a nadväzujúc na Liebfieda tak isto rozlišuje štyri typy sociálneho štátu anglo-saský, bismarckovský, škandinávsky a južný. Pričom Andersen taktiež nepovažoval jeho zdôvodnenie za dostatočné.

Ďalším kritikom Esping-Andersena je Benoli. Ten vypracoval svoju vlastnú typológiu, ktorá mala charakter dvojdimenzionálnej klasifikácie založenej na bismarckovskom a beveridgeovskom modeli.

Za kľúčové rozlišovacie indikátory Benoli stanovil:

- percentuálny podiel sociálnych výdavkov na hrubom domácom produkte,
- a percentuálny podiel sociálnych výdavkov na celkových sociálnych výdavkoch, ktoré sú hradené prostredníctvom rôznych príspevkov.²⁴

Tieto aplikoval na základné modely sociálneho štátu t. j. bismarckovský a beveridgeovský. Kľúčové charakteristiky bismarckovského a beveridgeovského modelu sociálneho štátu možno zhrnúť pomocou nasledovnej tabuľky č. 2.

Tabuľka č. 2

Vybrané charakteristiky bismarckovského a beveridgeovského modelu

	BISMARCKOVSKÝ MODEL	BEVERIDGEOVSKÝ MODEL
Cieľ sociálnych služieb	Podpora príjmu	Prevenencia chudoby
Dávky	Závislé na príjmu	Plošné
Oprávnenie	Podmienka priznania príspevkov	Pobyt alebo potreba
Pokrytie	Zamestnanci	Celá populácia
Financovanie	Príspevky	Zdanenie

Zdroj : (Arcanjo, M. 2006, s. 21)

Na základe spomínanej aplikácie kľúčových indikátorov na tzv. bismarkovský a beveridgeovský model sociálneho štátu vyčlenil Bonoli štyri typy sociálnych štátov v závislosti na kľúčových charakteristikách systému sociálnej ochrany:

- ***Britský model*** sociálneho štátu, kde zaradil Írsko a Spojené kráľovstvo,
- ***Severský model*** sociálneho štátu, tu zaradil Dánsko, Fínsko, Nórsko, Švédsko,

²³ ARCANJO, M. 2006. Ideal (and Real) Types of Welfare State. Technical University of Lisbon : CISEP [online]. 2006 [cit. 2010-03-25]. Dostupné na: <http://pascal.iseg.utl.pt/~depeco/wp/wp062006.pdf>

- **Kontinentálny model** sociálneho štátu tu podľa neho patria Belgicko, Francúzsko, Nemecko, Luxembursko, Holandsko
- **Južný model** sociálneho štátu, kde zaradil Grécko, Portugalsko, Španielsko, Švajčiarsko, či Taliansko²⁵

Ďalšou z mnohých post Esping-Andersenových klasifikácií modelov sociálneho štátu je príspevok Castlesa a Mitchella, ktorí vymedzili štyroch typových reprezentantov modelov sociálnych štátov. Za kľúčové kritériá pri tvorbe klasifikácie si zvolili úroveň výdavkov na štát blahobytu, priemernú rovnosť dávok a percentuálny podiel výnosov dane z príjmu alebo dane zo zisku na hrubom domácom produkte. Vytvorili nasledovnú kategorizáciu modelov sociálneho štátu: liberálny, konzervatívny, nepravícová hegemonia a radikálny.

Korpi a Palme vo svojej typologizácii vyčleňujú aj piaty typ sociálneho štátu, ktorý podľa nich reprezentuje Austrália. Korpi a Palme členia štáty na základe týchto faktorov: inštitucionálna štruktúra sociálnych programov, výška a dostupnosť starobných dôchodkov a sociálnych dávok, ich viazanosť, kritérium oprávnenosti, riadenie ich výšky a spôsobu riadenia programov sociálneho poistenia.

Na základe týchto kritérií stanovili päť typov sociálneho štátu.: štát so základným sociálnym zabezpečením, korporativistický štát, štát so všeobecnou podporou, štát s cieľovou sociálnou podporou, štát s režimom dobrovoľnej subvencovanej sociálnej podpory a ochrany.

Vymedzením teoretických koncepcií modelov sociálneho štátu sme bližšie charakterizovali teoretický sociálno-ekonomického modelu Švédska. Švédsko zaujíma spolu s ostatnými krajinami Nordického regiónu charakterom systému sociálnej starostlivosti a ochrany špecifické postavenie v rámci modelov sociálneho štátu. Poprední teoretici ho označujú v rámci viacerých typológií za typového reprezentanta tzv. škandinávského, sociálno-demokratického, niekedy označovaného i ako korporatívneho alebo korporativistického modelu. Špecifiká sociálno-ekonomického modelu Švédska, ktoré, tak ako bolo prezentované v predchádzajúcich častiach, vychádza so sociálno-demokratickej tradície a snahy o rovnostársky prístup všetkých občanov. Všetci členovia spoločnosti majú mať prístup k najvyšším možným štandardom. Takto zabezpečený sociálny štandard skrýva viaceré krízotvorné faktory, ktoré môžu vyvolať významné

²⁵ ARCANJO, M. 2006. Ideal (and Real) Types of Welfare State. Technical University of Lisbon : CISEP [online]. 2006 [cit. 2010-03-25]. Dostupné na: <http://pascal.iseg.utl.pt/~depeco/wp/wp062006.pdf>

sociálno-ekonomické otrasy nielen na individuálnej ale i na celospoločenskej úrovni. Švédsky sociálny systém vykazuje potrebu spotreby veľkého objemu vládnych výdavkov, čo na jednej strane vytvára predpoklady účinnej prevencie i reakcie konkrétnej štátnej úrovne vo vzťahu k vzniku či riešeniu individuálnych alebo komunitných kríz. Na strane druhej to v prípade nepriaznivého vonkajšieho ekonomického vývoja môže viesť k narušeniu celospoločenskej rovnováhy. Jej výrazné následky ovplyvňujú hospodárske parametre fungovania Švédska i socio-ekonomickú stabilitu na všetkých úrovniach. Keď vychádzame z kľúčovej charakteristiky sociálno-ekonomického modelu Švédska t. j. z garancie najvyšších možných štandardov pre všetkých občanov, do popredia odbornej diskusie oveľa viac ako pri iných modeloch sociálneho štátu vystupuje požiadavka optimalizácie rozsahu a obsahu sociálnej ochrany garantovanej štátom. Odhalenie teoretických východísk a prameňov stability či nestability sociálno-ekonomického modelu Švédska spolu s analýzou vybraných ukazovateľov ekonomického vývoja švédskej ekonomiky v ďalšej kapitole nám umožní vytvoriť bázu poznatkov na úspešnú identifikáciu rizík súčasného a čiastočne i budúceho sociálno-ekonomického rozvoja Švédska. Úlohou výskumu dizertačnej práce je preskúmať časové a ekonomické súvislosti vzniku a vývoja konceptov sociálneho štátu v rámci sociálno-ekonomického vývoja sveta. Čo pomôže lepšiemu posúdeniu sociálnoekonomického konceptu Švédska a následnému návrhu opatrení na znižovanie rizík fungovania a rozvoja tohto modelu.

Zaujímavé je i skúmať koreláciu medzi zmenou rozsahu i obsahu štátom garantovanej miery sociálnej ochrany. Sociálna ochrana podlieha výkyvom a zmenám sociálno-ekonomického rozvoja sveta a dotknutej skúmanej ekonomiky.

Časové a priestorové súvislosti vzniku a rozvoja sociálneho štátu sa viažu na obdobie začiatku 19 storočia. Spájajú sa s iniciatívou Otta von Bismarcka, ktorý prvý navrhol celoplošne pôsobiaci systém sociálneho poistenia. V tomto počíne môžeme vidieť zásadný posun v teórii spravovania štátu. Kľúčová zmena sa premietla v zmene náhľadu na základné funkcie štátu. Došlo k rozšíreniu pôsobnosti štátu i na sociálnu oblasť a k akémusi legitimizovaniu štátnej sociálnej politiky. Starostlivosť o sociálne slabých dovtedy vykonávala cirkev na základe morálnych princípov viery.

„Za prvý sociálny štát sa vo všeobecnosti považuje Nemecko za vlády kancelára Otta von Bismarcka, ktorý začal realizovať svoje sociálne reformy už roku 1871. Následne, v rokoch 1883-1889, v reakcii na silnejúci tlak zo strany socialistického hnutia, zaviedla

nemecká vláda široký systém sociálneho poistenia (nemocenské, úrazové, zdravotné a dôchodkové poistenie).“²⁶

Ďalší vývoj modelov sociálnych štátov reflektoval prirodzený sociálno-ekonomický vývoj v zmysle zmien v dôsledku industriálneho rozvoja a nového postavenia pracujúcej triedy v sociálno-ekonomických systémoch európskych štátoch.

Na základe načrtnutých súvislostí je možné stotožniť sa s Piersonom, ktorý rozdelil vývoj fenoménu sociálneho štátu na šesť základných období: rozmedzie rokov 1880 až 1930, 1930 až po koniec Druhej svetovej vojny, 1945 až 1962, 1962 až 1973, 1973 až 1980, 1980 až do teraz.²⁷

V počiatočnom období rozvoja konceptov sociálneho štátu, alebo posilňovania jeho niektorých čiastkových funkcií došlo po roku 1980 k vzniku prvých poistných systémov napr. Nemecko, Spojené kráľovstvo .

Tento vývoj je možné považovať za prirodzenú reakciu štátov na potrebu riešiť nové statusové postavenie pracovných síl. V dôsledku industrializácie, sa objavuje v zvýšenej miere fenomén nezamestnanosti ako dôsledok vedecko-technického a technologického pokroku.

V odbornej literatúre nachádzame informácie o rozvoji nástrojov aktívnej politiky vzdelávania. Dochádza i k rozvoju liečebnej starostlivosti zamestnaných, či konceptov výpomoci nezamestnaným a pod. Nositeľom týchto zmien bolo predovšetkým Nemecko.

Druhé vývinové obdobie je niekedy označované i ako obdobie konsolidácie prvých experimentálnych systémov sociálneho štátu, ktorý nadobudol podobu pevne zakotveného a fungujúceho sociálneho štátu. Idea potreby podpory sociálnej ochrany na celospoločenskej úrovni bola posilnená najmä v dôsledku vojnovému utrpeniu na jednej strane a hospodársko-sociálnym otrasom spôsobeným Veľkou hospodárskou krízou. Vo viacerých štátoch došlo k prijatiu mnohých prosociálnych zákonov. Medzi významné osobnosti, ktoré formujú rozvoj systémov sociálneho štátu možno v danom období zaradiť J. M. Keynesa s jeho koncepciou multiplikátora vládnych výdavkov. Výrazným príspevkom do rozvoja sociálneho štátu bola realizácia koncepcie ozdravných opatrení v USA ako odpoveď na turbulencie sociálno-ekonomického vývoja v dôsledku pôsobenia

²⁶ BLÁHA, Ľ. 2008. Sociálny štát v kocke . SLOVO [online] [cit. 13.02. 2014]. Dostupné na: <http://www.akademickyrepozitar.sk/Lubos-Blaha/socialny-stat>

²⁷ PIERSON, Ch. 1992. Beyond the Welfare State?: the New Political Economy of Welfare. University Park: Pennsylvania State University Press, 1992. vii, 248 s. ISBN 0271008210

Veľkej hospodárskej krízy v 30. rokoch 20. storočia americkým prezidentom D. F. Rooseveltom.

Vo vzťahu k Švédsku je potrebné spomenúť štúdiu G. Myrdala a K. Gunnara ktorí navrhovali riešiť populačnú implóziu vo Švédsku súborom opatrení zameraných na vysoké materské príspevky, dotácie bývania a stravovania v školách či v zdravotníctve. Tento koncept sa stal základom pre realizáciu švédskej podoby sociálneho štátu.

Obdobie po Druhej svetovej vojne charakterizuje viacero zdrojov ako etapou prestavby konceptov sociálneho štátu. Najvýraznejšou osobnosťou v rámci tohto obdobia je W. Beveridge, ktorý realizoval sociálne reformy v Anglicku, kde zaviedol celoplošný systém sociálneho poistenia. Zaviedol existenčné minimum pre všetkých občanov, podporné programy sa realizovali v školstve a vo vzdelávaní.

Rozmedzie rokov 1962 až 1973 je charakterizovateľné ako obdobie prosperity s takmer plnou zamestnanosťou v rámci prudko rozvíjajúcej sa západnej Európy. Zmieňovaný hospodársky rast a prosperita vytvorili priestor a podmienky na to, aby vlády západoeurópskych krajín zvyšovali vládne výdavky na sociálne programy. Tie sa rozšírili do viacerých oblastí.

V nasledujúcom období, ktoré v rámci vývoja konceptov sociálneho štátu vymedzil Pierson t. j. obdobie medzi rokmi 1973 až 1980, došlo k poruchám hospodárskeho rastu v dôsledku tzv. ropných šokov. Hospodárske problémy sa prejavili i v rámci realizácie programov sociálneho štátu. Zníženie prosperity viedlo v rámci jednotlivých ekonomík k vzniku fenoménu fiškálnej krízy spôsobenej rastúcimi výdavkami na podporné programy konceptu sociálneho štátu t. j. otázok sociálnej ochrany a zhoršením makroekonomických ukazovateľov sociálno-ekonomického vývoja v rámci jednotlivých ekonomík. To viedlo k rozpočtovému napätiu a vzniku sociálno-ekonomických tlakov v dôsledku novej sociálno-ekonomickej reality, v rámci ktorej sa objavil jeden kľúčový problém. Tým bola rastúca nezamestnanosť. Celkovo nepriaznivá situácia v ekonomickom vývoji jednotlivých ekonomík štátov západnej Európy sa premietla i do zhoršenej situácie v rámci verejných financií. Rástli požiadavky na zvyšovanie vládnych výdavkov. Okrem ekonomických problémov vývoj uplatňovania konceptov sociálneho štátu ovplyvnil i výskyt ďalších tém a problémov, ktoré významne ovplyvnili obsah i rozsah agendy sociálneho štátu. Išlo napr. o problematiku rodovej rovnosti, ochrany životného prostredia, demografického starnutia populácie.

Posledným vývinovým obdobím ktoré Pierson vymedzil vo vzťahu k rozvoju a uplatňovaniu konceptu sociálneho štátu je obdobie po roku 1980. Táto etapa vývoja sociálneho štátu je podľa Piersona charakterizovateľná ako obdobie rekonceptualizácie sociálneho štátu. V zmieňovanej súčasnej etape vývoja sociálneho štátu došlo k nahradeniu keynesianskeho konceptu neokonzervatívnymi schémami riešenia agendy sociálneho štátu na jednej strane a rozvojom korporativizmu na strane druhej.²⁸

Vo vzťahu k cieľu našej práce možno skonštatovať, že sa nám v tejto kapitole podarilo charakterizovať postavenie švédskeho modelu sociálneho štátu v rámci kľúčových vo svete uplatňovaných konceptov sociálneho štátu. To nám umožnilo identifikovať viaceré špecifiká tohto modelu. Teoretické vymedzenie špecifických črt švédskeho modelu sociálneho štátu budeme konfrontovať s analýzou reálneho ekonomického vývoja švédska v minulosti i v súčasnom období. Táto konfrontácia teoretických východísk a prístupov s ich reálnym odrazom v skutočnom ekonomickom vývoji nám bude východiskom pri posudzovaní a proaktívnom redukovaní rizík súčasného sociálno-ekonomického modelu Švédska. Z kľúčových záverov tejto kapitoly môžeme spomenúť absenciu jednotnej a všeobecne uznávanej definície sociálneho štátu ako inštitúcie, ale i jej obsahu a rozsahu. Napriek tomu sa v súčasnej diskusii dostáva do popredia spor o obsah sociálneho štátu a garantovaných sociálnych štandardov ako čiastkového cieľa existencie sociálneho štátu. Je zrejmé, že i dnes nachádza sociálny štát ako inštitúcia svoje opodstatnenie v redukcii chudoby a prevencii či riešení sociálno-ekonomických rizík ako individuálneho človeka, tak komunity ale i celej spoločnosti ako takej.

Kľúčovou otázkou ostáva rozsah sociálnych a ekonomických garancií v pôsobnosti štátu ako i mechanizmy ich zabezpečenia. Z načrtnutých typológií i historických súvislostí rozvoja jednotlivých modelov sociálneho štátu vyplynula vysoká zraniteľnosť i švédskeho modelu sociálneho štátu, ktorý podobne ako iné modely sociálneho štátu vykazuje v istých obdobiach vývoja nepriamo úmernú závislosť na hospodárskom raste, čo pri nepružnosti sociálnych výdavkov a rozširovaní agendy sociálneho štátu v duchu novodobých environmentálnych, sociokultúrnych a globalizačných tendencií vo vývoji sveta vytvára tlak na verejné rozpočty na jednej strane ako i na sociálno-ekonomickú stabilitu a jej udržateľnosť na strane druhej.

²⁸ PIERSON, Ch. 1992. *Beyond the Welfare State?: the New Political Economy of Welfare*. University Park: Pennsylvania State University Press, 1992. vii, 248 s. ISBN 0271008210

Za kľúčové aspekty rozširujúce agendu sociálneho štátu môžeme považovať:

- otázky riešenia environmentálnej záťaže a redukcie či znej plynúcich externalít,
- rozširujúci sa rozsah ako i zmeny v obsahu sociálnej a politických práv človeka,
- demografickú implóziu vo vyspelých krajinách a jej dôsledky na udržateľnosť garantovanej úrovne sociálnej ochrany a istôt,
- disparity v sociálno-ekonomickom rozvoji a poruchy hospodárskeho rastu v dôsledku transformačných účinkov svetovej finančnej a hospodárskej krízy a ich vplyv na sociálnu bezpečnosť jedinca i štátov,
- globalizáciou meniace sa pomery medzinárodných ekonomických, politických a bezpečnostných vzťahov a z nich vyplývajúce zmeny v pozícii štátu ako samostatného a zvrchovaného subjektu na jednej strane a ako zvrchovaného účastníka medzinárodných vzťahov na strane druhej.

4.2 Charakteristika historického vývoja a súčasného fungovania sociálno-ekonomického modelu Švédska

Ak chceme posúdiť riziká súčasného a budúceho vývoja švédskej ekonomiky, je potrebné preskúmať všetky významné obdobia ako v historickom tak i súčasnom vývoji švédskej ekonomiky. Dôležité je identifikovať:

- vývinové tendencie sociálno-ekonomického vývoja vo svetovom hospodárstve, v rámci okolitých krajín Nordického regiónu a v samotnom švédskom hospodárstve,
- určiť kľúčové faktory ovplyvňujúce daný smer sociálnoekonomického vývoja a ich dôsledky,
- zistené poznatky v rámci možností navzájom konfrontovať v celej šírke skúmaného časového intervalu a následne vyvodiť a identifikovať kľúčové konštanty a pretrvávajúce znaky správania sa a tendencií švédskeho hospodárstva alebo jej kľúčových prvkov,
- zistené skutočnosti analyzovať v kontexte predpokladaného budúceho vývoja.

Na základe spomínaných postupov je pre potrebné účinné posúdenie rizík vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu:

- identifikovať existujúce a potenciálne riziká, t.j. vytvoriť zoznam rizík, ktoré je potrebné analyzovať z hľadiska pravdepodobnosti výskytu a váhy ich dôsledkov na švédsku ekonomiku,
- následne je nutné dané riziká zhodnotiť z hľadiska ich veľkosti (rozumej agregovanú veličinu zahŕňajúcu výsledky analýzy rizík t.j. pravdepodobnosť výskytu a váhu dôsledkov prejavovania sa rizika.),
- na základe hodnotenia rizík určiť zoznam neakceptovateľných a akceptovateľných rizík,
- v ďalšej kapitole navrhnúť opatrenia na zníženie neakceptovateľných rizík.

V predchádzajúcom texte sme vymedzili kľúčové aspekty vývinu konceptu sociálneho štátu ako celosvetového fenoménu. Tiež sme sa venovali charakteristike špecifických črt vývoja škandinávského typu modelu sociálneho štátu a jeho väzieb na kontext historického pozadia sociálno-ekonomického vývoja najmä v rámci Európy a USA. V tejto súvislosti je potrebné overiť prínosy a účinky jednotlivých vývinových

období Škandinávského modelu štátu v konkrétnych podmienkach švédskej ekonomiky teoretického konceptu Škandinávského konceptu sociálneho štátu. Práve reálny odraz formovania a aplikácie špecificky zameraného konceptu sociálneho štátu v konkrétnych tendenciách a parametroch sociálno-ekonomického vývoja Švédska nám umožní :

- lepšie charakterizovať špecifiká švédskeho sociálno-ekonomického modelu v porovnaní modelom sociálno-ekonomického rozvoja v iných svetových regiónoch,
- presnejšie vymedziť odlišnosti švédskeho sociálno-ekonomického modelu oproti ostatným štátom Nordického regiónu,
- vystihnúť reálny dopad štrukturálnych sociálno-ekonomických, politických a technicko-technologických zmien v jednotlivých vývinových etapách švédskeho sociálno-ekonomického modelu,
- čiastočne posúdiť efektívnosť identifikovaných zmien a korekčných opatrení vo vzťahu k vzniknutým výkyvom a nerovnováham v sociálno-ekonomickom rozvoji Švédska v historických súvislostiach až po súčasnosť,
- identifikovať trendy sociálno-ekonomických zmien vo vzťahu k výkyvom v ekonomickom raste Švédska,
- vyvodiť predpoklady budúceho vývoja a identifikovať jeho riziká.

Po obsahovej analýze odborných prameňov viažucich sa k analýze historického vývoja švédskej ekonomiky môžeme skonštatovať, že väčšina autorov rozlišuje štyri základné vývojové etapy v rámci novodobej histórie zásadných kvalitatívnych zmien sociálno-ekonomického rozvoja Švédska. Konkrétne ide o tieto vývojové etapy švédskeho sociálno-ekonomického modelu:

- Rozmedzie rokov 1850 - 1890 tzv. obdobie rannej industrializácie, kedy bolo švédske hospodárstvo orientované na poľnohospodársku výrobu,
- obdobie medzi rokmi 1890 -1935, možno charakterizovať ako obdobie priemyselnej spoločnosti a rozvoja finančného kapitalizmu,
- roky 1935-1975 boli fázou budovania a rozkvetu švédskeho modelu sociálneho štátu,
- obdobie rokov 1975-2005 predstavuje nástup a presadenie sa neoliberalizmu a preorientácia švédskej ekonomiky na terciárny sektor.

Pred rozborom jednotlivých vývinových etáp švédskeho sociálno-ekonomického modelu je potrebné venovať pozornosť kľúčovým charakteristikám a predpokladom ďalšieho rozvoja, ktoré načrtnutý vývoj podnietili a umožnili.

Pri hodnotení dlhodobého horizontu sociálno-ekonomického vývoja treba zdôrazniť, že prvá etapa hodnoteného obdobia je stanovená s ohľadom na kľúčové zmeny v charaktere domácej produkcie ako i s ohľadom na sociálne zmeny, ktoré z daných zmien vyplynuli. Pred spomínaným obdobím mala väčšina národnej produkcie charakter poľnohospodárskej výroby, prípadne išlo o produkciu statkov na túto výrobu naviazaných. Zásadnými katalyzátormi transformácie v celej šírke skúmaného obdobia boli: významné zásoby prírodných zdrojov, vedecko-technický pokrok v rámci okolitých štátov, otvorenosť švédskeho hospodárstva v zmysle relatívne rýchleho zavádzania nových technológií a zmien v štruktúre domácej priemyselnej výroby.

Účinnosť transformačných stimulov proaktívneho zavádzania efektívnych zmien v kontexte európskeho i svetového rozvoja medzinárodného obchodu a vedecko-technického pokroku dokumentuje i fakt, že pri hodnotení väčšej časti skúmaného obdobia t. j. v rozmedzí 70. rokov dosiahlo práve Švédsko najväčší úhrnný rast hrubého domáceho produktu na svete.²⁹

4.2.1 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1850 až 1890

Na základe analýzy dostupných literárnych prameňov je možné v skúmanom období rokov 1850 až 1890 identifikovať nasledovné kľúčové zmeny:

Zmena charakteru výroby z agrárnej na industriálnu, v danom období bola vyvolaná zavádzaním nových technológií do tradične poľnohospodárskej produkcie. Ťažobný priemysel mal svoje významné postavenie už v stredoveku avšak procesy industrializácie v európskych krajinách podporili rozvoj medzinárodného obchodu v rámci exportu napr. medi, železa, dreva atď., čo na jednej strane vyústilo do zvyšovania produktivity práce vo švédskej ekonomike vďaka industrializačným procesom, na strane druhej to vytvorilo predpoklady rozvoja švédskeho finančného systému, v dôsledku intenzifikácie zahraničného obchodu Švédska. Ďalším dôsledkom spomenutého vývoja boli rozsiahle infraštruktúrne investície vo švédskej ekonomike v rámci tohto obdobia. Tieto zmeny boli zamerané prevažne na budovanie železníc a ich prepojenie s európskymi

29 EKONOMIFAKTA. 2013. Swedish economic history. [online]. 2013. [cit. 16.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.ekonomifakta.se/en/Swedish-economic-history>

dopravnými koridormi. Všeobecný ekonomický rozmach bol sprevádzaný rozvojom veľkých priemyselných a stavebných podnikov ako i tvorbou finančných inštitúcií. Za kľúčové trendy je možné v tomto období teda označiť liberálne reformy podporujúce rozvoj industrializácie, silnej mechanizácie výroby a podpory proexportnej štátnej politiky. Rozsiahla infraštruktúrna výstavba vyústila do skutočnosti, že v roku 1913 vykazovalo Švédsko najvyšší verejný dlh na obyvateľa na svete³⁰. Druhým dôsledkom tejto skutočnosti bola skutočnosť, že v roku 1857 sa štát rozhodol financovať rozvoj železníc vydaním železničných dlhopisov do Nemecka t. j. vznikla prvá medzištátna dlhopisová transakcia.³¹ Okrem rozvoja infraštruktúry došlo i k rozvoju školstva, uzákonením povinnej šesťročnej dochádzky ako i k rozvoju podnikateľského prostredia zákonom o obchodných spoločnostiach.

Všeobecný rozmach bol krátkodobo prerušený tzv. finančnou resp. dlhopisovou krízou v rozmedzí rokov 1878 a 1879. Táto krátkodobá kríza vypukla v dôsledku výpadku príjmov z exportu železnej rudy do Anglicka v zmieňovanom období. Anglicko zvýšilo v tom čase vlastnú ťažbu železnej rudy, čo malo negatívny dopad v zmysle zníženia objemu a i ziskov z exportu švédskeho železa. Tento vývoj nakoniec vyústil k poklesu švédskych cenných papierov naviazaných na obchod so železom. Následne v 80.tych rokoch 19. storočia došlo ku konsolidácii verejných výdavkov v zmysle ich racionalizácie.³² Od tohto okamihu zmenilo Švédsko hlavné hnacie sily sociálno-ekonomického rozvoja, ktorý už nebol v tak zásadnej miere naviazaný na obchod s prírodnými zdrojmi. Švédsko sa skôr snažilo dominovať prostredníctvom využitia primerane dobe vysokokvalifikovanej pracovnej sily a zavádzaním efektívnejších výrobných technológií.

³⁰ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

³¹ Tam tiež

³² FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

4.2.2 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1890 -1935

Obdobie 1890 -1935, môže byť v rámci hodnotenia sociálno-ekonomického vývoja Švédska vnímané rôznorodo. V počiatočnom štádiu skúmaného časového intervalu vykazovalo Švédsko výrazne prorozvojové charakteristiky sociálno-ekonomického vývoja. V dôsledku skôr popísaných zmien a procesov vo švédskej ekonomike zastávalo Švédsko na začiatku 20. storočia vedúce postavenie v produktivite práce, v ekonomickom raste ako i v náraste reálnych miezd. Toto postavenie si udržalo počas celého skúmaného obdobia rokov 1890 až 1930. Pre čiastočnú ilustráciu spomenutého vývoja je možné uviesť nasledovnú tabuľku č. 3

Tabuľka č. 3

Vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu vo vybraných štátoch sveta v období rokov 1870 až 1930 v [%]

štát	Obdobie 1870 - 1890	Obdobie 1890 - 1910	Obdobie 1910 - 1930
Švédsko	1,0	2.4	2.0
Dánsko, Fínsko,	0,8	1.7	1.8
Veľká Británia	0,9	0.9	0.0
Zvyšok Európy	0,8	1.4	1.4
Severná Amerika	1,7	2.0	1.6
Japonsko	1,1	1.4	2.1

Zdroj: (Schön 2000, s. 223. In FELLMAN)³³

Na prelome 19. a 20. storočia dochádza k rozmachu priemyselnej výroby ako i prudkému rozvoju bankového trhu. Medzi rokmi 1896 – 1910 vzniklo vo Švédsku okolo 50 nových bánk. V medzinárodnom kontexte však začalo Švédsko zaostávať v technologickom rozvoji i v rozvoji finančného trhu za Nemeckom a Anglickom.³⁴

V medzivojnovom období došlo tak ako i v iných krajinách Európy k poklesu hospodárskeho rastu. Významný vplyv na švédsku ekonomiku mala tak ako i v prípade iných svetových ekonomík Veľká hospodárska kríza. Napriek spôsobeným rozsiahlym škodám Veľkou hospodárskou krízou, táto mala i pozitívne účinky. Tie sa prejavili ako výsledok nútenej racionalizácie a rastu inovatívnosti švédskej ekonomiky najmä v nových oblastiach spoločenského rozvoja a hospodárskeho rastu po Veľkej hospodárskej kríze. Na

³³ Tam tiež

³⁴ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

základe analýzy literárnych prameňov zaoberajúcich sa ekonomickou a spoločenskou históriou je možné za kľúčové zmeny v štruktúre hospodárskeho rastu a sociálneho rozvoja označiť najmä rozvoj nových segmentov spotrebiteľských potrieb, čo viedlo k reštrukturalizácii komoditnej skladby švédskej spotreby. Najvýraznejšie zmeny nastali v rámci nárastu spotreby produktov automobilového priemyslu, ďalej v segmente domácich elektrických spotrebičov, a v rozvoji maloobchodného bankovníctva, ai.

Načrtnuté zmeny sa premietli i do zmeny štruktúry kvalifikácie pracovnej sily a i dopytu po práci. Tieto procesy dokumentu je nasledujúca tabuľka č 4.

Tabuľka č. 4

Podiely počtu zamestnaných pracovníkov v rámci vybraných sektorov švédskeho hospodárstva v roku 1890 a v roku 1930 a veľkosť danej zmeny v absolútnych číslach

Sektor národného hospodárstva Švédska	Počet pracovníkov v danom sektore	Počet pracovníkov v danom sektore	Absolútna zmena počtu pracovníkov v sledovanom období
Poľnohospodárstvo	58	34	- 165,000
Priemysel a remeslá	17	26	+ 400,000
Stavebníctvo	7	9	+ 120,000
Doprava a spoje	3	6	+ 110,000
Súkromné služby	11	19	+ 290,000
Verejné služby	5	6	+ 70,000
Celková zamestnanosť	100	100	+ 825,000

Zdroj: (Schön 2000, s. 233. In FELLMAN)³⁵

Z tabuľky č. 4 môžeme identifikovať pokračujúci výrazný pokles zamestnanosti v sektore poľnohospodárstva, a zvyšovanie počtu zamestnancov v ostatných sektoroch. Ide najmä o sektor priemyselnej výroby a remeselných živností, súkromných služieb a stavebníctva. . Z rozsahu absolútnych zmien zamestnanosti v jednotlivých sektoroch možno odvodiť i smer a štruktúru tendencií rozvoja švédskeho hospodárstva.

Vypuknutie Prvej svetovej vojny možno označiť za obdobie prudkej zmeny v otázke postavenia Švédska voči ostatným európskym i zámorským krajinám, USA, Japonska a pod. Významným faktom bola Švédska vojenská neutralita na jednej strane

³⁵ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

a obchodná zainteresovanosť na medzinárodnom, svetovou vojnou poznačenom, obchode na strane druhej. Spomínaný proces viedol k odlevu kapitálových tokov zo švédskej ekonomiky. Švédsko vďaka rastúcim prebytkom exportu začalo od začiatku Prvej svetovej vojny vyvážať tovar. Priaznivá zahraničnoobchodná situácia viedla k splateniu podstatnej časti štátneho dlhu vygenerovaného v minulých obdobiach.³⁶

4.2.3 Vývoj švédskej ekonomiky v období rokov 1935 až 1975. Fenomén švédskeho modelu konca 60. rokov 20.storočia

Ďalšie veľmi významné obdobie vo vývoji švédskeho sociálno-ekonomického modelu je možné identifikovať v rozmedzí rokov 1935 až 1975. Toto obdobie možno považovať za kľúčové vo vzťahu k formovaniu hlavných charakteristík sociálno-ekonomického modelu Švédska v súlade s dnešnou predstavou a typologickým začlenením švédskeho sociálno-ekonomického modelu.

V krátkosti je možné skonštatovať, že v rámci historického kontextu sociálno-ekonomického vývoja v hospodárstve ostatných kľúčových subjektov svetovej ekonomiky, vývinové tendencie v rámci formovania originálneho sociálno-ekonomického modelu Švédska možno označiť za akúsi snahu o fúziu dvoch v tom čase dominantných, uplatňovaných koncepcií sociálno-ekonomických modelov vo svetovom hospodárstve.

Možno súhlasiť s tým, že Švédsko si išlo vlastnou cestou, pričom nepodľahlo ideologicky ani ekonomicky ani jednému z dvoch dominujúcich modelov usporiadania sociálno-ekonomického systému štátu. T. j. vo Švédsku nedošlo ku glorifikácii kapitalistického liberálneho nazerania na problematiku riadenia sociálno-ekonomického rozvoja štátu. Na druhej strane môžeme skonštatovať, že napriek silnému postaveniu štátu a veľkej miere jeho zásahov do fungovania švédskej ekonomiky v danom období nedošlo vo Švédsku k vzniku plánovaného hospodárstva po vzore Sovietskeho zväzu. Na podklade skúseností s Veľkou hospodárskou krízou došlo vo Švédsku k posilneniu úlohy štátu, najmä jeho regulačných aktivít vo vzťahu k finančnému trhu v krajine, avšak napriek tomu proexportná orientácia a naviazanie na medzinárodné trhy tovarov a služieb ostali nosným azimutom zahraničnoobchodnej politiky Švédska v danom období.

³⁶ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

Za významné faktory pri formovaní kľúčových charakteristík švédskeho sociálno-ekonomického modelu v tomto období možno podľa nás považovať:

- V dôsledku veľkej hospodárskej krízy presadzované pôsobenie keynesovskej orientovanej hospodárskej politiky,
- dominanciu sociálno-demokratickej politickej strany pri moci,
- liberálnu tradíciu podnikania v rámci domácej ekonomiky,
- rozvinuté podnikateľské prostredie a infraštruktúru.

V krátkosti možno charakterizovať švédsky sociálno-ekonomický model fungovania štátu v danom období ako zmiešané hospodárstvo so silnou proexportnou orientáciou na zahraničné trhy na jednej strane a na strane druhej hospodárstvo so silným postavením štátu a vysokým objemom vládnych výdavkov v rámci rozvoja infraštruktúry či vládnych programov podpory sociálneho štátu. Podobné hodnotenie môžeme nájsť u viacerých autorov zaoberajúcich sa problematikou švédskeho resp. škandinávského sociálno-ekonomického systému^{37 38 39}.

Zásahy štátu sa týkali najmä využívania nástrojov fiškálnej politiky v zmysle zavedenia vysokej miery zdanenia príjmov. Významnou sa stala v rámci spoločenskej diskusie i v rámci riadenia štátu otázka udržania plnej zamestnanosti.⁴⁰

Fellmanovej a kol.⁴¹ hlavné politicko-hospodárske ciele fungovania a rozvoja švédskeho štátu danom období možno zhrnúť nasledovne:

- plná zamestnanosť t.j. rozmedzie 1,5 až 2,5%,
- vysoký stupeň stability hospodárskeho cyklu,
- žiadne problémy v rámci platobnej a obchodnej bilancie,
- výrazné zvyšovanie objemu vládnych výdavkov,
- medzi-sektorová spoločensko-ekonomická rovnováha,
- asi 4% miera rastu hrubého domáceho produktu.

Dôkazom zvyšovania významu štátu v ekonomickej i sociálnej oblasti je skutočnosť, že v rozmedzí rokov 1960 až 1980 došlo k zvýšeniu objemu vládnych

³⁷ OLOFSSON, L. - SCHON, S. 2004. Wage Formation, Labour Market Institutions and Economic Transformation in Sweden 1860 – 2000. Almquist & Wiksell 2004, Štokholm, 270 s. ISBN: 9789122021032

³⁸ FELLMAN, S. et al. 2008. Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636. ISBN: 9780230545533

³⁹ ESPING-ANDERSEN, G. 1990. The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 0691094578.

⁴⁰ FELLMAN, S. et al. 2008. Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636. ISBN: 9780230545533

⁴¹ Tam tiež

výdavkov z úrovne 31% hrubého domáceho produktu v roku 1960 na úroveň 62% hrubého domáceho produktu v roku 1980⁴²

O účinnosti prijatých opatrení vypovedá v oblasti zamestnanosti a efektívite vynakladania vládnych výdavkov v zmieňovanom období i nasledujúca tabuľka č. 5, ktorá zachytáva porovnanie hospodárskeho rastu v troch kľúčových obdobiach, t.j. celkové rozmedzie rokov 1850 až 1975.

Tabuľka č. 5

Miera rastu hrubého domáceho produktu Švédska v období rokov 1850 až 1975 v [%]

Skúmané obdobie	Miera rastu HDP v %
1850-1890	1,5
1890-1930	2,1
1930-1975	3,2

Zdroj: (Schön 2000, s. 13. In FELLMAN)⁴³

Z prezentovanej tabuľky č. 5 možno sledovať rastúcu účinnosť komplexu hospodárskopolitických opatrení Švédska v skúmanom období 1850-1975. Miera rastu hrubého domáceho produktu v skúmanom období kontinuálne rástla z hodnoty 1,5% v rámci obdobia 1850 až 1890 až na úroveň 3,2% v rámci obdobia 1930 až 1975.

Pre hlbšie závery je vhodné jednak o príčine zmieňovaného hospodárskeho rastu ako i o charaktere zmien v rámci švédskeho hospodárstva v predmetnom období preskúmať sektorové zmeny zamestnanosti vo švédskej ekonomike v danom období. Tie nám poukážu aké hlavné odvetvia, ktoré sa najväčšmi podieľajú na sociálno-ekonomickom rozvoji Švédska v danom časovom intervale. Spomínané skutočnosti je možné identifikovať z nasledujúcej tabuľky č. 6.

⁴² FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

⁴³ Tam tiež

Tabuľka č. 6

Podiel zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1931-1935, 1951-1955 and 1971-1975 v [%]

Sektor	Obdobie rokov		
	1931 - 1935	1951 - 1955	1971 - 1975
Poľnohospodárstvo a pridružené činnosti	34.2	18.6	6.8
Priemysel a remeslá	26.2	34.6	29.4
Stavebníctvo	8.1	8.4	8.6
Doprava a spoje	5.8	7.5	7.5
Súkromné služby	18.9	20.4	23.9
Verejné služby	6.7	10.5	23.7
Celková zamestnanosť	100	100	100

Zdroj: (Schön 2000, s. 339 -379. In FELLMAN)⁴⁴

Z údajov v predchádzajúcej tabuľke môžeme identifikovať štrukturálne zmeny vo švédskom národnom hospodárstve v zmysle prerodu švédskej ekonomiky z ekonomiky orientovanej na poľnohospodársku produkciu na ekonomiku služieb. Prezentované tvrdenie potvrdzuje vývoj ukazovateľa zamestnanosti v spomínaných sektoroch švédskej ekonomiky v skúmanom období. Zamestnanosť vo švédskom poľnohospodárstve kontinuálne klesala počas celého skúmaného obdobia. Hodnota tohto ukazovateľa klesla z úrovne 34,2% v časovom intervale 1931 až 1935 na úroveň iba 6,8% v rámci obdobia rokov 1971 až 1975. V priemysle bol vývoj nevyrovnaný, zamestnanosť v danom sektore medzi prvými dvoma intervalmi rástla. V rokoch 1931 až 1935 došlo k nárastu sledovaného ukazovateľa z úrovne 26,2% na úroveň 34,6% v rámci časového rozpätia 1951 až 1955. Následne došlo k poklesu predmetného ukazovateľa na úroveň 29,4% v rozpätí rokov 1971 až 1975. Táto skutočnosť sa dá interpretovať možným charakterom vládnych podporných programov v priemysle, ktoré boli následne v ďalšom období presmerované na oblasť rozvoja služieb.

Zaujímavý vývoj potvrdzujúci naše tvrdenia vykazuje ukazovateľ zamestnanosti v sektore služieb a najmä v sektore verejných služieb. V rámci súkromných služieb došlo k nárastu sledovaného indikátora z 18,9% v rozmedzí rokov 1931 až 1935 na úroveň 23,9% v rozpätí rokov 1971 až 1975. Oveľa dynamickejší nárast nastal v rámci vývoja

⁴⁴ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

ukazovateľa zamestnanosti vo verejných službách, kde došlo ku zvýšeniu hodnoty sledovaného ukazovateľa z hodnoty 6,9% v rozmedzí rokov 1931 až 1935 na úroveň 23,7% v rozpätí rokov 1971 až 1975. To predstavuje nárast zamestnanosti vo verejných službách v rámci skúmaného časového intervalu až o 17,0%. I z tohto ukazovateľa vidieť, ako zásadne sa zmenil charakter švédskej ekonomiky v sledovanom období. Spomínaný nárast odzrkadľuje jednak rastúci význam a rozsah verejného sektora vo švédskom národnom hospodárstve, na druhej strane je reálnym odrazom inovatívnosti švédskej ekonomiky a z nej vyplývajúcej transformácie v smere rastu podielu služieb na celkovom výsledku činnosti národného hospodárstva. Mierny nárast zamestnanosti v sledovanom období vykazovali i ďalšie zobrazené sektory.

Pre lepšiu ilustráciu rozsahu a dynamiky dokumentovaných zmien vo švédskej ekonomike uvádzame tabuľku č. 7, ktorá sleduje rozsah zmien vo vývoji predmetného ukazovateľa v rámci skúmaných sektorov medzi jednotlivými obdobiami. Zobrazené výsledky prírastkovej analýzy dokumentujú celkovo načrtnuté vývojové tendencie vo švédskej ekonomike, keď najväčšiu pozitívnu medziintervalovú zmenu vykazuje práve ukazovateľ zamestnanosti vo verejných službách a to medzi obdobiami rokov 1951 až 1955 a rokov 1971 až 1975 kedy medziintervalová zmena skúmaného parametra dosiahla veľkosť 13,2%. Naopak najväčší pokles zamestnanosti vykazoval sektor poľnohospodárstva, kde medzi obdobiami rokov 1931 až 1935 a 1951 až 1955 došlo k poklesu zamestnanosti o 15,6%, Tento trend pokračoval následným takmer 12%-ným poklesom i medzi zvyšnými skúmanými intervalmi. Zmieňované štrukturálne zmeny vo švédskej ekonomike najlepšie vystihuje vývoj ukazovateľa zamestnanosti v priemysle a remeslách, ktorý nám pri zvážení skôr načrtnutého vývoja predmetného indikátora v ostatných sektoroch odhaľuje okrem charakteru zmien i bližší časový horizont ich priebehu. Vo vzťahu zamestnanosti v priemysle a remeslách je možné z hľadiska prírastkovej analýzy vývoja ukazovateľa zamestnanosti, v rámci vybraných sektorov švédskeho národného hospodárstva konštatovať, že medzi časovými intervalmi rokov 1931 až 1935 a 1951 až 1955 vývoj predmetného ukazovateľa zaznamenal nárast až o 8,4%. To odzrkadľovalo extenzívny účinok keynesovský orientovanej hospodárskej politiky zameranej na veľké infraštruktúrne projekty. V následnom medziintervalovom porovnaní t. j. medzi intervalmi rokov 1951 až 1955 a 1971 až 1975 poklesla zamestnanosť vo švédskom priemysle až o 5,2%, čo signalizuje zmeny v skladbe spoločenského

produktu a v celkovej reorientácii ekonomiky v smere posilnenia významu sektora služieb a obzvlášť verejných služieb.⁴⁵

Tabuľka č. 7

Medziobdobová zmena podielu zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1931-1935, 1951-1955 a 1971-1975 v [%]

Sektor	Obdobie rokov	
	1931-1935 /1951 - 1955	1951 – 1955/1971- 1975
Poľnohospodárstvo a pridružené činnosti	-15,6	-11,8
Priemysel a remeslá	8,4	-5,2
Stavebníctvo	0,3	0,2
Doprava a spoje	1,7	0
Súkromné služby	1,5	3,5
Verejné služby	3,8	13,2

Zdroj (zostavené autorom)

4.2.4 Vývoj švédskej ekonomiky po roku 1975

Po období hospodárskej prosperity a rastu, ktorý v skôr popísaných súvislostiach viedol k rozvoju švédskeho sociálno-ekonomického modelu no najmä z neho prameniaceho rozširovania pôsobnosti, zväčšovania objemu výdavkov a celkového rastu významu verejného sektora v rámci ; národného hospodárstva v rozmedzí rokov 1935 až 1975, sa v dôsledku hospodárskych turbulencií spôsobených ropnými šokmi a z nich prameniaceho poklesu hospodárskeho rastu švédsky sociálno-ekonomický model dostáva do fiškálnych a rozpočtových problémov.

Podľa viacerých odborných zdrojov prešlo Švédsko v dôsledku výkyvov hospodárskeho rastu no najmä v dôsledku vonkajších zmien v medzinárodno-obchodnom prostredí v sledovanom období významnou zmenou v zmysle presadzovania sa neoliberálnej hospodárskej politiky oproti keynesovským stimuláciám pomocou zvyšovania vládnych výdavkov v predchádzajúcom období. Rozsah a štruktúra hospodárskych problémov švédskej ekonomiky viedli po roku 1975 k postupnej deregulácii viacerých odvetví. Najmarkantnejšie sa táto tendencia prejavila v oblasti

⁴⁵ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

finančného trhu a bankového sektora a v procese privatizácie viacerých veľkých štátnych podnikov.⁴⁶

Významné problémy vykazoval vývoj zamestnanosti v dôsledku nepružnosti pracovných miezd a nízkemu nárastu produktivity práce. To nakoniec viedlo k zníženiu tokov priamych zahraničných investícií do Švédska v danom období. Ďalším významným faktorom, ktorý narušil celistvosť uplatňovania koncepcie švédskeho sociálno-ekonomického modelu z obdobia 60. rokov 20. stor., je zmena dominantného postavenia sociálno-demokratickej strany pri moci. K moci sa dostali neoliberáli, ktorí pod tlakom vonkajších zmien i na základe vnútorných problémov švédskej ekonomiky, začali spomínané procesy deregulácie a väčšej integrácie švédskej ekonomiky na vonkajšie ekonomické prostredie.

Tabuľka č. 8

Podiel zamestnanosti v rôznych sektoroch národného hospodárstva Švédska na celkovej zamestnanosti v obdobiach rokov 1971 až 1975 a 1991 až 1995 v [%]

Sektor	Obdobie rokov	
	1971 – 1975	1991 - 1995
Poľnohospodárstvo a pridružené činnosti	7.1	3.9
Priemysel a remeslá	28.5	20.5
Stavebníctvo	8.6	6.1
Doprava a spoje	6.6	7.0
Obchod	15.5	15.3
Súkromné služby	9.7	13.8
Verejné služby	24.0	33.4
Celková zamestnanosť	100	100

zdroj: (Schön 2000. In FELLMAN, s. 476)⁴⁷

Pre lepšiu ilustráciu štrukturálnych zmien vo švédskej ekonomike v období po roku 1975 uvádzame predchádzajúcu tabuľku č. 8, z ktorej jednoznačne vyplýva pokračujúca preorientácia švédskej ekonomiky na sektor služieb. Problematickou sa stáva skutočnosť, že v rámci sledovaného obdobia rástla v najväčšej miere zamestnanosť vo verejných

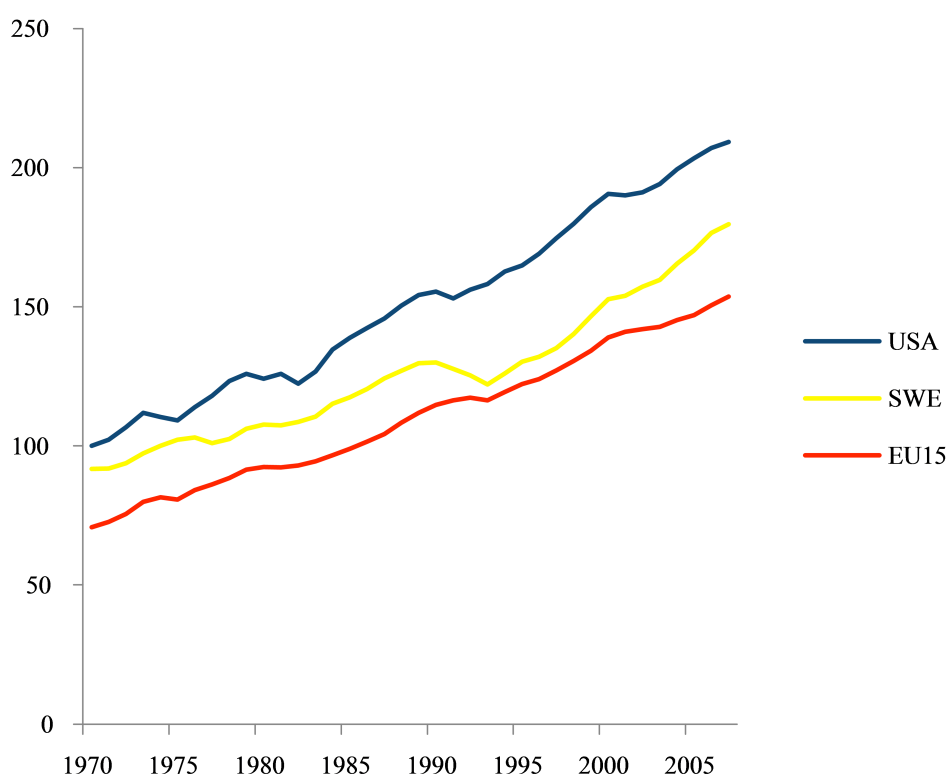
⁴⁶ FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

⁴⁷ Tam tiež

službách, čo vytvára tlak na rozpočtovú stabilitu. V kombinácii z turbulenciami vo vývoji rastu hrubého domáceho produktu v rámci daného časového intervalu dochádza k vzniku významnej nerovnováhy vo verejných financiách. Tieto skutočnosti boli argumentom pre pravicovú politickú moc na naštartovanie spomínaných deregulácií a privatizácie a čiastočného oslabovania vplyvu štátu na finančný trh a na ňom pôsobiace inštitúcie. Pre vykreslenie hospodárskeho vývoja v predmetnom období uvádzame obrázok . č. 1, ktorý zobrazuje vývoj rastu hrubého domáceho produktu per capita v Spojených štátoch amerických, Švédsku a v EU 15 v časovom intervale rokov 1970 až 2005.

Obrázok č. 1

Vývoj rastu reálneho hrubého domáceho produktu per capita vo vybraných krajinách v období rokov 1970 až 2005 – Index 100 = USA 1970

Zdroj (Berg, A. 2011)⁴⁸

Na obr. č. 1 môžeme identifikovať turbulentný vývoj v období rokov 1975 až 1983. Najväčšie výkyvy vykazuje daný ukazovateľ od začiatku 90. rokov 20. stor., kde môžeme vidieť prudký prepád tohto ukazovateľa v dôsledku švédskej bankovej a finančnej krízy. Zobrazený vývoj dokumentuje skutočnosť, že ani náhly príklon k neoliberálnej politike v koncom 80. rokov 20. stor. zo strany švédskej vlády a finančných inštitúcií nebol celkom

⁴⁸ BERGH, A. 2011. The Rise, Fall and Revival of the Swedish Welfare State: What are the Policy Lessons from Sweden? [online]. 2011 [cit.19.02.2015]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884528

bezproblémovým riešením štrukturálnych a fiškálnych problémov švédskej ekonomiky v minulom období. Napriek tomuto krízovému obdobiu môžeme vo vývoji švédskej ekonomiky na grafe vidieť, relatívne silné zotavenie ekonomiky po roku 2000, kedy sa rozdiel vo vývoji sledovaného ukazovateľa medzi USA ako lídrom v danej oblasti a Švédskom významne znižuje. Problematikou švédskej bankovej krízy sa budeme zaoberať v ďalšej podkapitole našej práce.

Za kľúčové chyby hospodárskej politiky Švédska v období po roku 1975 podľa viacerých ekonómov zaoberajúcich sa problematikou švédskeho sociálno-ekonomického modelu možno označiť nasledovné skutočnosti:

- Po roku 1970 začalo Švédsko dotovať subvenciami vlastné problémové odvetvia priemyslu, ktoré navyše v snahe pozdvihnúť konkurencieschopnosť vlastných výrobcov prišlo k devalvácii švédskej koruny, čo malo za následok krátkodobé zlepšenie situácie, ale viedlo to k zakrývaniu pravej podstaty problému a to nízkej produktivite práce a jej nekvalite v porovnaní s ostatnými vyspelými ekonomikami, najmä ekonomikou Spojených štátov amerických. Tento vývoj viedol k prehľbovaniu štrukturálnych problémov vo švédskej ekonomike, ktoré ostali bez riešenia.
- Po roku 1970 boli prijaté viaceré zákony a opatrenia, ktoré prispeli k zvyšovaniu ceny práce napr. zákon o pravidlách zamestnávania stavebných robotníkov, zákon ukládajúci povinnosť zamestnávateľa poskytnúť a preplatiť voľno na jazykové vzdelávanie zamestnancov a povinnosť platiť za jazykové vzdelávanie migrantov v oblasti výučby švédskeho jazyka. Bol prijatý i zákon o ochrane zamestnankýň pred skončením pracovného pomeru počas tehotenstva. Taktiež boli prijaté zákony znevýhodňujúce prácu na dohody. K prehĺbeniu tohto trendu prispel zákon o poskytnutí plateného pracovného voľna na aktivity v súvislosti s odborovou činnosťou, i voľna na vzdelávanie a odborný výcvik. V roku 1975 bola uzákonená povinnosť zamestnávateľa informovať úrad práce o vzniknutých pracovných miestach. V roku 1977 bol prijatý zákon o zosúladzovaní pracovného a osobného života, v rámci ktorého museli zamestnávateľia rešpektovať významné faktory a udalosti osobného života zamestnanca a zosúladiť s nimi jeho pracovné zaradenie či pracovnú dobu. V roku 1978 boli prijaté zákony zamedzujúce práci nadčas a predlžujúce nárok na pracovnú dovolenku.

- Spomenuté opatrenia viedli k nárastu ceny práce v oveľa výraznejšej miere ako tomu bolo pri ukazovateli produktivity práce. Cena práce rástla najmä z dôvodu rastúceho daňového zaťaženia, keď odvody zo mzdy boli v roku 1970 na úrovni 12,5% a v roku 1979 tento ukazovateľ vzrástol na úroveň 36,7%. Ďalším faktorom podporujúcim načrtnutý trend bol vysoký rast nominálnych miezd v rámci daného obdobia.⁴⁹
- Vysoká miera zdanenia spôsobila v predmetnom období nárast neefektívnosti výberu daní, keďže došlo k nárastu počtu a rozsahu daňových podvodov.
- Vysoká miera zdanenia v kombinácii s veľkou mierou úľav na úrokoch pri pôžičkách spôsobili, že fenomén financovania súkromnej spotreby domácností sa stal atraktívnou možnosťou zníženia miery zdanenia príjmov domácností a zvýšenia ich disponibilného príjmu. T. j. financovanie súkromnej spotreby domácností prostredníctvom pôžičiek a úverov sa stalo veľmi rozšírené najmä v druhej polovici skúmaného obdobia.
- Prudká devalvácia švédskej koruny v roku 1982 kombinovaná s ekonomickým boomom po roku 1980 spôsobili, že vývoj viacerých ekonomických indikátorov sa javil ako zdravý a veľmi priaznivý. To malo za následok nepriechodnosť a politickú neochotu prijať zásadné ozdravné ekonomické opatrenia v zmysle reštrikčnej finančnej politiky štátu.⁵⁰

Príčin načrtnutej štrukturálnej ekonomickej nerovnováhy vo švédskej ekonomike bolo samozrejme viacero. Nami uvedené skutočnosti predstavujú len tie, v otázke ktorých panuje široká zhoda medzi autormi skúmajúcimi fenomén švédskeho sociálno-ekonomického modelu.

Vyššie charakterizovaná situácia vo švédskom hospodárstve nakoniec vyústila do veľmi zložitej etapy vývoja švédskej ekonomiky známej ako švédska banková alebo finančná kríza, ktorá postihla švédsku ekonomiku začiatkom 90. rokov 20. storočia. Táto kríza mala významný vplyv ako na fungovanie inštitúcií finančného trhu tak i na rozsah a charakter verejného sektora vo švédskom národnom hospodárstve a v neposlednej rade vyústila do zmeny charakteru uplatňovanej hospodárskej politiky štátu.

⁴⁹ BERGH, A. 2011. The Rise, Fall and Revival of the Swedish Welfare State: What are the Policy Lessons from Sweden? [online]. 2011 [cit.19.02.2015]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884528

⁵⁰ Tam tiež

4.2.5 Švédska banková kríza v 90. rokoch 20. storočia

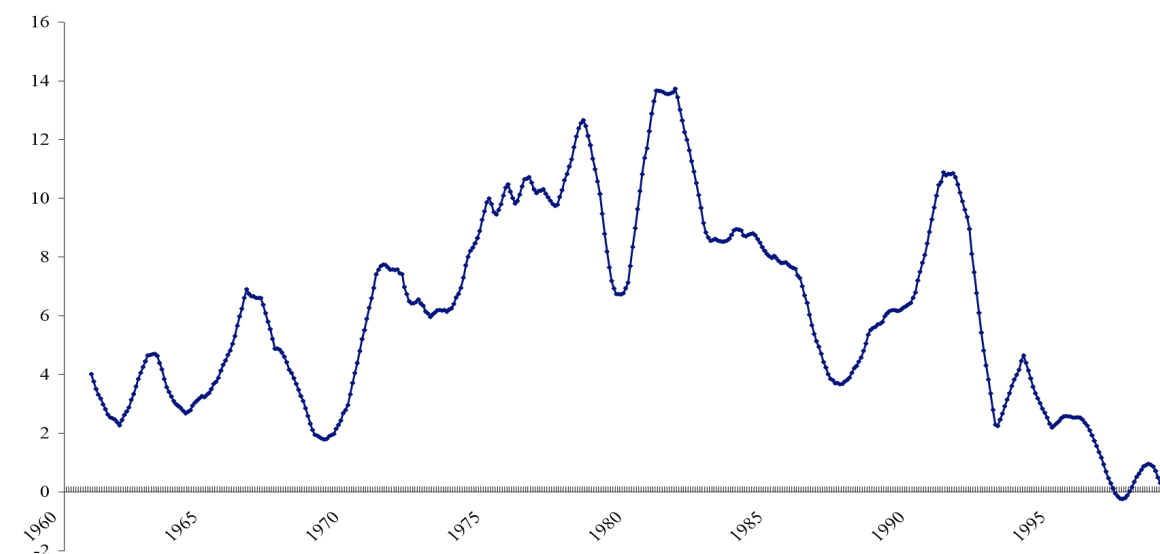
Začiatkom tejto podkapitoly je dôležité zdôrazniť, že švédska banková kríza neprebiehala izolovane od sociálno-ekonomického vývoja v ostatných krajinách svetovej ekonomiky. V širšom náhľade na predmetné obdobie a i charakter problémov v ekonomickom vývoji Švédska možno konštatovať, že švédska banková kríza prebehla v kontexte podobného vývoja v rámci celého Nordického regiónu a v širšom pohľade v kontexte rozširujúcej sa peňažnej a finančnej nerovnováhy v rámci celosvetového hospodárstva ako celku. (Tento fenomén možno pozorovať na celej reťazi finančných a bankových kríz v rámci viacerých vyspelých krajín svetového hospodárstva). Vo väčšine prípadov bolo možné identifikovať niekoľko spoločných črt vývoja ekonomiky tesne pred krízou ako i počas jej vypuknutia v rámci rôznych štátov.. Rozdiely v ich priebehu môžeme zväčša identifikovať len v rovine charakteru a rozsahu protikrizových opatrení a v ich načasovaní. Väčšina bankových a finančných kríz vo svetovom hospodárstve v druhej polovici 20. storočia vznikla, rozvinula sa a doznela podobným spôsobom. Scenár takejto krízy a to i v prípade ekonomík severských štátov možno načrtnúť nasledujúcou postupnosťou.

- Príklon k neoliberalnej protrhovo orientovanej hospodárskej politike s aplikáciou komplexu deregulačných opatrení.
- Následná monetárna expanzia sprevádzaná rastom ceny aktív a na ne naviazaných termínovaných cenných papierov.
- Vytvorenie bubliny na parciálnych trhoch cenných papierov viazaných na nadhodnotené aktíva.
- Prepad ceny podkladových aktív na reálnu hodnotu, čo spôsobí reťazovú reakciu v podobe bankrotov finančných inštitúcií, ktoré vlastnia veľký podiel „toxických“ cenných papierov a neplateľných úverov, čo zväčša vyúsťuje do krízy celého bankového systému.
- Následne dochádza k transformácii finančnej krízy na hospodársku krízu v dôsledku rapidného poklesu dostupných peňazí v ekonomickom obehu, čo je spojené s rastom nezamestnanosti a ďalším hospodárskym poklesom.

V prípade švédskej bankovej krízy bolo možné identifikovať varovné príznaky prehrievania ekonomiky od polovice 80. rokov 20. storočia a to najmä v podobe relatívne vyššej miery inflácie v porovnaní s ostatnými krajinami Nordického regiónu.

Obrázok č. 2

Vývoj miery inflácie vo švédскеj ekonomike v období rokov 1960 až 2000 v [%]

Zdroj: (Englund, P).⁵¹

Na obr. č. 2 môžeme vidieť vývoj inflácie vo švédскеj ekonomike, ktorý po roku 1985 vykazuje prudký nárast v duchu načrtnutého scenára vývoja bankových a finančných kríz. Navyše situácia v súvislosti s otázkou zadlženosti domácností respektíve s otázkou spôsobu financovania ich spotreby vykazovala veľký stupeň rizikovosti, pretože už v roku 1980 vykazovala výšku zadlženia na úrovni 67% disponibilného príjmu domácností, čo predstavovalo asi 33% hrubých aktív v sektore domácností.⁵²

Prvým zásadným krokom deregulácie švédskeho finančného trhu bolo zrušenie povinného dodržiavania ukazovateľov likvidity pre banky, ktoré boli zrušené v roku 1983. Následne v roku 1985 došlo k zrušeniu úverových limitov a úverových stropov pre komerčné banky ako i ukazovateľov minimálnej povinnej skladby portfólia pre poisťovne.⁵³ Obmedzenia obchodovania v cudzej mene ako možnosť nákupu domácich spoločností, cudzími ekonomickými subjektmi boli celkom zrušené až v roku 1989.

⁵¹ ENGLUND, P. The Swedish banking crisis: roots and consequences. In Oxford Review of Economic Policy. [online]. roč.15, č. 3, [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.contrahour.com/contrahour/files/TheSwedishBankingCrisisRootsandConsequences.pdf> ISSN: 1460-2121

⁵² AGELL, J.- BERG, L. 1996. Does Financial Deregulation Cause a Consumption Boom? In *Scandinavian Journal of Economics*. 1996, roč.98, č. 4, s. 579–601. [online] [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3440885?uid=2&uid=4&sid=21105397208211> ISSN: 1467-9442

⁵³ WALLANDER, J. 'Bankkrisen—Omfattning, Orsaker, Lärdomar' The Banking Crisis—Magnitude, Causes, Lessons, in Bankkrisen, (1994), Stockholm, Bankkriskommittén.

Účinok celkovej deregulácie finančného trhu bol podľa údajov o náraste pôžičiek z finančných inštitúcií okamžitý. Podľa Englunda miera rastu nových úverov od finančných inštitúcií vzrástla z úrovne 11 až 17% za rok v prvej polovici 90. rokov 20. stor. na úroveň okolo 20% za rok v období po roku 1986 a do roku 1990 vzrástla miera pôžičkového kapitálu v ekonomike Švédska o 136%. Deregulácia otvorila priestor pre konkurenčný boj finančným inštitúciám, ktoré následne expandovali a to konkrétne banky o 174% a hypotekárne spoločnosti o 167% v rozmedzí rokov 1986 až 1990.⁵⁴ Tento stav viedol k nadhodnoteniu ceny nehnuteľností a vplyvom deregulácie došlo i k tomu, že subjekty finančného trhu akceptovali väčší stupeň rizika v rámci operácií na finančnom trhu. Vzhľadom na spomenutú zadlženosť súkromného sektora a domácnosti províziivo vyznieva skutočnosť, že najväčšími zdrojmi rastu finančných spoločností boli podľa Englunda práve hypotéky, kreditné karty, leasing a pod. teda finančné produkty viažuce sa na sektor domácnosti.⁵⁵

Ďalším sprievodným znakom predkrízového obdobia bol signifikantný vývoj domácej úrokovej miery, ktorá bola dlhodobo vyššia ako zahraničné úrokové miery. Bolo to najmä v dôsledku reštrikcií na pôžičky do zahraničia v snahe sanovať deficit štátneho rozpočtu z vonkajších zdrojov. Pôžičky v zahraničnej mene vzrástli z 27% z celkových bankových pôžičiek vo švédскеj ekonomike v roku 1986 na úroveň 47,5% v roku 1990, pričom miera zadlženia firiem rástla rýchlejšie ako zadlženie domácností v pomere 129% ku 86%.^{56 57}

Spomínané skutočnosti viedli k rastu cien nehnuteľností najmä dobre situovaných nehnuteľností na podnikateľské účely, keď v Štokholme rástli ceny exkluzívnych nehnuteľností až o 275% v období 1980 až 1985 a 140% v rokoch 1986 až 1990.⁵⁸ Popísaný vývoj indikoval prehrievanie ekonomiky a vznik cenovej bubliny na realitnom trhu, čo začiatkom 90. rokov viedlo k rozsiahlej bankovej kríze vo švédскеj ekonomike. Tá začala 16. augusta 1989, kedy nastali problémy na trhu s obchodnými nehnuteľnosťami, čo spôsobilo pokles švédskeho burzového indexu o 25%, do konca roku 1990 klesol index

⁵⁴ ENGLUND, P. The Swedish banking crisis: roots and consequences. In Oxford Review of Economic Policy. [online]. roč.15, č. 3, [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.contrahour.com/contrahour/files/TheSwedishBankingCrisisRootsandConsequences.pdf> ISSN: 1460-2121

⁵⁵ Tam tiež

⁵⁶ WALLANDER, J. 1994 'Bankkrisen—Omfattning, Orsaker, Lärdomar' The Banking Crisis—Magnitude, Causes, Lessons, in Bankkrisen, 1994, Stockholm, Bankriskommittén.

⁵⁷ JONUNG L. - KIANDER J. - VARTIA P. 2009. The Great Financial Crisis in Finland and Sweden: The Nordic Experience of Financial Liberalization. Edward Elgar Publishing Ltd, 2009. 337 s. ISBN-10: 1848443056

⁵⁸ Tam tiež

nehnutelností o 52%.⁵⁹ Ďalšími faktormi vplývajúcimi na priebeh krízy boli: výška úrokovej sadzby, ktorá za dva roky začiatkom medzi rokom 1989 až 1990 vrástla o 6% a daň z kapitálových úrokov bola znížená z 50 na 30%. Tento vývoj vyústil do bankovej krízy niektorých finančných inštitúcií, ktoré utrpeli veľkú stratu z dôvodu veľkej závislosti na finančných trhoch viazaných na obchodovanie s nehnuteľnosťami. Do problémov s likviditou sa dostali dva z najväčších finančných ústavov vo Švédsku. U Första Sparbanken vláda zareagovala garanciou na pôžičky banky, ktorá sa po čase zmenila na regulárnu pôžičku. Nakoniec došlo k jej spojeniu s ďalšou bankou Savings Bank of Sweden. Ďalším problematickým finančným ústavom bola Nordbanken, ktorú už pred krízou vlastnil zo 71% štát, ale ktorá už v roku 1990 prevzala problematickú spoločnosť Gamlestaden. Pre záchranu Nordbanken štát ešte navýšil svoj podiel a prakticky ju zoštátnil, pričom existujúci akcionári neboli týmto krokom nijako negatívne ovplyvnení.⁶⁰

V roku 1992 sa ocitla v problémoch ďalšia veľká banka, štvrtá najväčšia, Gota Bank. Materská spoločnosť Gota AB nedisponovala dostatočnou likviditou a tak sa štát rozhodol garantovať jej záväzky. Gota AB do mesiaca skrachovala a štát prevzal banku. Takmer štvrtina bankového sektora tak patrila štátu, ktorý rozdelil banky na dve samostatné jednotky – jednu s dobrými aktívami, a druhú, na ktorej boli prevedené zlé aktíva bánk. Spoločnosti s kvalitnými aktívami pôsobili naďalej pod svojimi menami a po čase došlo k ich spojeniu do Nordbanken.⁶¹

Straty bánk dosiahli do roku 1993 200 miliárd švédskych korún, náklady štátu na záchranu s presiahli 60 miliárd SEK. 98% pomoci bolo použitých na záchranu Nordbanken a Gota Bank.⁶²

Banková kríza sa premietla vo Švédsku do súhrnného prepadu hrubého domáceho produktu za obdobie rokov 1991 až 1993 vo výške -5,0%, zamestnanosť klesla až o 10% pričom pokles súkromných investícií vo švédskej ekonomike bol evidovaný v rozsahu

⁵⁹ JONUNG L. - KIANDER J. –VARTIA P. 2009. The Great Financial Crisis in Finland and Sweden: The Nordic Experience of Financial Liberalization. Edward Elgar Publishing Ltd, 2009. 337 s. ISBN-10: 1848443056

⁶⁰ KUČHTA, D. 2012. História finančných kríz: Škandinávské riešenia na tri spôsoby. [online]. 2012, [cit 19.12.2015]. Dostupné na: <http://www.investujeme.sk/historia-financnych-kriz-skandinavske-riesenia-na-tri-sposoby>

⁶¹ Tam tiež

⁶² Tam tiež

35%⁶³ V nasledujúcej tabuľke uvádzame prehľad podporných platieb na záchranu bankového sektora.⁶⁴

Tabuľka č. 9

Výška a účel štátnej podpory problémovým švédskym bankám počas obdobia rokov 1991 až 1994

rok	Banka	Účel platby	Hodnota v mld SKK
1991	Nordbanken	Dodatočná kapitalizácia	4.2
1992	Nordbanken	Vyplatenie starých akcionárov	2.1
	Nordbanken	Dodatočná kapitalizácia	10.0
	Nordbanken	Kapitál vládnej bankovej spoločnosti	24.0
1993	Gota	Dodatočná kapitalizácia	25.1
1994	Första Sparbanken	Náhrada úrokov	1.0

Zdroj. (Englund)⁶⁵

Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim sociálno-ekonomický vývoj v krízovom období nebola len samotná banková kríza, ale i kríza menová. Ako ilustruje obrázok 3, na jeseň roku 1992 sa dostala mena pod veľký špekulatívny útok, kvôli ktorým bojovala v septembri Národná banka zvýšením dennej úrokovej sadzby až na 500%, aby udržala naviazanosť na ECU. Jej obrana parity kúpnej sily bola veľmi vytrvalá, no v novembri 1992 Riksbank podľahla nakoniec situácii a koruna prešla do režimu voľne plávajúceho menového kurzu. Nakoľko krajina získala zrušením naviazanosti a depreciaiou meny konkurenčnú výhodu pri exporte, označuje sa tento krok za štartér obnovy ekonomického rastu.⁶⁶

⁶³ ENGLUND P. The Swedish banking crisis: roots and consequences. In Oxford Review of Economic Policy. [online]. roč.15, č. 3, [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.contrahour.com/contrahour/files/TheSwedishBankingCrisisRootsandConsequences.pdf> ISSN: 1460-2121

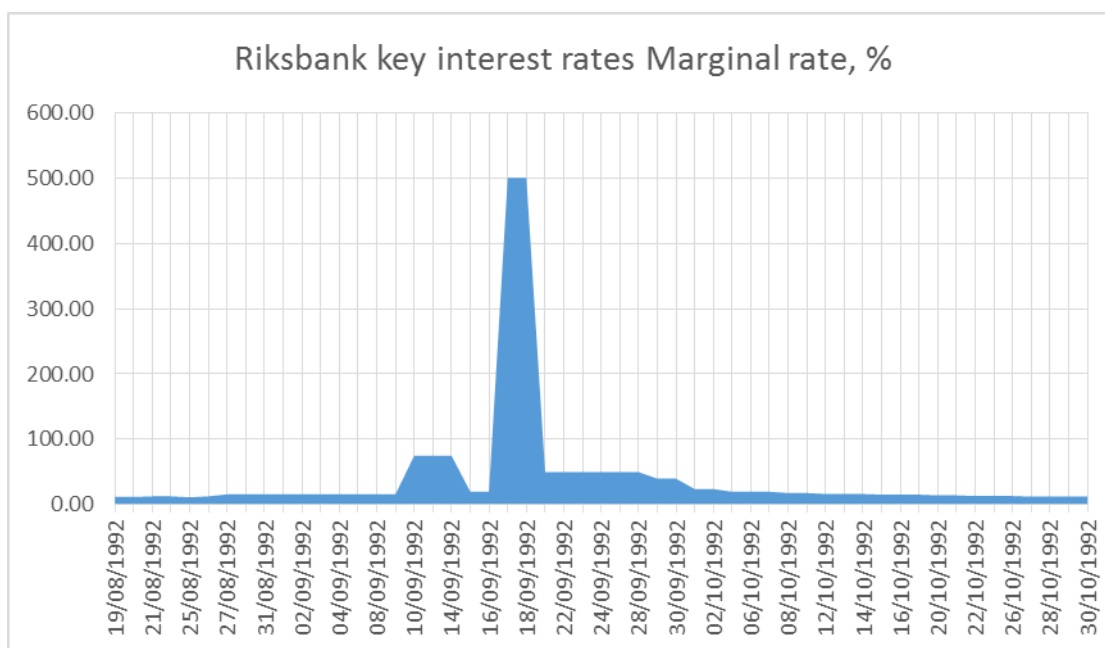
⁶⁴ ENGLUND, P. The Swedish banking crisis: roots and consequences. In Oxford Review of Economic Policy. [online]. roč.15, č. 3, [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.contrahour.com/contrahour/files/TheSwedishBankingCrisisRootsandConsequences.pdf> ISSN: 1460-2121

⁶⁵ Tam tiež.

⁶⁶ BEŇÁK, J. 2009. Švédská finančná kríza 090501-1835. [online], [cit.19.2.2015]. Dostupné na: <http://zo.trimbroker.com/financne-analyzy/komentar-svedska-financna-kriza>

Obrázok č. 3

Graf vývoja úrokovej sadzby Riksbank v období 08.1992-10.1992 [%]

Zdroj: The Sveriges Riksbank

Záverom tejto podkapitoly môžeme skonštatovať významný vplyv deregulácie švédskeho finančného trhu, ktorý viedol k procesu zadlžovania domácností a firiem a následne k deflácií. To viedlo v kombinácii s pevným menovým kurzom k devalvácii, ktorá sa nakoniec stala zdrojom znovu naštartovania ekonomiky. Pri hodnotení účinnosti riešenia švédskej bankovej a menovej krízy môžeme konštatovať, úspešné krízové riadenie zo strany štátu, ktorý

- Vytvorením samostatnej banky na správu problémových bánk ozdravil finančných trh, čo skrátilo dobu jeho obnovenia.
- Rýchlym a dôveryhodným konaním v zmysle garancie vkladov a pôžičiek vládny dlhopismi naštartoval proces riešenia krízy.

Tieto faktory bolo možné uplatniť vďaka relatívne malému rozsahu finančného trhu Švédska. V prípade iných krajín s rozvinutejším finančným trhom by vládne záruky nemuseli byť dostatočné, keďže objem obchodov na finančnom trhu krajín s tradíciou a rozvinutými nástrojmi obchodov s cennými papiermi často niekoľkonásobne prevyšujú výšku hrubého domáceho produktu danej krajiny.

Po bližšej charakteristike historického vývoja sa v ďalšej časti tretej kapitoly budeme venovať analýze súčasného vývoja švédskej ekonomiky, konkrétne časovému intervalu rokov 2004 až 2014.

Na základe poznatkov o minulom vývoji a charakteristických znakoch a črtách súčasného vývoja sociálno-ekonomických parametrov v rámci rozvoja švédskej ekonomiky následne identifikujeme a posúdime riziká, ktoré v sebe tieto vývinové fázy sociálno-ekonomického modelu vykazujú.

4.3 Analýza švédskej ekonomiky v rokoch 2004-2014

Pre úspešné naplnenie posúdenia rizík súčasného fungovania i perspektívy budúceho vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu je potrebné okrem historickej charakteristiky vývoja švédskej ekonomiky vykonať i analýzu súčasného sociálno-ekonomického vývoja Švédska. Tá nám pomôže pri odhalení kľúčových faktorov úspechu a budúceho rozvoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu no najmä poslúži pre identifikáciu rizík fungovania a rozvoja súčasného sociálno-ekonomického modelu Švédskeho kráľovstva. Ako východisko komparatívnej analýzy môže slúžiť charakteristika Švédska v Európskej únii, kde je Švédsko charakterizované ako tretia najväčšia krajina Európskej únie z hľadiska rozlohy. Za najdôležitejšie sektory hospodárstva Švédska sú považované verejná správa, obrana, vzdelávanie, zdravotníctvo a sociálna činnosť (ktoré sa podieľali 23,9 % na HDP v r. 2012), priemysel (19,9 % HDP v r. 2012) a veľkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovacie a stravovacie služby (17,6 % HDP v r. 2012). Hlavnými vývoznými partnermi Švédska sú Nórsko, Nemecko a Spojené kráľovstvo, zatiaľ čo jeho hlavnými dovoznými partnermi sú Nemecko, Nórsko a Dánsko.⁶⁷ Švédsko je možné charakterizovať ako proexportne orientovanú ekonomiku, s vysokým sklonom k inováciám a vysokou mierou zdanenia, ale i daňovej disciplíny.⁶⁸

Analýzu súčasného vývoja švédskej ekonomiky sme sa rozhodli orientovať na rozbor vývoja kľúčových ukazovateľov účinkov hospodárskej politiky vo vzťahu k napĺňaniu jej základných cieľov. Ide teda najmä o vývoj ukazovateľov tzv. magického štvoruholníka, ktorý sa používa na meranie výkonnosti ekonomiky t. j.:

- Tempo alebo miera hospodárskeho rastu
- Miera nezamestnanosti
- Inflácia
- Bežný účet platobnej bilancie
- Giniho koeficient.

Pre lepšiu identifikáciu rizík súčasného vývoja švédskej ekonomiky je vhodné doplniť vývoj spomenutých ukazovateľov i o ukazovatele ako napr.

- Počet obyvateľov, ich rodová a veková štruktúra
- Efektívnosť zahraničnoobchodnej výmeny

⁶⁷ EUROPSKA ÚNIA. Profily členských štátov Švédsko [online] [3.2. 2014] Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/sweden/index_sk.htm

⁶⁸ Tam tiež

- Náklady na prácu
- Vládny dlh
- Hrubá tvorba kapitálu a podobne.

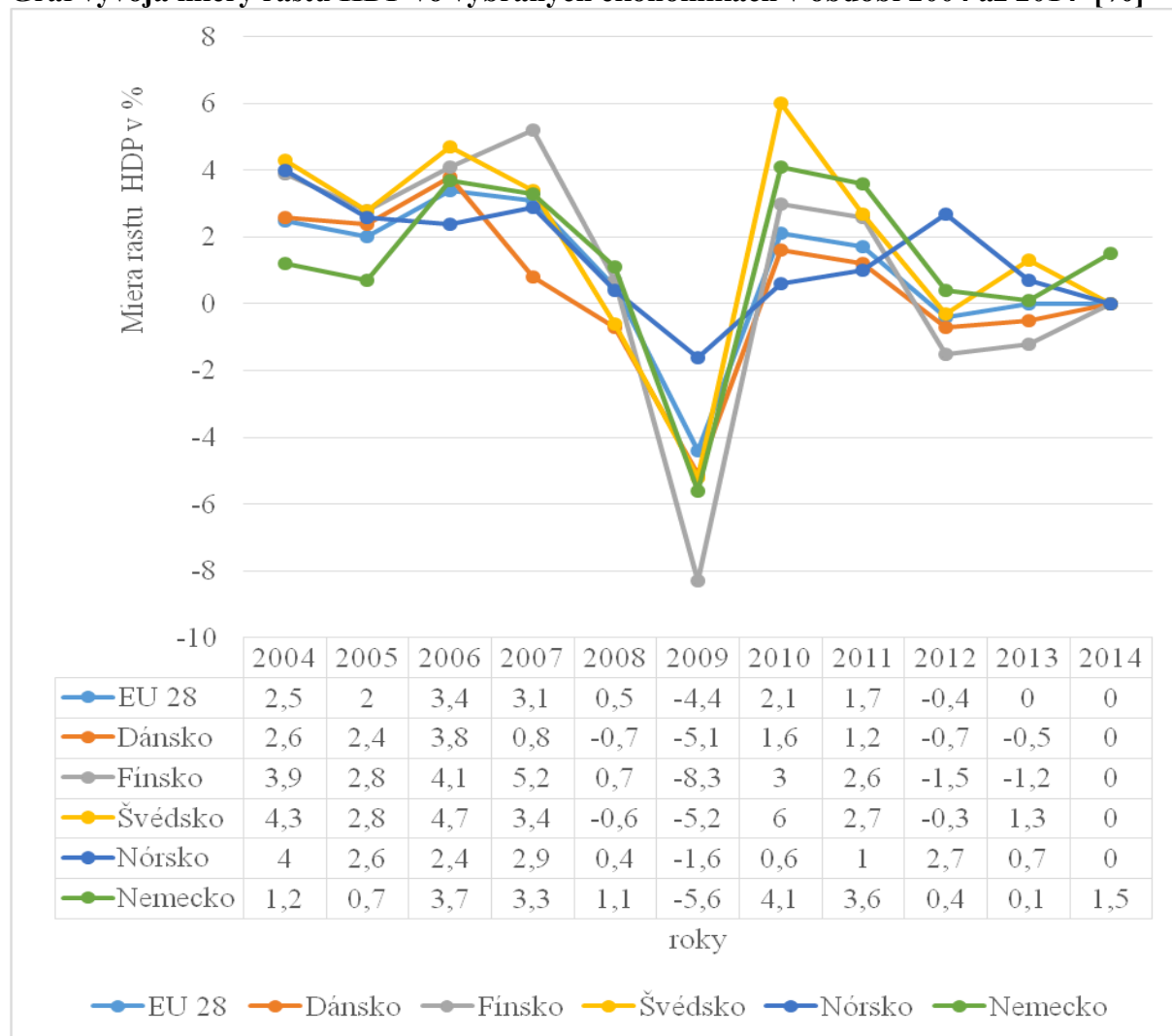
Vzhľadom k tomu, že svetová ekonomika je dnes ešte stále poznačená dôsledkami svetovej finančnej a hospodárskej krízy z minulého desaťročia a berúc do úvahy vplyv súčasnej dlhovej krízy v Európskej únii, je vhodné výsledky analýzy predmetných ukazovateľov konfrontovať s protikrízovými opatreniami Švédska. Na základe tejto konfrontácie môžeme vyvodiť závery jednak o účinnosti protikrízových opatrení Švédska a i o možnom budúcom vývoji švédskej ekonomiky.

4.3.1 Vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014

Ako už bolo spomenuté, kľúčovým ukazovateľom pre hodnotenie hospodárskeho vývoja akejkoľvek krajiny je tempo rastu nominálneho domáceho produktu. Na nasledujúcom grafe č. 1. je zachytený vývoj tohto ukazovateľa v rámci švédskej ekonomiky a niekoľkých ďalších vybraných ekonomík v referenčnom období rokov 2004 až 2014. Na zobrazenie kontextu fungovania a rozvoja švédskej ekonomiky sme sa rozhodli zobrazit' i vývoj predmetných ukazovateľov v rámci ďalších vybraných krajín z Nordického regiónu a to konkrétne Dánska, Fínska a Nórska, ktoré ako jediné z týchto štátov nie je členom Európskej únie. Okrem spomenutých považujeme za užitočné zobrazit' porovnanie vybraných ukazovateľov aj v rámci vývoja nemeckej ekonomiky ako predstaviteľa kľúčovej ekonomickej, ale i mocenskej sily v rámci štátov Európskej únie. Predmetná analýza by mohla byť obohatená i o rozbor zvolených ukazovateľov sociálno-ekonomického rozvoja Spojeného kráľovstva či Spojených štátov amerických, na ktoré má Švédsko významné väzby i podľa správy Medzinárodného menového fondu z roku 2013, tiež významné väzby.⁶⁹

⁶⁹ KOŁODZIEJSKI, M. 2013. ECONOMIC, SOCIAL AND TERRITORIAL SITUATION OF SWEDEN: Dokument European Parliament's Committee on Regional Development. Brussels, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, 2013. 38 s. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495863/IPOL-REGI_NT%282013%29495863_EN.pdf

Obrázok č. 4

Graf vývoja miery rastu HDP vo vybraných ekonomikách v období 2004 až 2014 [%]

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov Eurostatu)

Z grafu na obrázku č. 4 je možné pozorovať významný vplyv rozširovania Európskej únie v roku 2004 a svetovej finančnej a hospodárskej krízy na celú ekonomiku Európskej únie. V kontexte so spomenutým možno vnímať i vývoj švédskej ekonomiky ako i ostatných ekonomík Nordického regiónu.

Predmetný ukazovateľ HDP v skúmanom referenčnom období vykazuje trendovú nestabilitu, čo bolo spôsobené najmä vplyvom spomínaného rozširovania Európskej únie v rokoch 2004 a 2007 ako i vypuknutím a pôsobením svetovej finančnej a hospodárskej krízy v období rokov 2007 2010 (napriek oficiálne označovanému začiatku svetovej finančnej krízy t. j. roku 2008 negatívne prejavy hospodárskych problémov vo svetovom hospodárstve začali významne pôsobiť už v roku 2007) a dlhovej krízy EÚ v období od roku 2011. Je teda možné skonštatovať, že v skúmanom období došlo k zníženiu miery

rastu hrubého domáceho produktu Švédska z úrovne 4,3 % v roku 2004 na úroveň 1,3 % v roku 2013.

V danom období došlo v rámci vývoja sledovaného ukazovateľa k viacerým zmenám trendu. Predmetný ukazovateľ miery rastu HDP klesal medzi rokmi 2004 a 2005 z úrovne 4,3 % na úroveň 2,8 %, čo mohlo byť okrem iných faktorov spôsobené i prejavom sa rozširovania Európskej únie v roku 2004, ktoré významne zmenilo situáciu v rámci Únie. Ekonomika Európskej únie sa musela vysporiadať s turbulenciou v dôsledku nákladov a neistoty plynúcej z procesu rozširovania. Táto situácia sa prejavila nielen v rámci Únie ako celku, ale najmä v rámci jednotlivých národných ekonomík a to i ekonomík, na ktoré je švédska ekonomika významným spôsobom naviazaná. V roku 2005 došlo k zmene klesajúceho trendu a sledovaný ukazovateľ začal rásť z úrovne 2,8 % na 4,7 % v roku 2006. Tento fakt možno okrem iného pripočítať i postupnému oživovaniu ekonomiky Európskej únie, ktorá tiež rástla. Hospodársky rast nastal i u všetkých významných zahranično-obchodných partnerov Švédska s výnimkou Nórska, pričom silný hospodársky rast možno pozorovať najmä v rámci ekonomiky Nemecka, ktoré v skúmanom období zaznamenalo až 3% hospodársky rast z úrovne 0,7% v roku 2005 na úroveň 3,7 % v roku 2006. Aj z tohto ukazovateľa vidieť pozitívny vplyv rozšírenia Európskej únie v roku 2004 na ekonomiku Nemecka, ktorej tak narástli odbytové kapacity vďaka sprístupneniu nových trhov. Takto akcelerujúci hospodársky rast Nemecka pozitívne ovplyvnil i švédsku ekonomiku.

V nasledujúcom období medzi rokmi 2006 a 2007 došlo k zmene trendu vývoja sledovaného ukazovateľa, keď Švédska ekonomika podobne ako i ostatní jej hospodárski partneri zaznamenala spomalenie hospodárskeho rastu z hodnoty 4,7 % v roku 2006 na hodnotu 3,4 % v roku 2007. Vývoj HDP v ostatných krajinách zaznamenal tiež klesajúcu tendenciu i na úrovni celej Európskej únie z hodnoty 3,4 % v roku 2006 na hodnotu 3,1 % v roku 2007. Spomalenie hospodárskeho rastu zaznamenala i nemecká ekonomika z hodnoty 3,7 % roku 2006 na hodnotu 3,3 % v roku 2007. Za zmienku stojí výrazné spomalenie hospodárskeho rastu v Dánsku, kde došlo k poklesu miery rastu HDP z úrovne 3,8% v roku 2006 na úroveň 0,8% v roku 2007. Povšimnutiahodný je i protichodný teda rastúci trend vývoja predmetného ukazovateľa vo Fínsku a Nórsku z úrovne 4,1 % respektíve 2,4% v roku 2006 na 5,2% a 2,9%. v roku 2008. Z prezentovaných údajov možno vyvodiť záver, že vývoj švédskej ekonomiky v dôsledku silnejších zahraničnoobchodných väzieb viac kopíroval vývoj v nemeckej ekonomike než v ostatných krajinách Nordického regiónu. Celkové spomalenie hospodárskeho rastu

v danom období je možné pripočítať počiatočným prejavom prichádzajúcej krízy, ktorá bola charakterizovaná útlmom v realitnom, bankovom a stavebnom sektore.

Tvrď dosah svetovej finančnej a hospodárskej krízy na ekonomiku Švédska možno vypožorovať z pokračujúceho negatívneho trendu vývoja rastu hrubého domáceho produktu, ktorý sa z už spomínaných 3,4 % v roku 2007 výrazne prepadol až na úroveň - 5,2 % v roku 2009, pričom už v roku 2008 švédska ekonomika zaznamenala záporný hospodársky rast na úrovni -0,6%. Pri posudzovaní účinkov finančnej a hospodárskej krízy na vývoj rastu švédskeho hrubého domáceho produktu možno na základe prírastkovej analýzy pozorovať skutočnosť, vo švédskej ekonomike sa kríza vo svojom najničivejšom účinku prejavila až v roku 2009, kedy spôsobila prírastok záporného hospodárskeho rastu na úrovni -4,6 % hrubého domáceho produktu čo je v porovnaní s jej pôsobením v období medzi rokmi 2007 a 2008, (kedy bol prepád miery rastu hrubého domáceho produktu na úrovni - 4%) o 0,6 % nepriaznivejšia hodnota.

Celkový hospodársky pokles zaznamenaný v období od prvých klesajúcich tendencií vo vývoji miery rastu HDP v kľúčovom období rokov 2006 až po koniec roka 2009 predstavoval pokles predmetného ukazovateľa z hodnoty 4,7 % v roku 2006 na hodnotu - 5,2% v roku 2009, čo predstavuje bilanciu -9,9% rastu hrubého domáceho produktu.

Na úrovni ekonomiky celej Európskej únie možno v krízových rokoch pozorovať tiež pokles hospodárskeho rastu z úrovne 3,1% v roku 2007 na úroveň 0,5% v roku 2008 a následne na hodnotu - 4,4% v roku 2009. Nemecká ekonomika zaznamenala v období rokov najsilnejšieho pôsobenie svetovej finančnej a hospodárskej krízy tiež pokles rastu z úrovne 3,3% v roku 2007 na úroveň 1,1 % v roku 2008 a následne na hodnotu -5,6% sledovanej veličiny.

V ostatných skúmaných ekonomikách v období rokov 2007 až 2009 bol zaznamenaný podobný vývoj skúmaného ukazovateľa v zmysle klesajúcej miery hospodárskeho rastu až po dosiahnutie hodnôt záporného hospodárskeho rastu. Najvýznamnejší hospodársky prepád zaznamenalo Fínsko, ktorého miera rastu hrubého domáceho produktu klesla z 5,2% v roku 2007 na úroveň -8,3% v roku, čo predstavuje prepád o 13,5%. Naproti tomu štátom, v rámci ktorého sa krízové obdobie rokov 2007 až 2009 na vývoji skúmaného ukazovateľa prejavilo najmenej s pomedzi skúmaných ekonomík, bolo Nórsko. Nórska ekonomika zaznamenala v referenčnom období prepád

hospodárskeho rastu z úrovne 2,9% v roku 2007 na úroveň -1,6 v roku 2009 čo je prepád iba o 4,5%.⁷⁰

V roku 2009 došlo k dočasnému zvratu vo vývoji HDP Švédska, kedy došlo k výraznému oživeniu švédskej ekonomiky, čo vyústilo do rastu hrubého domáceho produktu na úrovni 6%, čo je zlepšenie daného ukazovateľa až o 11,2% oproti predchádzajúcemu obdobiu. Tento extrémny obrat vo vývoji sledovaného ukazovateľa možno vysvetliť dvoma faktormi: pôsobením protikrízových opatrení v rámci celej ekonomiky Európskej únie ako i pôsobením autonómne prijatých protikrízových opatrení u významných obchodných partnerov Švédska a v dôsledku domácich prorastovo orientovaných protikrízových opatrení.

Na úrovni Európskej únie došlo k realizácii protikrízových opatrení v hodnote 200 miliárd €. Z významných obchodných partnerov napr. Spojené kráľovstvo znížilo DPH až na 15%. Viaceré centrálné banky v rámci štátov Európskej únie pristúpili k zníženiu úrokovej sadzby. Anglická národná banka (Bank of England) o 100 bázičných bodov na 2 %, švédska centrálna banka Riksbank znížila úrokovú sadzbu o 175 percentuálnych bodov na 2%, čo je najmenej od roku 1951. Najväčšie zníženie uskutočnila za svoju existenciu aj Európska centrálna banka, ktorá znížila sadzbu o ďalších 75 percentuálnych bodov na 2,5 %. Ďalšie opatrenia boli zamerané na zvýšenie manévrovacieho priestoru v rámci dočasného uvoľnenia Maastrichtských kritérií a podpory rastu vládnych výdavkov ako i spružnenia fungovania Európskeho sociálneho fondu a pod.⁷¹

V roku 2011 však zaznamenala švédska ekonomika opätovný pokles rastu hrubého domáceho produktu a to konkrétne na úroveň 2,7 %, ktorý v roku 2012 pokračoval až na hodnotu -0,3 % . Vo vývoji švédskej ekonomiky sa viac ako na ktorejkoľvek inej zo skúmaných ekonomík prejavila téza o dvojvrcholovom pôsobení hospodárskej krízy. Dokumentovaný pokles rastu HDP možno vysvetliť i charakterom viacerých opatrení, na úrovni Európskej únie i švédskej ekonomiky ako takej. Je možné vyvodiť tézu o krátkodobo orientovaných protikrízových opatreniach zameraných na pasívne zvyšovanie verejných výdavkov v snahe zvýšiť ekonomický rast , ktoré sa z dlhodobého hľadiska minuli účinkom. V roku 2013 dosiahol nárast Švédska HDP 1,3%. Bol to

⁷⁰ EUROSTAT. Real GDP growth rate – volume. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

⁷¹ EUROACTIV. 2012. Finančná kríza [online] . [cit 3.2. 2015]. Dostupné na: http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/zoznam_liniek/financna-kriza-000227

výsledok ďalších opatrení švédskej vlády a národnej banky spolu spôsobením dodatočných stimulov v ekonomike Európskej únie.

Podobný dvojvrcholový priebeh hospodárskej krízy dokumentuje i vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu v ostatných skúmaných krajinách s výnimkou Nórska. Druhý najvýraznejší rast HDP v roku 2010 zaznamenalo Nemecko, pri ktorom hodnota sledovaného ukazovateľa vzrástla z hodnoty – 5,6% v roku 2009 na hodnotu 4,1% v roku 2010. V roku 2011 však došlo k poklesu sledovaného ukazovateľa na hodnotu 3,6%. Tento vývoj pokračoval poklesom rastu HDP na úroveň 0,4% v roku 2012 a až 0,1% v roku 2013. Celkovo v rámci Európskej únie došlo k v roku 2010 vďaka podporným stimulom k oživeniu ekonomiky, ktoré bolo sprevádzané rastom sledovaného ukazovateľa z hodnoty – 4,4 % v roku 2009 na hodnotu 2,1% v roku 2010. Následná recesia viedla k poklesu daného ukazovateľa na hodnotu 1,7% v roku 2011.⁷²

Výnimkou oproti spomínanému vývoju v Nordickom regióne i v celej Európskej únii bola ekonomika Nórska. Nórsko zaznamenalo v roku 2010 oproti roku 2009 výrazne nižší nárast sledovaného ukazovateľa, kedy došlo k rastu daného ukazovateľa z hodnoty – 1,6% v roku 2009 na hodnotu iba 0,6% v roku 2010. Oproti ostatným prezentovaným ekonomikám si zachoval v nasledujúcom roku si vývoj HDP rastúci trend, keď došlo k jeho zvýšeniu na úroveň 1%. Tento trend následne pokračoval i v roku 2011, kedy ako jediná so skúmaných ekonomík -Nórsko zaznamenalo rast skúmaného ukazovateľa na úroveň 2,7%. Na lepšie dokumentovanie vývoja miery HDP je možné použiť analýzu medziročnej zmeny skúmaného ukazovateľa prezentovanú v nasledujúcej tabuľke č. 10.

⁷² EUROSTAT. Real GDP growth rate – volume. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>

Tabuľka č. 10

Medziročná zmena miery rastu HDP vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013

Krajina/ rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
EU 28	-0,5	1,4	-0,3	-2,6	-4,9	6,5	-0,4	-2,1	-
Dánsko	-0,2	1,4	-3,0	-1,5	-4,4	6,7	-0,4	-1,9	0,2
Fínsko	-1,1	1,3	1,1	-4,5	-9,0	11,3	-0,4	-4,1	0,3
Švédsko	-1,5	1,9	-1,3	-4	-4,6	11,2	-3,3	-3,0	1,6
Nórsko	-1,4	-0,2	0,5	-2,5	-2	2,2	0,4	1,7	-2,0
Nemecko	-0,5	3,0	-0,4	-2,2	-6,7	9,7	-0,5	-2,2	-0,3

Zdroj: (zostavené autorom)

Z údajov z tabuľky č. 10 je možné konštatovať skutočnosť relatívne veľkej volatility hospodárskeho vývoja švédskej ekonomiky, keď môžeme vidieť, že medziročné zmeny v miere rastu hrubého domáceho produktu vykazujú zväčša prehlbenie trendov vývoja tohto ukazovateľa ako oproti úrovni daného ukazovateľa v rámci Európskej únie tak i oproti väčšine skúmaných ekonomík. Z tabuľky sú zrejmé pozitívne výsledky hospodárskej politiky. Ekonomika zaznamenala v roku 2009 rast a v roku 2010 Švédsko ako proexportne orientovaná ekonomika profitovalo z oživenia zahraničného obchodu vďaka stimulom na úrovni Európskej únie i vďaka monetárnej expanzívnej politike a výdavkovo orientovaným opatreniam na podporu domáceho trhu. Krátkodobý a málo proročkový charakter domácich stimulov potvrdzuje následný prepád z hľadiska medziročnej zmeny miery rastu HDP v období rokov 2010 a 2011, kedy možno zaznamenať najväčšie spomalenie rastu daného ukazovateľa spomedzi všetkých skúmaných ekonomík.

Z hľadiska hodnotenia celého Nordického regiónu možno vyzdvihnúť ako pozitívny príklad hospodársku politiku Nórska, ktoré vo vývoji predmetného ukazovateľa vykázalo najväčšiu stabilitu. Vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu Nórska vykazuje oproti ostatným skúmaným ekonomikám výrazne väčšiu stabilitu a je charakteristický nižším tempom rastu daného ukazovateľa na jednej strane a schopnosťou zabrániť obrovským prepádom daného ukazovateľa v krízovom období na strane druhej. Toto je vďaka dobre fungujúcemu mechanizmu riadenia rizík spojených s volatilitou trhu. Napríklad pre zníženie rizika závislosti na cene ropy, je vytvorený cieľový statný fond pre kompenzáciu prípadných strát.

Z prezentovanej analýzy vývoja rastu HDP možno identifikovať skutočnosť, že napriek zotaveniu sa z účinkov druhej vlny pôsobenia svetovej hospodárskej krízy súčasný vývoj vykazuje vďaka silnej proexportnej orientácii švédskej ekonomiky potenciálne riziká vyplývajúce z jej prílišnej závislosti na ekonomike Európskej únie a najmä na niektorých významných zahraničnoobchodných partnerov z EÚ.

Využitím korelačnej analýzy prezentovaných údajov môžeme potvrdiť, že v prípade závislosti švédskej ekonomiky na ekonomike Nemecka ide o veľmi silnú závislosť, keď analýza prezentovaných údajov vykázala až koeficient korelácie 0,89 čo po zaokrúhlení môže vykazovať znaky až takmer dokonalej závislosti týchto ekonomík.

Pri hodnotení závislosti švédskej ekonomiky na ekonomike Európskej únie sme došli korelačnou analýzou k zisteniu existencie takmer dokonalej závislosti medzi týmito ekonomikami, keď korelačný koeficient dosiahol hodnotu 0,93.

Podobné tvrdenie o existencii takmer dokonalej závislosti platí i medzi ekonomikou Švédska a Dánska, kde sme z prezentovaných údajov zistili korelačných koeficient 0,92.

To isté môžeme tvrdiť i o závislosti medzi mierou rastu švédskeho HDP a vývojom tohto ukazovateľa vo fínskej ekonomike, s tým, že hodnota koeficientu korelácie je 0,91. Rozdielnym výsledkom skončilo skúmanie závislosti vývoja skúmaného ukazovateľa Švédska a Nórska, kde koeficient korelácie dosiahol hodnotu iba 0,63, čo hovorí o existencii silnej závislosti, avšak jej stupeň je výrazne nižší ako v prípade ostatných komparovaných ekonomík. Veľmi silnú závislosť vykazuje i vývoj miery rastu HDP vo Švédsku a v Spojených štátoch amerických a vo Švédsku a Spojenom kráľovstve. V prvom prípade nadobudol koeficient korelácie hodnotu 0,84 a v druhom prípade ide o hodnotu 0,85. Pre prehľadnosť zistené skutočnosti uvádzame v tabuľke č. 11.

Tabuľka č. 11

Miera závislosti vývoja miery rastu HDP Švédska a vybraných štátov v období rokov 2004 až 2013

Posudzované štáty	Hodnota koeficientu	Slovná charakteristika
Švédsko – Európska únia	0,93	takmer dokonalá
Švédsko – Dánsko	0,93	takmer dokonalá
Švédsko – Fínsko	0,91	takmer dokonalá
Švédsko – Nemecko	0,89	veľmi silná
Švédsko – Spojené kráľovstvo	0,85	veľmi silná
Švédsko – Spojené štáty Americké	0,84	veľmi silná
Švédsko – Nórsko	0,65	silná

Zdroj: (zostavené autorom)

Z tabuľky č. 11 možno identifikovať zahraničnoobchodné zahraničnoobchodné riziká vyplývajúce z prílišnej závislosti švédskej ekonomiky na ekonomike Európskej únie, osobitne na ekonomikách susedných severských štátov okrem Nórska. Ďalšie riziká vyplývajú zo vzájomnej závislosti ekonomiky Švédska a Spojených štátov amerických. Nejde tu len o možnosť vzniku nepriaznivého pomeru v zahraničnoobchodnej výmene medzi týmito štátmi, či prípadne možné turbulencie v dôsledku porúch hospodárskeho rastu v USA. Významným sa javí i menové riziko vo vzťahu k vývoju hodnoty amerického dolára a jej výkyvom.

O reálnom význame zahraničného obchodu a jeho bilancie vo vzťahu k vývoju švédskeho hospodárstva hovorí i skutočnosť, že až asi polovica HDP Švédska sa realizuje prostredníctvom exportu tovarov a služieb, väčšinou do vyššie uvedených štátov.

Zväčša ide o vývoz automobilov, vojenskej techniky, telekomunikačných zariadení a technológií, nábytku a liekov, či medicínskej techniky. Už aj z tohto vidieť, že švédska prosperita je založená na produkcii tovarov s vysokou pridanou hodnotou a využívaním tzv. vysokých technológií, čo ju robí veľmi konkurencieschopnou a príťažlivou pre priame zahraničné investície. Ako príklad úspešných globálne pôsobiacich švédskych spoločností je možné uviesť napr. spoločnosť IKEA, Ericsson, Volvo, Scania, Electrolux atď.⁷³

4.3.2 Vývoj rastu miery inflácie vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014

Ďalším významným ukazovateľom, ktorý podstatným spôsobom dopĺňa charakteristiku hospodárstva, je miera inflácie. Pre naše analýzy sme si zvolili mieru inflácie meranú pomocou indexu spotrebiteľských cien, ktorá jednak odráža, ale aj charakterizuje zvolenú hospodársku politiku štátu v konkrétnom období, ale najmä významne vplýva na výkonnosť hospodárstva a mieru reálneho blahobytu obyvateľov danej ekonomiky.

Vzhľadom na význam inflácie vo vzťahu k jej potenciálu spomaľovania hospodárskeho rastu ako i kvôli tomu, že stabilizácia cenovej hladiny patrí medzi základné

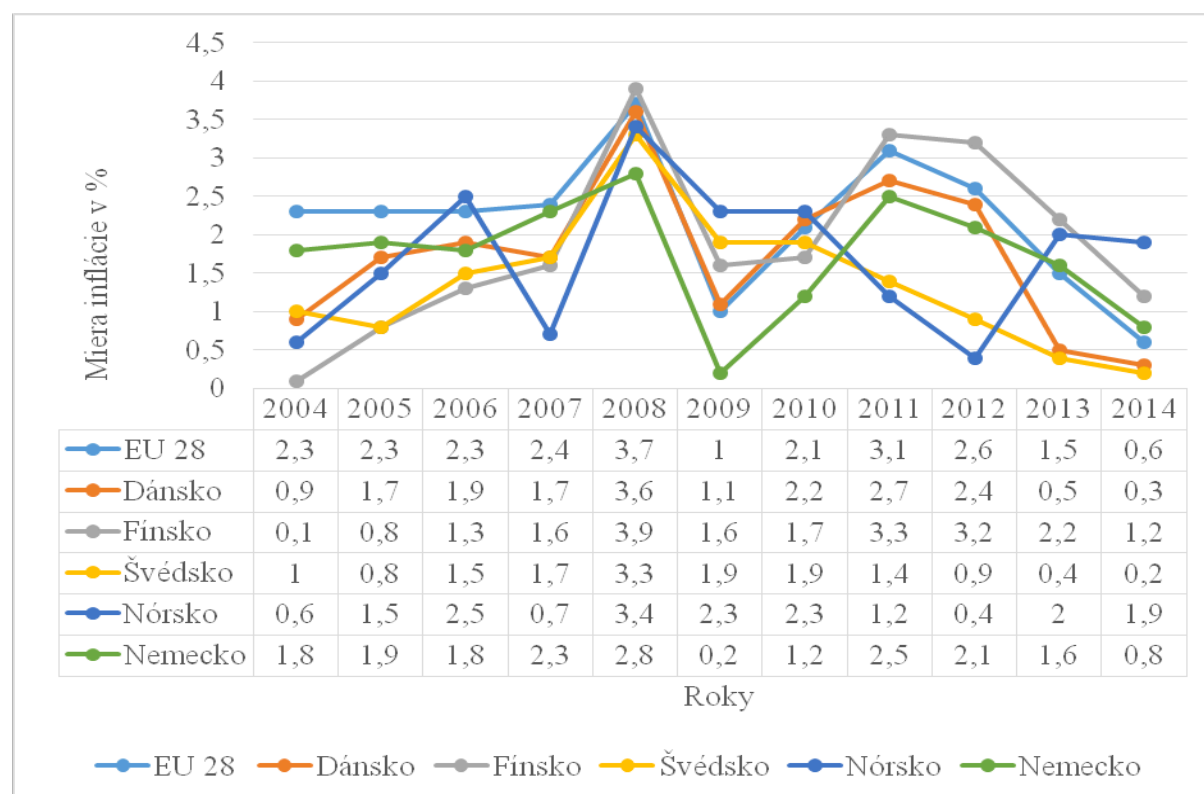
⁷³ KOŁODZIEJSKI, M. 2013. ECONOMIC, SOCIAL AND TERRITORIAL SITUATION OF SWEDEN: Dokument European Parliament's Committee on Regional Development. Brussels, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, 2013. 38 s. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495863/IPOL-REGI_NT%282013%29495863_EN.pdf

politicko-hospodárske ciele a miera inflácie patrí medzi kľúčové ukazovatele používané pre hodnotenie ekonomického vývoja, sme sa rozhodli na ďalších stránkach zaoberať analýzou práve tohto ukazovateľa. Rovnako ako pri predchádzajúcej analýze vývoja miery rastu hrubého domáceho produktu v skúmaných ekonomikách i pri inflácii sme zachovali rovnaké referenčné obdobie i teritoriálne zameranie našej analýzy vychádzajúce z prezentovanej významnosti medzinárodných a ekonomických vzťahov medzi skúmanými ekonomikami.

Graficky i tabuľkovo zdokumentovaný vývoj predmetného ukazovateľa miery inflácie je možné vidieť na obrázku č. 5 na nasledujúcej strane.

Obrázok č. 5

Medziročná miera inflácie vo vybraných štátoch Európskej únie v období 2004 – 2014

Zostavené autorom na základe údajov Eurostatu.⁷⁴

Pri skúmaní vývoja miery inflácie v referenčnom období rokov 2004 až 2014 je potrebné brať do úvahy všetky významné skutočnosti, ktoré mali vplyv i na vývoj miery

⁷⁴ EUROSTAT. HICP - all items. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teicp000&tableSelection=1&plugin=1>

rastu hrubého domáceho produktu. Vo vzťahu k hodnoteniu príčin a účinkov konkrétneho vývoja miery inflácie vystupujú ako ďalšie významné faktory napr. cena práce, cena energií a ďalších surovín vývoj úrokovej miery, miery nezamestnanosti a pod.

Na úrovni celej Európskej únie došlo v referenčnom období rokov 2004 až 2014 k celkovej zmene sledovaného ukazovateľa miery inflácie z úrovne 2,3% v roku 2004 na úroveň 0,6% v roku 2014. V sledovanom období je možné identifikovať viaceré body zmeny trendu vývoja daného ukazovateľa, ktoré sú odrazom výkyvov v hospodárskom raste únie.

Rastúci trend miery inflácie je možné identifikovať v rozmedzí rokov 2004 až 2008, kedy došlo k zvýšeniu predmetného ukazovateľa zo spomínaných 2,3% v roku 2004 na úroveň 3,7% v roku 2008. Zohľadnením výsledkov prírastkovej delta analýzy môžeme ako významný bod zmeny vo vývoji dynamiky rastu sledovaného ukazovateľa identifikovať rok 2007.

V rozmedzí rokov 2004 až 2007 došlo k zmene daného ukazovateľa iba minimálne o 0,1% medzi rokmi 2006 a 2007. Naproti tomu medziročná zmena sledovaného ukazovateľa medzi rokmi 2007 a 2008 predstavovala akceleráciu sledovaného ukazovateľa z úrovne 2,4% na úroveň 3,7% čo predstavuje prírastok o 1,3%. Tento vývoj bol spôsobený skrytými účinkami začínajúcej hypotekárnej a finančnej krízy, kedy došlo zvýšeniu objemu nekrytých cenných papierov globálnej ekonomike. (Zväčša išlo podkladové deriváty, ktoré obsahovali v sebe toxické hypotekárne listy). V nasledujúcom období medzi rokmi 2008 a 2009 sa prejavil ako dôsledok svetovej finančnej a hospodárskej krízy pokles kúpyschopného dopytu, čo viedlo k zníženiu miery inflácie až o 2,7% z úrovne 3,7% v roku 2008 na úroveň 1% v roku 2009.⁷⁵

Rok 2009 bol na úrovni Európskej únie rokom zmeny trendu vo vývoji miery inflácie. Od tohto roku došlo k rastúcemu vývoju sledovaného ukazovateľa, keď sa hodnota skúmaného parametra zmenila z úrovne 1% na úroveň 2,1% v roku 2010 a kontinuálny rast miery inflácie pokračoval i v roku 2011, kedy sledovaný ukazovateľ dosiahol úroveň 3,1%. Spomenutý vývoj je možné odôvodniť účinkom zvyšovania množstva peňazí v obehú ekonomiky Európskej únie, v dôsledku na oživenie ekonomiky zameranej expanzívnej politiky Európskej centrálnej banky ako i programami zameranými

⁷⁵ EUROSTAT. HICP - all items. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teicp000&tableSelection=1&plugin=1>

na zvýšenie vládnych výdavkov. Nemenej podstatnou je i skutočnosť nadhodnotenia výkonu gréckej ekonomiky ako zárodok dlhovej krízy EÚ.

V roku 2011 došlo k zmene trendu vo vývoji sledovaného ukazovateľa, ktorý začal kontinuálne klesať na úroveň 2,6% v roku 2012, 1,5% v roku 2013 a dokonca až na úroveň 0,6% v roku 2014. Tento vývoj je priamy dôsledok klesajúceho hospodárskeho rastu v dôsledku dlhovej krízy Európskej únie.

Vývoj miery inflácie v sledovanom období vo švédскеj ekonomike kopíroval vývoj tohto ukazovateľa v rámci Únie ako celku iba z časti. V sledovanom období došlo k celkovej zmene miery inflácie z úrovne 1% v roku 2004 na úroveň 0,2%. Počas tohto obdobia vývoj sledovaného ukazovateľa s výnimkou obdobia medzi rokmi 2004 až 2005, kedy došlo k miernemu poklesu miery inflácie z úrovne 1% na 0,8%, zaznamenal kontinuálny rast medzi rokmi 2005 až 2008 z úrovne 0,8% na úroveň 3,3%. Najvyšší nárast podobne ako v prípade vývoja na úrovni celej Európskej únie zaznamenal predmetný ukazovateľ medzi rokmi 2007 a 2008, kedy došlo k nárastu miery inflácie až o 1,6% z hodnoty 1,7% na 3,3%. Od roku 2008 došlo ku kontinuálnemu znižovaniu miery inflácie zo zmienených 3,3% v roku 2008 na spomenutých 0,2% v roku 2014. Tento trend vývoja je unikátny v rámci všetkých skúmaných ekonomík.

Miera inflácie v nemeckej ekonomike vykazovala rastúci trend v období rokov 2004 až 2008, kedy vzrástla o 1% z úrovne 1,8% v roku 2004 na úroveň 2,8% v roku 2008, miernou výnimkou bolo obdobie medzi rokmi 2005 a 2006, kedy došlo k miernemu 0,1% poklesu z úrovne 1,9% v roku 2005 na úroveň 1,8% v roku 2006. Následne pokračoval rast miery inflácie, keď v roku 2007 dosiahla hodnotu 2,3% a následne vystúpila až na 2,8% v roku 2008. V kritickom období od roku 2007 až 2008 nemecká ekonomika zaznamenala vôbec najnižší nárast inflácie spomedzi všetkých skúmaných ekonomík. Medziročný nárast miery inflácie dosiahol medziročne hodnotu iba 0,5%. V dôsledku vypuknutia svetovej finančnej krízy zaznamenalo Nemecko najvýznamnejší pokles miery inflácie spomedzi všetkých skúmaných ekonomík, keď došlo k poklesu sledovaného ukazovateľa z úrovne 2,8% v roku 2008 na 0,2% v roku 2009. Po tomto období nemecká ekonomika zaznamenala kontinuálny nárast inflácie až na úroveň 2,1% v roku 2012. V období rokov 2012 až 2014 došlo k poklesu sledovaného ukazovateľa z úrovne 2,1% postupne na hodnotu 1,6% v roku 2013 až na 0,8% v roku 2014. Nízka úroveň inflácie vo Švédsku je ovplyvnená spomaleným zotavením ekonomík krajín eurozóny, a spôsobená najmä poklesom cien energie, nehnuteľností, ako aj rekordne nízkymi úrokovými sadzami. Nízka úroveň inflácii zároveň je rizikovým faktorom,

spôsobujúcim spomalenie ekonomického rastu, nárast nezamestnanosti a menovú nestabilitu. Inflačný cieľ sa považuje za hlavný cieľ menovej politiky Švédskej národnej banky (Riksbank), v zmysle ktorého ročná zmena Indexu spotrebných cien sa stanovila na úrovni 2%. Zámerom Riksbank je regulovať úrokovú mieru tak aby inflačná miera zodpovedala stanovenému cieľu.

Vývoj miery inflácie v dánskej ekonomike asi najvernejšie kopíroval trendy vývoja tohto ukazovateľa na úrovni ekonomiky celej Európskej únie.

S výnimkou slabého poklesu miery inflácie v roku 2007 vykazoval tento ukazovateľ v období rokov 2004 až 2008 kontinuálny rast z úrovne 0,9% v roku 2004 až na úroveň 3,6%. Následne došlo k poklesu sledovaného ukazovateľa na úroveň 1,1% v roku 2009. Po tomto roku miera inflácie v dánskej ekonomike rástla až na hodnotu 2,7% v roku 2011. V roku 2012 došlo k miernemu poklesu sledovaného ukazovateľa, keď miera inflácie klesla o 0,3% na hodnotu 2,4%. V roku 2013 nasledoval výrazný pokles miery inflácie, ktorá dosiahla úroveň iba 0,5% bodu. Mierny pokles pokračoval i v roku 2013, keď miera inflácie klesla na 0,3%.

Nórska ekonomika zaznamenala na začiatku sledovaného obdobia v roku 2004 iba 0,6% mieru inflácie, ktorá po tomto roku takmer rovnomerne rástla až do roku 2006, keď dosiahla úroveň 2,5%. V roku 2007 nasledoval výrazný pokles sledovaného ukazovateľa na úroveň 0,7% v roku 2008. V ďalšom roku pôsobenia svetovej finančnej a hospodárskej krízy došlo k nárastu predmetného ukazovateľa až na úroveň 3,4%, tento vývoj sa zmenil v zmysle poklesu miery inflácie v roku 2009 na úroveň 2,3%. Na tejto úrovni sa vývoj daného ukazovateľa stabilizoval aj v roku 2010. Následne došlo k poklesu miery inflácie až na úroveň 0,4% v roku 2012 a v roku 2013 došlo k zvýšeniu inflácie na úroveň 2%, v roku 2014 nasledoval mierny pokles vývoja daného ukazovateľa na úroveň 0,9%. Z tabuľky č. 12 je možné lepšie identifikovať vysokú volatilitu vývoja nórskej inflácie pred krízou a počas krízy. Medzi rokmi 2006 a 2007 došlo k výraznému zníženiu sledovaného ukazovateľa a v krízovom období medzi rokmi 2007 a 2008 nasledovalo výrazné zvýšenie inflácie v nórskej ekonomike. Tento rast inflácie vystriedal jej prudký pokles medzi rokmi 2008 a 2009. Najvýraznejšie medziročné zníženie miery inflácie vynímajúc celoúijnú infláciu zaznamenala z pomedzi sledovaných ekonomík nemecká ekonomika a to v rozmedzí rokov 2008 a 2009, kedy došlo medziročne k poklesu miery inflácie o 2,6%, a to vďaka posilneniu Nórskej koruny, spomalenému rastu miezd a aj poklesu ceny na energiu. Naopak najvyšší medziročný prírastok miery inflácie zaznamenalo Nórsko a to

v období medzi rokmi 2007 a 2008, kedy došlo k medziročnému zvýšeniu miery nórskej inflácie na 2,7%.

Tabuľka č. 12

Vývoj medziročnej zmeny miery inflácie vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013 [%]

Krajina/rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
EU 28	0	0	0,1	1,3	-2,7	1,1	1	-0,5	-1,1	-0,9
Dánsko	0,8	0,2	-0,2	1,9	-2,5	1,1	0,5	-0,3	-1,9	-0,2
Fínsko	0,7	0,5	0,3	2,3	-2,3	0,1	1,6	-0,1	-1	-1
Švédsko	-0,2	0,7	0,2	1,6	-1,4	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	-0,2
Nórsko	0,9	1,0	-1,8	2,7	-1,1	0,0	-1,1	-0,8	1,6	-0,1
Nemecko	0,1	-0,1	0,5	0,5	-2,6	1	1,3	-0,4	0,5	-0,8

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov Eurostatu)

4.3.3 Vývoj rastu miery nezamestnanosti vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 - 2014

Ďalším významným ukazovateľom, ktorý zásadným spôsobom charakterizuje ekonomický vývoj štátu i jeho hospodársku politiku a má priamy a kľúčový vplyv na plnenie základných funkcií sociálneho štátu, je ukazovateľ miery nezamestnanosti.

Tento ukazovateľ predstavuje časť nevyužitých ľudských zdrojov v ekonomike. Možno ho chápať i ako priamy dôvod zníženej úrovne reálneho produktu ekonomiky oproti jej potenciálnym možnostiam. Okrem toho treba brať do úvahy i individuálne a spoločenské náklady nezamestnanosti a ako i náklady na prevenciu a riešenie negatívnych, sociopatogénnych javov, ktoré vznikajú v dôsledku nezamestnanosti. Úroveň miery nezamestnanosti má priamy vplyv i na individuálnu a celospoločenskú úroveň blahobytu ako kľúčovú veličinu, ktorá je v centre pozornosti teórie sociálneho štátu. Práve zvyšovanie blahobytu občanov štátu demokratickým a sociálne-ekonomicky a ekologicky udržateľným spôsobom možno považovať za hlavný cieľ existencie, fungovania a rozvoja sociálneho štátu v praxi každodennej sociálno-ekonomickej a politickej reality.

Pri analýze nezamestnanosti je potrebné brať do úvahy nielen jej úhrnné charakteristiky. Dôležitým pre vykreslenie sociálno-ekonomickej situácie a vývoja v konkrétnej ekonomike je potrebné prihliadnuť i na súvzťažnosti vývoja nezamestnanosti

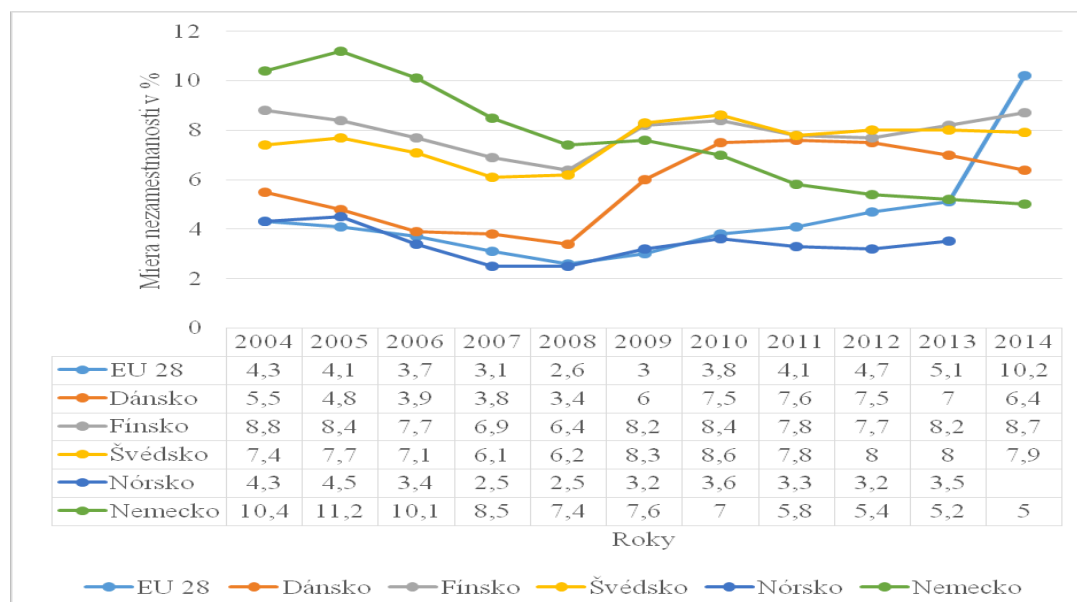
s vývojom ostatných makroekonomických ukazovateľov. Rast či pokles nezamestnanosti môže totiž priamo ovplyvňovať viaceré ukazovatele sociálno-ekonomického rozvoja v krajine. V zásade môže ísť najmä o väzby medzi mierou nezamestnanosti a vývojom hrubého domáceho produktu, inflácie, prípadne výšky verejných príjmov a výdavkov a pod.

Pre názorné zobrazenie sociálno-ekonomického vývoja v sledovaných ekonomikách sme sa rozhodli analyzovať vývoj miery nezamestnanosti vo vybraných ekonomikách. Vývoj predmetného ukazovateľa - miery nezamestnanosti vo vybraných ekonomikách v období rokov 2004 až 2014 je zachytený na obrázku č. 5.

Na obrázku č. 6 môžeme vidieť graf vývoja miery nezamestnanosti vo vybraných ekonomikách v rámci skúmaného obdobia. Z prezentovaných údajov možno pozorovať, že napriek vypuknutiu a pôsobeniu svetovej finančnej a hospodárskej krízy v období rokov 2007 až 2010 je oveľa vážnejším faktorom priamo vplývajúcim na úroveň miery nezamestnanosti v Európskej únii až pôsobenie dlhovej krízy. Najväčšie zvýšenie nezamestnanosti možno v rámci sledovaného obdobia pozorovať v období rokov 2013 až 2014, kedy došlo k medziročnému nárastu sledovaného ukazovateľa o 5,1% z úrovne 5,1% v roku 2013 na úroveň 10,2% roku 2014.

Obrázok č. 6

Graf vývoja miery nezamestnanosti vo vybraných krajinách EÚ v období 2004-2014

Zdroj (Zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)⁷⁶

⁷⁶ EUROSTAT. Harmonised unemployment rate by sex. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>

Ak chceme skúmať vývoj ukazovateľ miery nezamestnanosti v rámci sledovaného obdobia chronologicky, môžeme skonštatovať, že miera nezamestnanosti v ekonomike Európskej únie vykazovala od roku 2004 klesajúci trend, keď dochádzalo k jej kontinuálnemu znižovaniu. Z úrovne 4,3% v roku 2004 na úroveň 2,6% v roku 2008. To predstavuje pokles sledovaného ukazovateľa v danom časovom intervale o 1,7 %.

Od roku 2008 dochádzalo k neustálemu zvyšovaniu miery nezamestnanosti na úrovni ekonomiky Európskej únie počas celého zvyšku sledovaného časového obdobia. Z prezentovaných údajov možno identifikovať v rozmedzí rokov 2008 až 2014 postupný rastúci trend vývoja miery nezamestnanosti v ekonomike Európskej únie z úrovne 2,6% v roku 2008 na až na úroveň 10,2% v roku 2014. To predstavuje nárast v predmetnom časovom intervale o 7, 8% . Je ale potrebné poznamenať, že na celkovom náraste sledovaného ukazovateľa v danom časovom intervale rokov 2008 až 2014 sa najvýraznejšou mierou podieľal spomínaný medziročný nárast miery nezamestnanosti v období rokov 2013 a 2014, ktoré výrazne prevýšilo i nárast nezamestnanosti v období pôsobenia svetovej finančnej a hospodárskej krízy, ktorá viedla k medziročnému nárastu sledovaného ukazovateľa medzi rokmi 2008 a 2009 o 0, 4% z úrovne 2,6% na úroveň miery nezamestnanosti 3,0%. Ani rastúce zvýšenie miery nezamestnanosti z úrovne 3,0% v roku 2009 na úroveň 3,8% t.j. nárast o 0,8% v roku 2010 nepredstavovalo takú výraznú hrozbu sociálno-ekonomickej stability v EU ako rapidný nárast nezamestnanosti v období rokov 2013 a 2014. Z poskytnutých údajov možno vyvodit' i istý stupeň nepružnosti pracovného trhu Európskej únie, keď došlo k oneskoreniu reakcie na prepád miery hospodárskeho rastu zhruba o pol roka až rok.

Vývoj miery nezamestnanosti vykazoval vo švédскеj ekonomike nárast tohto ukazovateľa v období rokov 2004 a 2005, keď došlo k nárastu miery nezamestnanosti zo 7,4% na 7,7%. Po tomto roku začala miera nezamestnanosti klesať až na úroveň 6,1% v roku 2007

Vo vzťahu k vývoju miery nezamestnanosti vo švédскеj ekonomike môžeme konštatovať vyššiu citlivosť ekonomiky na turbulencie vo vývoji hospodárskeho rastu spôsobené svetovou finančnou krízou, keď v porovnaní s ekonomikou Európskej únie skôr pocítila negatívne účinky krízy. Táto skutočnosť sa premietla do nepatrného rastu miery nezamestnanosti medzi rokmi 2007 a 2008, kedy došlo k rastu predmetného ukazovateľa z hodnoty 6,1% na úroveň 6,2%. Svetová finančná kríza švédsku nezamestnanosť naplno

ovplyvnila v roku 2008, keď došlo k nárastu daného ukazovateľa oproti predchádzajúcemu roku o 2,1% na úroveň 8,3% . V nasledujúcom období rástla miera nezamestnanosti kontinuálne až do roku 2012, keď sa stabilizovala na úrovni 8,0% k ďalšiemu miernemu zníženiu došlo v roku 2014, keď sledovaný ukazovateľ dosiahol úroveň 7,9%.

V rámci dánskej ekonomiky vykazovala miera nezamestnanosti od začiatku referenčného obdobia klesajúci trend, kde v rozmedzí rokov 2004 až 2008 klesla z úrovne 5,5% v roku 2004 na úroveň 3,4% v roku 2008. To predstavuje pokles o 2,1%. Následne došlo v dôsledku krízy k jej postupnému rastu na úroveň 7,6% v roku 2011. Vývoj predmetného ukazovateľa v ďalšom období vykazoval klesajúci trend vývoja a nakoniec dosiahol úroveň 6,4% v roku 2014.

Fínska miera nezamestnanosti vykazovala od začiatku sledovaného obdobia klesajúci trend, keď poklesla z úrovne 8,8% v roku 2004 na úroveň 6,4% v roku 2008. To predstavuje pokles o 2,4%. Od roku 2008 začala v krízovom období miera nezamestnanosti vo fínskej ekonomike rásť až na úroveň 8,4% v roku 2010. Nasledoval pokles na úroveň 7,7% v roku 2012. Od tohto obdobia rastie miera nezamestnanosti vo fínskej ekonomike a v roku 2014 dosiahla úroveň 8,7%.

V roku 2004 vykázala nórska ekonomika 4,3% mieru nezamestnanosti, ktorá v roku 2005 vzrástla na 4,5%. V ďalších rokoch došlo k jej poklesu až na úroveň 2,5% v roku 2007 a nečakane i v roku 2008, čo dokumentuje i odolnosť nórskej ekonomiky voči vonkajším otrasom ako i menšej miere infikovania bankového systému krízotvornými toxickými cennými papiermi. Napriek tomu vzrástla do roku 2010 nórska nezamestnanosť na úroveň 3,6%. V ďalšom období mal vývoj miery nezamestnanosti klesajúci trend až do roku 2012, kedy začala miera nezamestnanosti v nórskej ekonomike stúpať až dosiahla úroveň 3,5% v roku 2013.

Čo sa týka vývoja miery nezamestnanosti v nemeckej ekonomike, je možné skonštatovať, že tá stúpala medzi rokmi 2004 a 2005 z úrovne 10,4% v roku 2004 na úroveň 11,2% v roku 2005, následne až do roku 2008 vykazovala klesajúcu tendenciu, keď dosiahla hodnotu 7,4%. Následne v roku 2009 stúpala na úroveň 7,6% . Od tohto roku kontinuálne klesala až do roku 2014 keď dosiahla úroveň 5,0%.

Z prírastkovej analýzy uvedenej v nasledujúcej tabuľke č. 13 možno identifikovať čiastočné rozdiely jednotlivých ekonomík na vznik a rozvoj svetovej finančnej a hospodárskej krízy najmä v zmysle časovej diferencie prejavovania sa vplyvu krízy na mieru nezamestnanosti. Práve ekonomika Švédska spomedzi skúmaných ekonomík

pocítila najskôr vplyv krízy na vývoj nezamestnanosti. Najvýraznejší medziročný nárast nezamestnanosti, ak nerátame celoúijnú úroveň, zaznamenali ekonomiky Dánska a Švédska, ktoré zaznamenali v období krízy medzi rokmi 2008 a 2009 nárast miery nezamestnanosti o 2,6% a 2,1%. Najvýraznejší pokles miery nezamestnanosti zaznamenala nemecká ekonomika, ktorá medzi rokmi 2010 a 2011 vykázala pokles miery nezamestnanosti o 1,2% čo ukazovalo na úspešné prekonanie krízy. Nemecká ekonomika vykazovala ako jediná takmer sústavne (s výnimkou mierneho nárastu obdobia medzi rokmi 2008 a 2009) pokles miery nezamestnanosti. Potvrdila tak svoje postavenie hlavného motora ekonomiky Európskej únie.

Tabuľka č. 13

Vývoj medziročnej zmeny miery nezamestnanosti vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2014 v [%]

Krajina/rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014
EU 28	-0,2	-0,4	-0,6	-0,5	0,4	0,8	0,3	0,6	0,4	5,1
Dánsko	-0,7	-0,9	-0,1	-0,4	2,6	1,5	0,1	-0,1	-0,5	-0,6
Fínsko	-0,4	-0,7	0,8	-0,5	1,8	0,2	-0,6	-0,1	0,5	0,5
Švédsko	0,3	-0,6	-1	0,1	2,1	0,3	-0,8	0,2	0	-0,1
Nórsko	0,2	-1,1	-0,9	0	0,7	0,4	-0,3	-0,1	0,3	
Nemecko	0,8	-1,1	-1,6	-1,1	0,2	-0,6	-1,2	-0,4	-0,2	-0,2

Zdroj (zostavené autorom na základe údajov Eurostatu) ⁷⁷

Pre hlbšie pochopenie vnútorných súvislostí vývoja nezamestnanosti a jej dôsledkov na sociálno-ekonomickú stabilitu je dôležité skúmať parciálne charakteristiky tohto významného parametra sociálno-ekonomického vývoja daného štátu. Z tohto dôvodu uvádzame nasledujúci graf na obrázku č. 7, ktorý nám umožňuje identifikovať rizikový potenciál vývoja nezamestnanosti vo švédskej ekonomike z hľadiska jej významných vnútorných zložiek.

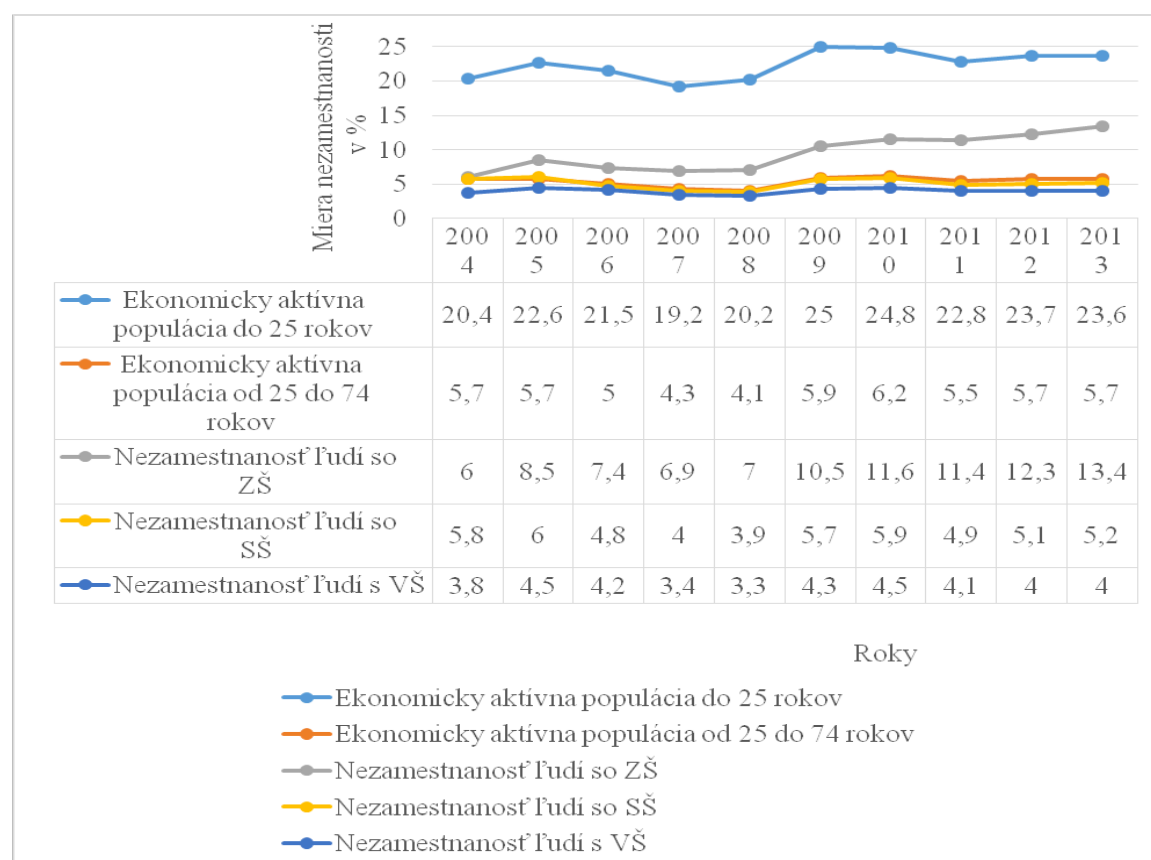
Zobrazené ukazovatele na obrázku č. 7 sme zvolili tak, aby nám pomohli odhaliť sociálno-ekonomické súvislosti a charakteristiky platné pre vybrané zložky, respektíve skupiny švédskej populácie. Za kľúčové aspekty pri voľbe zvolených charakteristík vybraných populačných skupín, v rámci ktorých je vývoj miery nezamestnanosti analyzovaný, sme zvolili vek a stupeň dosiahnutého vzdelania. Je potrebné podotknúť, že

⁷⁷ EUROSTAT. online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat>

sme sa sústredili iba na segment populácie v produktívnom veku, ktorá má predpoklad byť ekonomicky aktívnou a činorodou. Pričom nám pre potreby tejto práce postačuje široké členenie populácie v produktívnom veku na ľudí vo veku od 15 do 25 rokov ľudí vo veku nad 25 rokov až do 74 rokov. Toto členenie nám umožní identifikovať disproporcie predmetného ukazovateľa vo vzťahu k vekovej štruktúre ekonomicky aktívnej populácie a tak nám umožní identifikovať potenciálne alebo reálne ohrozenie sociálnoekonomickej stability Švédska vplyvom časového posunu a zmeny populačných proporcií. Faktor veku sme rozšírili pri skúmaní nezamestnanosti vo švédskej ekonomike o kritérium dosiahnutého stupňa vzdelania čo nám umožňuje zistiť ďalšie sociálno-ekonomické charakteristiky prevládajúcej povahy nezamestnanosti a z nej vyplývajúcich sociálno-ekonomických rizík pre udržateľnosť švédskeho sociálno-ekonomického modelu.

Obrázok č. 7

Graf vývoja miery nezamestnanosti vybraných skupín obyvateľstva Švédska v období rokov 2004 až 2013

Zdroj: (Zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)⁷⁸

⁷⁸ EUROSTAT. online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Z grafu na obrázku č. 7 môžeme identifikovať na základe zobrazeného vývoja skúmaného indikátora ako kľúčovú problémovú skupinu s pomedzi ekonomicky aktívnej populácie populáciu do 25 rokov, ktorej miera nezamestnanosti vo švédскеj ekonomike výrazne prevyšuje vývoj tohto ukazovateľa u starších členov spoločnosti. Táto skutočnosť predstavuje výrazné sociálne i ekonomické riziko pre švédsku spoločnosť. Nezamestnanosť mladých okrem spoločenských nákladov na sociálnu ochranu tejto skupiny nezamestnaných v sebe skrýva i dodatočné spoločenské náklady na riešenie individuálnych porúch zdravia a správania sa, ďalej prevenciu a odstraňovanie dôsledkov antisociálnych činov, či sociopatogénneho správania v dôsledku vzniku a trvania nezamestnanosti mladých ľudí, ktorí následne strácajú alebo nie sú nútení si vytvoriť pracovné návyky. V dôsledku stresu, beznádeje a sociálnej exklúzie môžu potom takíto jedinci konať antisociálne a svojim správaním poškodzovať nielen iných príslušníkov spoločnosti, ale aj seba a vlastne i spoločnosť ako celok. Okrem týchto nákladov treba brať do úvahy náklady spojené s možným ťažším uplatnením mladých nezamestnaných na trhu práce v neskoršom štádiu ich života, kedy je ich potenciál zamestnať sa a maximalizovať pridanú hodnotu so svojho zamestnania pre seba i celú spoločnosť redukovaný stratou času a potenciálnych skúseností či praxe, ktoré nemohli získať v čase, keď boli nezamestnaní. Tento fenomén sa najviac prejavuje u dlhodobo nezamestnaných mladých ľudí. Ďalšou spoločenskou a v transgeneračnom i individuálnou stratou zmysle je skutočnosť, že ak dlhodobo nezamestnaní mladí ľudia si osvoja určité vzorce správania sa vyplývajúce z obdobia nezamestnanosti alebo z následného sťaženého, či zhoršeného zamestnania sa, je možné predpokladať, že u istej časti takýchto jedincov dochádza k prenosu niektorých negatívnych tendencií a spôsobu správania sa i na svojich blízkych či dokonca na svojich potomkov.

Treba ešte pripomenúť, že v duchu logiky nákladov obetovanej príležitosti možno za náklady spôsobené nezamestnanosťou považovať i stratu vyplývajúcu z veľkosti nevytvoreného hrubého domáceho produktu, v dôsledku existencie nezamestnanosti.

Vzhľadom na prezentovaný možný negatívny vplyv a zásadný význam nezamestnanosti je dôležité proaktívne pôsobiť v zmysle redukcie sociálno-ekonomických rizík prameniacych z tohto fenoménu. Treba uplatňovať adresné a cielené riešenia problému nezamestnanosti a nezamestnanosti mladých ľudí predovšetkým.

Ako sme už spomenuli, miera nezamestnaných mladých ľudí je vo švédскеj ekonomike výrazne vyššia oproti starším pracovným silám a navyše vývoj tohto

indikátora napriek viacerým zmenám trendu vykazuje celkovo rastúci trend. V skúmanom časovom intervale totiž daný ukazovateľ celkovo vzrástol z úrovne 20,4% v roku 2014 na úroveň 23,6% v roku 2013. To predstavuje nárast skúmaného indikátora o 3,2% počas celého skúmaného obdobia.

Celkový vývoj nezamestnanosti mladých ľudí vo Švédsku vykazuje veľkú trendovú volatilitu, ktorá je znakom vzájomnej prepojenosti a citlivosti daného ukazovateľa na celkovú ekonomickú situáciu a najmä na vývoj miery rastu hrubého domáceho produktu.

Pri podrobnom rozbere môžeme skonštatovať, že sledovaný ukazovateľ v rokoch 2004 až 2005 medziročne vzrástol zo spomínaných 20,4% v roku 2014 na úroveň 22,6% v roku 2005, čo predstavuje medziročný nárast nezamestnanosti mladých ľudí vo Švédsku o 2,2%. Okrem iných dôvodov možno vysloviť domnienku o čiastočnom vplyve rozšírenia Európskej únie v roku 2004 na úroveň nezamestnanosti mladých ľudí vo Švédsku, keď práve vďaka väčšiemu sklonu mladých ľudí cestovať mohlo dôjsť k prílevu mladých ľudí, z nových členských krajín EÚ, ktorý vo Švédsku krátko alebo strednodobo pôsobili. Po roku 2005 došlo k prudkému zníženiu predmetného ukazovateľa v dôsledku hospodárskej prosperity a hospodárskeho rastu ako i v dôsledku rozvoja možností vzdelávania v rámci vysokého školstva na úroveň 19,2%, čo predstavuje pokles o 3,4%. Následne nezamestnanosť mladých ľudí vo Švédsku výrazne vzrástla. Tento vývoj bol prirodzenou reakciou na turbulencie v sociálno-ekonomickom vývoji v ekonomike. V dôsledku svetovej finančnej a hospodárskej krízy došlo k nárastu sledovaného indikátora z úrovne 19,2% v roku 2007 až na úroveň 25% v roku 2009, pričom najväčší prírastok nezamestnanosti mladých ľudí vo Švédsku môžeme identifikovať v rozmedzí rokov 2008 a 2009. V týchto rokoch sledovaný ukazovateľ medziročne vzrástol o 4,8% z hodnoty 20,2% v roku 2008 na hodnotu 25% v roku 2009. Aj tu vidieť zásadný vplyv nezamestnanosti na sociálno-ekonomickú stabilitu krajiny. Až štvrtina mladej populácie bola poznačená nezamestnanosťou, čo môže viesť k viacerým skrytým a dlhodobo pôsobiacim sociálnym i ekonomickým rizikám. Pre spomenuté je dôležité vytvárať buď mechanizmy na podporu hospodárskeho rastu, alebo na podporu zamestnávania mladých ľudí bez viazanosti na hospodársky rast, t.j. rôzne schémy zamestnaní mladých, ktoré sú nezávislé na vývoji hospodárskeho rastu. Náklady spojené s nimi možno chápať ako preventívne a proaktívne znižovanie pravdepodobnosti vzniku sociálnej alebo ekonomickej krízy či už na úrovni jednotlivcov alebo štátu ako takého.

Po roku 2009 začala miera nezamestnanosti mladých ľudí do 25 rokov kontinuálne klesať až na hodnotu 22,8% v roku 2011, čo predstavuje pokles daného ukazovateľa o 2,2%.

Od roku 2011 vzrástol predmetný ukazovateľ, i keď v menšej miere ale i tak opätovne až na úroveň 23,6% v roku 2013.

Z prezentovaných údajov vyplýva, že ďalšou najviac ohrozenou skupinou sú na švédskom trhu práce ľudia s nízkym vzdelaním. Konkrétne ide o ľudí s dokončeným základným školským respektíve nedokončeným základným školským vzdelaním. Vzhľadom na inovatívny charakter švédskej ekonomiky to neprekvapuje. Napriek tomu, tento fakt netreba nechať nepovšimnutým, keďže okrem veku, práve stupeň vzdelania má výrazný vplyv na možnosti i schopnosti pracovných síl uplatniť sa na švédskom trhu práce. Miera nezamestnanosti je spomínaným spôsobom nízko kvalifikovanej pracovnej sily v podmienkach švédskej ekonomiky viac ako dvojnásobne vyššia oproti pracovnej sile s vyšším stupňom vzdelania. Navyše je možné skonštatovať, že vývoj tohto ukazovateľa vykazuje v celej dĺžke skúmaného časového intervalu výrazne rastúci trend, keď došlo k jeho nárastu z úrovne 6,0% v roku 2004 na úroveň 13,4% v roku 2013. Povšimnutiahodným je vo vývoji daného ukazovateľa obdobie rokov 2005 až 2007, kedy došlo k poklesu sledovaného ukazovateľa z úrovne 8,5% v roku 2005 na hodnotu 6,9% v roku 2007. Následne nasledoval rast miery nezamestnanosti predmetnej skupiny až na úroveň 11,6% v roku 2010. To predstavuje nárast o 4,7%. V roku 2011 nasledoval mierny pokles daného ukazovateľa na úroveň 11,4%. Od roku 2011 predmetný ukazovateľ kontinuálne rástol až na úroveň 13,4% v roku 2013.

Takmer totožný vývoj miery nezamestnanosti možno identifikovať v populačných skupinách ekonomicky aktívnych pracovných síl vo veku od 25 do 74 rokov. V rámci týchto spoločenských skupín vývoj predmetného ukazovateľa skoro kopíroval trend vývoja miery nezamestnanosti ľudí so základným školským vzdelaním iba miera medziročných zmien nebola taká výrazná. V prípade celej skupiny obyvateľstva vo veku 25 až 74 došlo k tomu, že úroveň predmetného ukazovateľa bola na začiatku skúmaného časového intervalu 5,7%, čo bola totožná hodnota s hodnotou daného ukazovateľa v koncovom bode skúmaného časového intervalu. V duchu načrtnutého trendu možno identifikovať významný pokles úrovne daného indikátora medzi rokmi 2005 až 2008. Predmetný ukazovateľ klesol v danom období z úrovne 5,7% v roku 2005 na úroveň 4,1% v roku 2008, čo predstavuje v sledovanom období pokles daného indikátora o 1,6%, následne

došlo k nárastu sledovaného ukazovateľa až na úroveň 6,2% v roku 2010. To predstavuje nárast daného indikátora o 2,1%. V nasledujúcom období došlo s výnimkou mierneho poklesu sledovaného ukazovateľa v roku 2011, keď sledovaný indikátor dosiahol úroveň 5,5% k stabilizácii sledovaného ukazovateľa na úrovni 5,7% v roku 2012 i 2013.

Z prezentovaných údajov možno identifikovať vo švédскеj ekonomike výrazne nižšiu mieru nezamestnanosti populačnej skupiny ľudí nad 25 ako pracovných síl vo veku do 25 rokov.

Priebeh vývoja ukazovateľa miery nezamestnanosti ľudí so stredoškolským vzdelaním bol v podmienkach švédskeho trhu práce v sledovanom období takmer totožný s popísaným priebehom pracovných síl vo veku od 25-74 rokov. Malé diferencie je možné oproti priebehu spomínaného ukazovateľa identifikovať z hodnôt prírastkovej analýzy v nasledujúcej tabuľke č. 14.

V stručnosti však možno uviesť, že predmetný ukazovateľ zaznamenal len malú celkovú zmenu v porovnaní s úrovňou v začiatočnom a konečnom bode skúmaného časového intervalu. V rámci týchto bodov došlo k zmene predmetného ukazovateľa z úrovne 5,8% v roku 2004 na úroveň 5,2% v roku 2013. To síce predstavuje celkový pokles o 0,6%, avšak hodnota daného indikátora v roku 2013 je súčasťou rastového obdobia daného indikátora, kedy medzi rokmi 2011 a 2013 vzrástla úroveň sledovaného ukazovateľa zo 4,9% v roku 2011 na zmieňovanú úroveň 5,8% v roku 2013.

Z prezentovaných údajov vyplýva, že najmenej ohrozenou spoločenskou skupinou sú vo vzťahu k nezamestnanosti vo švédскеj ekonomike pracovné sily s dosiahnutým vysokoškolským vzdelaním. Vývoj miery nezamestnanosti v rámci tejto skupiny dosahoval dlhodobo v rámci celej dĺžky skúmaného časového intervalu nižšie hodnoty, ako pri populácii s iným stupňom dosiahnutého vzdelania. Napriek špecifickému, v pozitívnom zmysle slova, postaveniu vysokokvalifikovaných pracovných síl, je možné identifikovať takmer totožný priebeh i zmeny trendu vo vývoji daného ukazovateľa. Mieru odchýlky vo vývoj daného ukazovateľa od vývoja tohto indikátora v ostatných sledovaných skupinách možno identifikovať z údajov v spomínanej nasledujúcej tabuľke č. 5. Celkovo však došlo k zmene sledovaného ukazovateľa z úrovne 3,8% v roku 2004 na úroveň 4,0% v roku 2013.

V krátkosti možno konštatovať, že z krátkodobého hľadiska je vek uchádzačov o zamestnanie významnejším determinantom úspechu v procese úspešného získania pracovného miesta v podmienkach švédskeho trhu práce ako stupeň dosiahnutého vzdelania. V dlhodobom horizonte hrá však výška dosiahnutého vzdelania významnejšiu

úlohu pri úspešnosti či neúspešnosti získavania pracovných miest vo švédskom hospodárstve.

V nasledujúcej tabuľke č. 14 je možné vidieť prírastkovú analýzu medziročných zmien miery nezamestnanosti vo švédskej ekonomike v rámci vybraných populačných skupín v období rokov 2004 až 2013.

Na základe údajov v tabuľke č. 14 je možné skonštatovať zväčšujúce sa rozdiely medzi mierou nezamestnanosti nízko kvalifikovanej pracovnej sily s dosiahnutým základným stupňom vzdelávania oproti ostatným skupinám na trhu práce. Tento fakt dokumentuje rozvojovú tendenciu švédskej ekonomiky, zvyšovanie podielu sofistikovaných výrobkov s využitím najmodernejších technológií v celkovej skladbe hrubého domáceho produktu. Na základe tohto stavu je možné potvrdiť existenciu sociálneho rizika v skupine nízko kvalifikovanej pracovnej sily, ktorá sa pri spomínanom vývoji môže stať len veľmi ťažko zamestnateľnou skupinou na trhu práce z čoho rezultujú skôr spomínané riziká nezamestnanosti.

Tabuľka č. 14

Vývoj medziročných zmien miery nezamestnanosti vo švédskej ekonomike v rámci vybraných populačných skupín v období rokov 2004 až 2013 v [%]

Špecifická populačná skupina / rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
Ekonomicky aktívna populácia do 25 rokov	2,2%	-1,1	-2,3	1,0	4,8	-0,2	-2,0	0,9	-0,1
Ekonomicky aktívna populácia od 25 do 74	0,0	-0,7	-0,7	-0,2	1,8	0,3	-0,7	0,2	0,0
Nezamestnanosť obyvateľov so ZŠ	2,5	-1,3	-0,5	0,1	3,5	1,1	-0,2	0,9	1,1
Nezamestnanosť obyvateľov so SŠ	-0,2	-1,2	-0,8	-0,1	1,8	0,2	1,0	0,2	0,1
Nezamestnanosť obyvateľov s VŠ	0,7	-0,3	-0,8	-0,1	1,0	0,2	-0,4	0,1	0,0

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov Eurostatu)⁷⁹

⁷⁹ EUROSTAT. online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat>

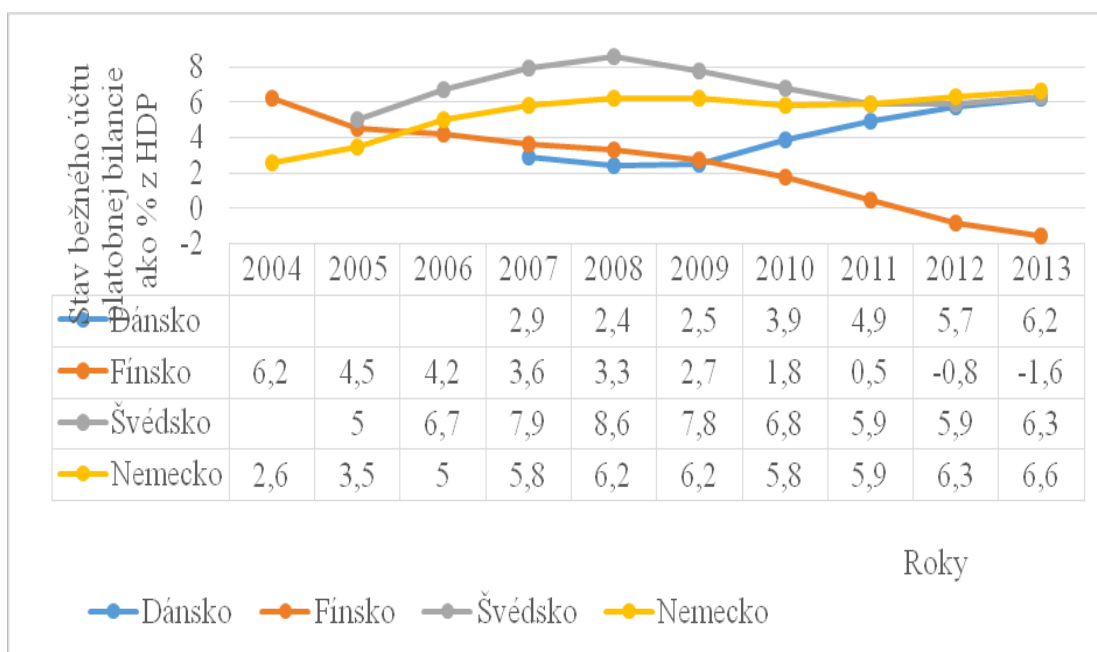
Vzhľadom k spomenutému by bolo východiskom z danej situácie buď zvyšovať účinnosť vzdelávania a praktického odborného výcviku nízko kvalifikovaných pracovných síl napr. prostredníctvom využívania inovatívnych metód výučby, či dodatočným vzdelávaním pedagógov. Prípadne je možné reštrukturalizovať trh práce akýmsi parciálnym štátom dozorovaným segmentom trhu práce, kde by boli tieto pracovné sily zamestnávané a dodatočné spoločenské náklady by sa považovali za preventívne náklady v boji proti vzniku sociálnych a ekonomických kríz. V neposlednom rade kladie daný trend požiadavky na vytvorenie podmienok, modelov a mechanizmov celoživotného vzdelávania i pre zmieňovanú cieľovú skupinu na švédskom trhu práce.

4.3.4 Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie vo vybraných ekonomikách v referenčnom období 2004 – 2014

Ďalším ukazovateľom, ktorý významným spôsobom charakterizuje ekonomický vývoj v štáte, je platobná bilancia štátu. Ide tu o hodnotenie zahraničnoobchodnej aktivity, t. j. konkrétne jej výsledku. Na nasledujúcom obrázku môžeme vidieť graf vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie Dánska, Fínska Švédska a Nemecka. Predmetný graf zachytáva vývoj spomínaného parametra ako percentuálny podiel na hrubom domácom produkte. Z vývoja daného ukazovateľa môžeme predpokladať vývoj tendencií v národnej ekonomike a generovať v dlhodobom horizonte štátny dlh alebo naopak dodatočné zdroje.

Obrázok č. 8

Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie v % z HDP vo vybraných ekonomikách v období rokov 2004 až 2013

Zdroj: (spracované autorom na základe údajov z Eurostatu).⁸⁰

Z grafu na obrázku č. 8 je možné na prvý pohľad identifikovať, že krajiny Nordického regiónu majú hospodárstva orientované proexportne, keďže dlhodobo vykazujú aktívne saldo platobnej bilancie. Výnimkou je ekonomika Fínska, ktorá v sledovanom období zaznamenala prudké zhoršenie platobnej bilancie, keď vývoj tohto

⁸⁰ EUROSTAT. Current account balance in % of GDP - 3 year average. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalances-procedure/indicators>

ukazovateľa mal vo fínskej ekonomike dlhodobý klesajúci trend. Z hodnoty 6,2% v roku 2004 sa prepadol až do záporného výsledku -1,6% v roku 2013, čo spolu s vyše 8% nezamestnanosťou vytvára tlak na rast štátneho dlhu a zužuje priestor pre prorastové využívanie vládnych výdavkov.

V prípade Dánska aj napriek neúplnému časovému radu údajov možno konštatovať opačný trend ako vo Fínsku. Dánska ekonomika dosahovala v referenčnom období stále prebytok platobnej bilancie, ba čo viac, dynamika vývoja tohto ukazovateľa vykazuje stúpajúci trend so zvyšovaním prírastkov kladného prebytku platobnej bilancie. Dánsko dosiahlo na začiatku neúplného referenčného časového intervalu t.j. v roku 2007 prebytok bežného účtu platobnej bilancie vo výške 2,9% hrubého domáceho produktu a sledovaný ukazovateľ zvýšilo na hodnotu 6,2% hrubého domáceho produktu.

Čo sa týka švédskej ekonomiky, na vývoji predmetného ukazovateľa môžeme vidieť zásadný vplyv finančne hospodárskej krízy na jeho vývoj. Tento vývoj odzrkadľuje veľkú mieru otvorenosti švédskej ekonomiky a jej parciálnu zraniteľnosť otrasmi v globálnej ekonomike ako takej. Švédsko totiž dosahovalo od začiatku zaznamenaného obdobia od roku 2005 najvyššiu medziročnú mieru prírastku prebytku bežného účtu platobnej bilancie a rastúci trend vývoja predmetného ukazovateľa pokračoval až do krízou poznačeného roku 2008. V tomto intervale došlo k nárastu prebytku platobnej bilancie Švédska z úrovne 5,0% v roku 2005 na úroveň 8,6% hrubého domáceho produktu v roku 2008. Od tohto roku došlo v dôsledku zníženia objemu medzinárodného obchodu v rámci krajín Európskej únie vo vývoji sledovaného ukazovateľa k zvratu a až do roku 2012 vykazoval prudký pokles, keď sa stabilizoval na úrovni 5,9%. Tú istú hodnotu prebytku platobnej bilancie vykazovalo Švédsko i v roku 2013. V roku 2014 došlo k miernemu zvýšeniu sledovaného ukazovateľa na úroveň 6,3% hrubého domáceho produktu.

Nemecká ekonomika dosahovala v referenčnom období tiež dlhodobú aktívnu platobnú bilanciu, pričom výška jej prebytkov mala zväčša rastúci trend. V období rokov 2004 až 2008 vykazovalo Nemecko neustály nárast prebytku platobnej bilancie, keď došlo k nárastu sledovaného ukazovateľa z hodnoty 2,6% v roku 2004 na úroveň 6,2% hrubého domáceho produktu roku 2008. Túto hodnotu dosiahlo Nemecko i o rok neskôr a následne však zaznamenalo pokles prebytku platobnej bilancie, keď došlo k zmene sledovaného ukazovateľa s úrovne 6,2% v roku 2009 na úroveň 5,9% hrubého domáceho produktu. V roku 2013 sa však vývoj predmetného ukazovateľa v rámci nemeckej ekonomiky vrátil na rastovú trajektóriu a zaznamenal nárast na úroveň 6,3%. Tento trend pokračoval i v roku

2014, keď nemecká ekonomika dosiahla kladný prebytok platobnej bilancie na úrovni 6,6% hrubého domáceho produktu.

Tabuľka č. 15, ktorá zobrazuje veľkosť medziročných zmien salda platobnej bilancie v sledovaných ekonomikách v skúmanom období rokov 2004 až 2014, potvrdzuje zmieňované skutočnosti. Najvyšší negatívny medziročný prírastok platobnej bilancie zaznamenalo Fínsko, hneď na začiatku sledované ho obdobia, v rozmedzí rokov 2004 až 2005, keď došlo k poklesu platobnej bilancie o -1,7% hrubého domáceho produktu. Ďalšími vyznanými časovými obdobiami, kedy došlo k podobne závažným zhoršeniam platobnej bilancie Fínska, bolo rozmedzie rokov 2010 a 2011, ako i roky 2011 a 2012, keď si Fínsko zhoršilo svoju platobnú bilanciu o -1,3%. Naproti tomu najväčšie medziročné zlepšenie platobnej bilancie dosiahla zo všetkých posudzovaných ekonomík v referenčnom období švédska ekonomika v rozmedzí rokov 2004 a 2005, kedy si vylepšila platobnú bilanciu o 1,7% hrubého domáceho produktu.

Tabuľka č. 15

Vývoj medziročnej zmeny bežného účtu platobnej bilancie v % vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2014 v [%]

Krajina / rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
Dánsko				-0,5	0,1	1,4	1	0,8	0,5
Fínsko	-1,7	-0,3	-0,6	-0,3	-0,6	-0,9	-1,3	-1,3	-0,8
Švédsko		1,7	1,2	0,7	-0,8	-1	-0,9	0	0,4
Nemecko	0,9	1,5	0,8	0,8	0	-0,4	1,1	0,4	0,3

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov Eurostatu)⁸¹

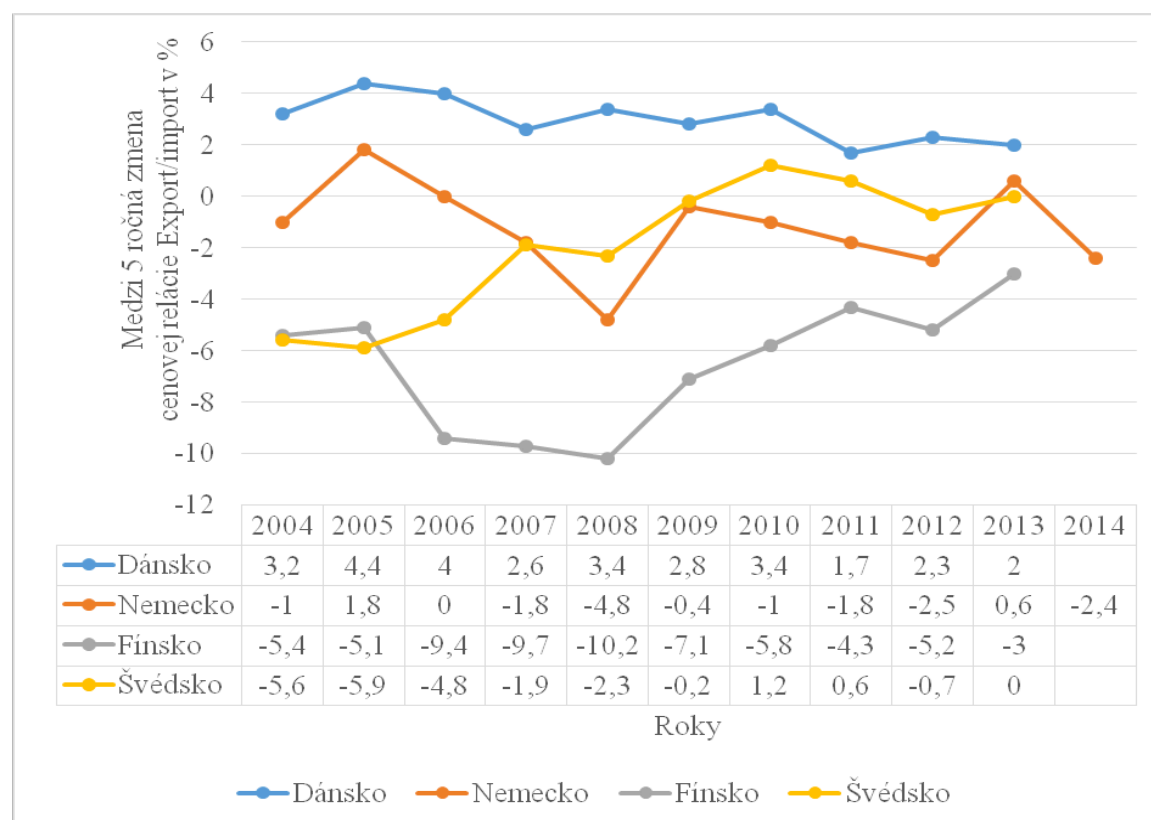
⁸¹ EUROSTAT. online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat>

4.3.5 Vývoj miery efektívnosti zahraničného obchodu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2014 v %

Ďalším zaujímavým ukazovateľom, ktorý slúži na hodnotenie zahraničnoobchodných vzťahov, je ukazovateľ efektívnosti zahraničnoobchodnej výmeny tzv. „export to import ratio“ ktorý zobrazuje, aký efektívny je export vo vzťahu k importu tovarov a služieb. Vyjadruje, koľko jednotiek z celkovej hodnoty importu, si daná ekonomika v konkrétnom období môže kúpiť za hodnotu jednej jednotky exportu. Tento ukazovateľ možno vnímať, ako meradlo konkurencieschopnosti danej ekonomiky vo sfére medzinárodného obchodu. Vývoj tohto ukazovateľa v sledovaných ekonomikách v skúmanom referenčnom období je zobrazený na nasledujúcom obrázku č.9.

Obrázok č. 9

Graf vývoja miery efektívnosti zahraničného obchodu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2014 v %

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)⁸²

⁸² EUROSTAT, Terms of trade by items - 5 years % change [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tipsna30>

Z grafu na obrázku č. 9. môžeme vidieť relatívne nepriaznivé cenové relácie medzi exportom a importom vo vzťahu k zahraničnoobchodnej výmene takmer každej so skúmaných ekonomík. Z grafu možno identifikovať, že okrem Dánska, v ostatných ekonomikách dochádzalo po väčšinu skúmaného časového intervalu k neefektívnej zahraničnoobchodnej výmene, keďže prezentovaný ukazovateľ väčšinou vykazoval záporné hodnoty.

Ako sme už spomenuli, jedinou výnimkou spomedzi skúmaných krajín bolo Dánsko, ktoré počas celého skúmaného obdobia dosahovalo kladné hodnoty sledovaného indikátora.

Napriek tejto prezentovanej skutočnosti, je možné skonštatovať, že celkový vývoj sledovaného ukazovateľa vykazoval napriek parciálnej volatility a častým zmenám trendu celkovo klesajúcu tendenciu. Celkovo totiž došlo medzi rokmi 2004 až 2014 k celkovému poklesu hodnoty sledovaného indikátora z hodnoty 3,2% v roku 2004 na hodnotu 2,0% v roku 2003. To predstavuje celkový pokles až 1,2%.

Pri skúmaní parciálnych trendov vo vývoji skúmaného ukazovateľa je možné identifikovať nárast skúmaného indikátora v roku 2005, kedy došlo k nárastu daného indikátora až na hodnotu 4,4% oproti spomínaných 3,2% v roku 2004. To predstavuje nárast skúmaného ukazovateľa o 1,2%. Okrem toho bol tento stav najvyššou hodnotou sledovaného ukazovateľa v rámci celého skúmaného časového intervalu zo všetkých skúmaných ekonomík. Od roku 2005 vykazoval až do roku 2007 klesajúcu trend, keď sa jeho hodnota prepadla zo 4,4 % v roku 2005 až na hodnotu 2,6% v roku 2007, čo predstavuje pokles predmetného ukazovateľa o 1,8%. Medzi rokmi 2007 až 2010 skúmaný ukazovateľ vykazoval trendovú nestabilitu, keď došlo k viacnásobnej zmene trendu jeho vývoja, pričom v jednotlivých rokoch dosiahol tieto hodnoty: v roku 2008 vzrástol na 3,4%. Následne predmetný ukazovateľ zaznamenal pokles na 2,8% v roku 2009. V roku 2010 opäť vzrástol na hodnotu z roku 2008 t.j.3,4%. Nestabilita trendu vývoja skúmaného indikátora pokračovala počas celého referenčného obdobia, keď v roku 2011 opäť klesol a to na úroveň 1,7%. V roku 2012 naopak došlo rastu daného ukazovateľa na hodnotu 2,3%, čo bolo následne nasledované jeho poklesom na úroveň 2,0% v roku 2013.

Napriek celkovému klesajúcemu trendu daného indikátora, jeho vývoj spolu s vývojom platobnej bilancie vytvárajú predpoklady stability a rozvoja dánskej ekonomiky. Oproti Dánsku, Nemecko ako kľúčová ekonomika Európskej únie zaznamenala na začiatku sledovaného časového intervalu negatívnu úroveň sledovaného indikátora a to

konkrétne hodnotu -1% v roku 2004. Berúc do úvahy hodnotu daného ukazovateľa na konci sledovaného obdobia -2,4% v roku 2012 je možné skonštatovať celkovo klesajúci trend vývoja daného indikátora. Napriek tomu je potrebné upozorniť na výrazne výkyvy a viacnásobnú zmenu trendu vývoja daného ukazovateľa.

Od počiatku skúmaného obdobia rástol sledovaný ukazovateľ v rámci nemeckej ekonomiky z hodnoty -1% v roku 2004 na hodnotu 1,8% v roku 2005, čo predstavuje nárast o 2,8%. Po krátkom období rastu došlo k prudkému prepadu sledovaného ukazovateľa, ktorý kontinuálnej klesal až na úroveň -4,8% v roku 2008. To predstavuje pokles v zmieňovanom období až o 5%. V nasledujúcom roku predmetný ukazovateľ vzrástol na úroveň -4% v roku 2009. Krátke obdobie rastu bolo vystriedané trojročným poklesom úrovne daného ukazovateľa, keď došlo ku kontinuálnemu poklesu tohto indikátora až na úroveň -2,5% v roku 2012. Následne došlo k jednoročnému rastu predmetného ukazovateľa na hodnotu 0,6% v roku 2013. V poslednom roku skúmaného časového intervalu zaznamenala nemecká ekonomika vo vývoji predmetného ukazovateľa jeho poklesu na úroveň -2,4%.

Vývoj predmetného ukazovateľa v rámci fínskej ekonomiky možno z hľadiska celkového trendu vývoja hodnotiť ako rastúci, keď v rámci celej dĺžky referenčného časového intervalu došlo k jeho úhrnnému poklesu z úrovne -5,4% v roku 2004 na úroveň -3,0%. Napriek spomínanému hodnoteniu treba spomenúť výrazný pokles daného ukazovateľa v období rokov 2005 až 2008, keď došlo k jeho poklesu z úrovne -5,1% v roku 2005 na úroveň -10,2% v roku 2008. Následne sledovaný parameter s výnimkou roku 2012 kontinuálne rástol až na úroveň -3,0%.

Vo švédskej ekonomike dochádzalo s výnimkou mierneho poklesu v rokoch 2008 a 2012 ku kontinuálnemu rastu predmetného indikátora v celej dĺžke skúmaného časového intervalu. Týmto zväčša rastúcim trendom bez vykazovania veľkých prepádov vo vývoji daného ukazovateľa švédská ekonomika dokumentuje čiastočne odlišnú situáciu no najmä vnútornú hospodársku politiku v oblasti zahraničnoobchodných vzťahov oproti ostatným skúmaným ekonomikám. Pre spresnenie uvedieme, že celkovo rozoberaný ukazovateľ v rámci celého skúmaného obdobia vzrástol z úrovne -5,6% v roku 2004 na úroveň 0,0%.

Pre presnejšiu predstavu o veľkosti zmien sledovaného ukazovateľa medzi jednotlivými kontrolnými bodmi uvádzame v nasledujúcej tabuľke č.16 vývoj medziročnej zmeny daného ukazovateľa v rámci skúmaných ekonomík v sledovanom období. Pre zaujímavosť je možné na základe údajov z tabuľky č. 16 uviesť, že najväčší medziročný

pokles skúmaného ukazovateľa zaznamenala ekonomika Fínska v období medzi rokmi 2005 a 2006, keď vývoj predmetného ukazovateľa poklesol o 4,3%. Najväčší nárast predmetného indikátora možno identifikovať v rámci vývoja predmetného ukazovateľa v nemeckej ekonomike a to v období rokov 2008 a 2009, kedy došlo k medziročnému zvýšeniu úrovne predmetného ukazovateľa o 4,4%.

Tabuľka č. 16

Vývoj medziročnej zmeny efektívnosti zahraničnoobchodnej výmeny vo vybraných krajinách v období rokov 2004 až 2013 v [%]

Krajina / rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
Dánsko	1,2	-0,4	-1,4	0,8	-0,6	0,6	-1,7	0,6	-0,3
Fínsko	0,3	-4,3	-0,3	-0,5	3,1	1,3	1,5	-1,2	2,1
Švédsko	-0,3	1,1	2,9	-0,4	2,1	1	-0,6	-1,3	
Nemecko	2,8	-1,8	-1,8	-3,0	4,4	-0,6	-0,8	-0,7	3,1

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu.)⁸³

4.3.6 Vývoj úrovne Giniho koeficientu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 -2013

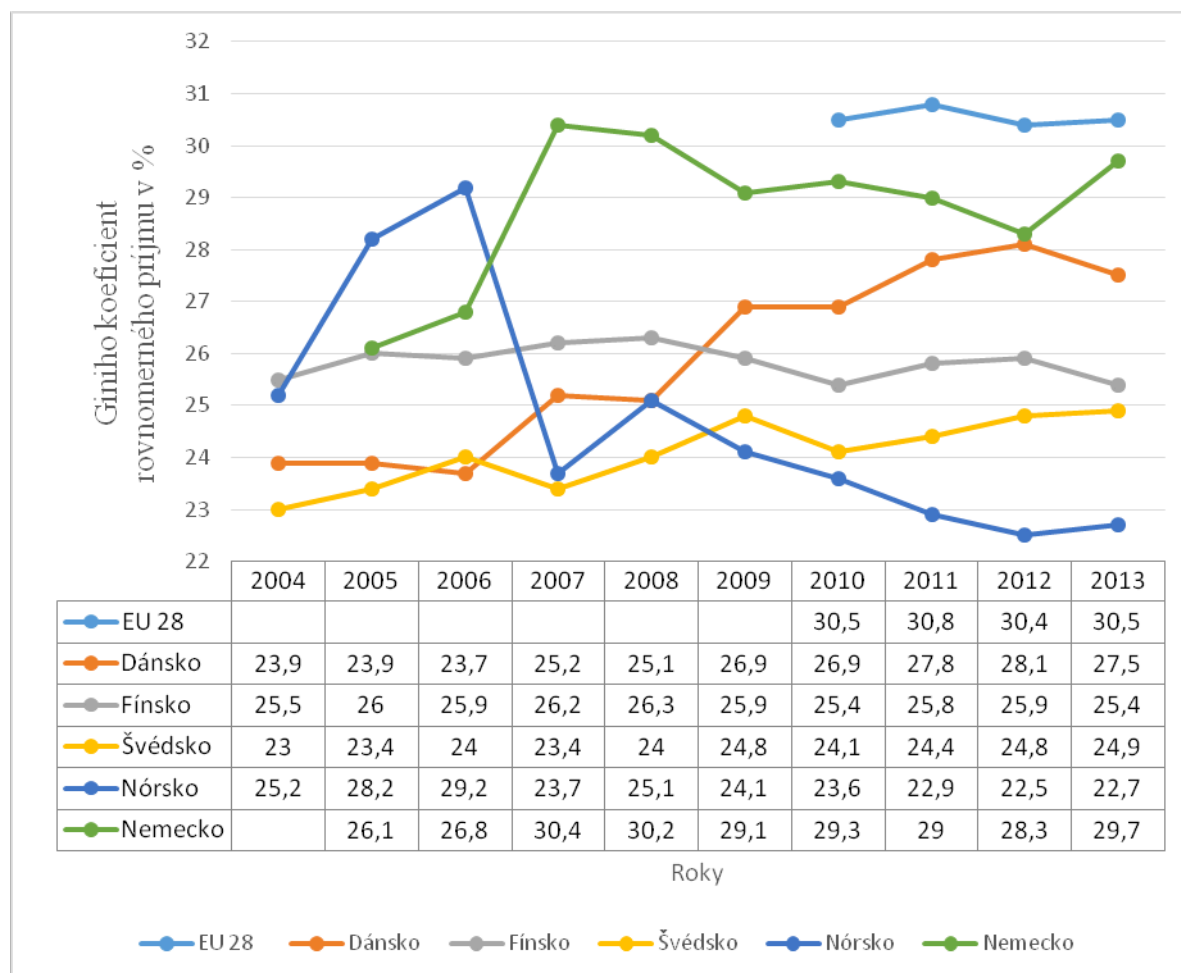
Ak chceme zistiť a zdokumentovať účinnosť sociálno-ekonomického modelu vo vzťahu k napĺňaniu kľúčových výziev a cieľov sociálneho štátu, musíme pri našich analýzach zohľadniť i sociálne faktory fungovania ekonomiky. Ukazovateľom, ktorý nám to do istej miery umožňuje, je tzv. Giniho koeficient, ktorý sa používa na dokumentovanie miery znovurozdelenia vytvorených hodnôt alebo bohatstva. Ide o tzv. vyrovnaný príjem. Čím vyššiu hodnotu tento index nadobúda, tým je prerozdelenie bohatstva v danej ekonomike menej rovnostárske a naopak, ak dosahuje index hodnotu 0, označuje to fakt, že všetci členovia spoločnosti majú prístup k rovnakému bohatstvu. Zväčša nadobúda hodnoty v rozmedzí od 0 po 1 respektíve od 0 – 100, ak ide o vyjadrenie sociálnej nerovnosti v percentách.

⁸³ EUROSTAT. online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat>

Daný ukazovateľ sme si zvolili najmä pre to, aby sme mohli dokumentovať stupeň sociálnej rovnosti respektíve nerovnosti v jednotlivých skúmaných ekonomikách. Vývoj tohto ukazovateľa je možné vidieť na nasledujúcom obrázku č. 10.

Obrázok č. 10

Vývoj Giniho koeficientu vo vybraných štátoch EÚ v období 2004 – 2013

Zdroj: (Zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)⁸⁴

Z hľadiska vývoja Giniho koeficientu v skúmanom období nemôžeme pre malý počet údajov na úrovni Európskej únie vyvodiť žiadne zásadné závery, snáď iba to, že stupeň príjmovej nerovnosti je v Európskej únii vyšší ako vo všetkých skúmaných krajinách, pričom švédsku ekonomiku môžeme z tohto aspektu zaradiť hneď za ekonomiku Nórska, ako ekonomiku s druhou najvyššou príjmovou rovnosťou spomedzi všetkých skúmaných ekonomik. Ako sme už spomenuli, ekonomikou s najväčšou mierou príjmovej

⁸⁴ EUROSTAT. Gini coefficient of equivalised disposable income (source: SILC). [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tessi190&language=en>

rovnosti v rámci skúmaného regiónu, je ekonomika Nórska. V rámci vývoja predmetného ukazovateľa v referenčnom období rokov 2004 až 2014 môžeme skonštatovať celkovo klesajúci trend hodnoty daného koeficientu, keď v rámci celého skúmaného obdobia došlo k poklesu hodnoty daného indikátora z 25,2% v roku 2004 na úroveň 22,7%. To predstavuje celkový pokles sledovaného indikátora o 2,5%. Napriek celkovému poklesu daného koeficientu, vývoj tohto ukazovateľa vykazoval i obdobia silného rastu a následné zmeny trendu. Medzi rokmi 2004 až 2006 daný ukazovateľ výrazne vzrástol z úrovne 25,2% v roku 2004 na úroveň 29,2% v roku 2006, čo predstavovalo nárast o 4,0%. Od roku 2006 je možné identifikovať výrazný pokles hodnoty predmetného koeficientu, keď v roku 2007 dosiahol úroveň iba 23,7%. Jeho hodnota teda medziročne klesla až o 5,5% . Následne vývoj daného ukazovateľa zaznamenal 1,4% nárast na hodnotu 25,1% v roku 2008.

Od tohto okamihu daný ukazovateľ kontinuálne klesal až do roku 2012, kedy dosiahol úroveň 22,5%. V roku 2013 Giniho koeficient v nórskej ekonomike zaznamenal mierny nárast na úroveň 22,7%. Na základe prezentovaných údajov môžeme konštatovať silnú tendenciu nórskej ekonomiky k posilňovaniu príjmovej rovnosti.

Ekonomikou s druhou najväčšou príjmovou rovnosťou s pomedzi posudzovaných ekonomík v skúmanom časovom intervale je práve ekonomika Švédska. Napriek vysokej príjmovej rovnosti v porovnaní so zvyšnými posudzovanými ekonomikami, švédska ekonomika vykazuje počas sledovaného obdobia celkovo mierne rastúci trend príjmovej nerovnosti keď v danom časovom intervale došlo k nárastu hodnoty predmetného koeficientu z úrovne 23,0% v roku 2004 na úroveň 24,9% v roku 2013. Tento rastúci trend bol prerušený iba dvomi miernymi poklesmi skúmaného ukazovateľa v rokoch 2007 a 2010, kedy došlo v porovnaní predchádzajúcim rokom k 0,6 % respektíve 0,7% poklesu predmetného ukazovateľa. Napriek miernemu rastu príjmovej nerovnosti vykazuje švédska ekonomika stabilnú a dlhodobu nízku úroveň príjmovej nerovnosti, čo vytvára predpoklady sociálnej a tým i ekonomickej stability.

Vývoj Giniho koeficientu vykazuje v rámci dánskej ekonomiky v predmetnom časovom intervale silne rastúci trend s čiastočne skokovitým priebehom.

Prvé tri roky sledovaného časového intervalu dosahovala dánska ekonomika hodnoty Giniho koeficientu na úrovni 23,9% v rokoch 2004 a 2005 respektíve 23,7% v roku 2006. Po roku 2006 nasledoval nárast skúmaného ukazovateľa na úroveň 25,2% respektíve 25,1% v roku 2007 a 2008. V rokoch 2009 a 2010 sa hodnota skúmaného

parametra ustálila na úrovni 26,9%. V rokoch 2011 a 2012 nasledoval opätovný nárast skúmaného parametra až na úroveň 28,1% v roku 2012. V nasledujúcom roku poklesol daný ukazovateľ na hodnotu 27,5%. Rastúci trend príjmovej nerovnosti vytvára predpoklady sociálnoekonomických otrasov v dlhodobom horizonte. Problematickou sa stáva otázka redistribúcie príjmu bohatšej časti populácie a jej motivácie k udržaniu či zvyšovaniu stupňa ekonomickej aktivity.

Prílišná príjmová nerovnosť môže spôsobiť sociálne napätie v spoločnosti, ktoré môže vyústiť do vzniku antisociálnych javov s priamymi ekonomickými dôsledkami. Pre korektnosť však treba uviesť, že výška príjmovej nerovnosti dánskej ekonomiky je v porovnaní s väčšinou štátov Európskej únie nízka.

Vývoj miery príjmovej nerovnosti meranej Giniho koeficientom vykazoval v sledovanom období v rámci nemeckej ekonomiky prudký rast v rokoch 2005 až 2007, keď došlo k nárastu sledovaného ukazovateľa z úrovne 26,1% v roku 2005 na úroveň 30,4%, čo predstavovalo dvojročnú zmenu predmetného ukazovateľa o 4,3%. Následne sledovaný ukazovateľ zaznamenal pokles na 29,1% v roku 2009. Po 0,2% náraste predmetného ukazovateľa v roku 2010 tento vykazoval ďalej klesajúci trend až na úroveň 28,3% v roku 2012. V poslednom roku sledovaného intervalu došlo k nárastu sledovaného ukazovateľa o 1,4% na úroveň 29,7%. Charakteristickou črtou vývoja nemeckej ekonomiky podľa prezentovaných údajov je skutočnosť, že počas krízových rokov došlo k zníženiu príjmovej nerovnosti v ekonomike a naopak v čase prosperity táto veličina v ekonomike vzrástla. To hovorí o dotačných programoch pre nízkopríjmové skupiny, ktoré v čase krízy prišli o menšiu časť príjmov ako bohatšie skupiny obyvateľstva. Tak isto môžeme z toho vyvodiť záver, že bohatšie skupiny obyvateľstva sa snažili krízové obdobie prekonať využitím vlastných úspor respektíve inou cestou ako využitím prostriedkov zo sociálnej siete.

Vývoj ukazovateľa príjmovej rovnosti vo fínskej ekonomike vykazoval v predmetnom časovom období stabilitu. Ako ostatné skúmané ekonomiky i fínska ekonomika reflektovala vo vývoji predmetného ukazovateľa kľúčové roky zmeny hospodárskeho rastu a celkovej výkonnosti globálnej ekonomiky, avšak rozsah výkyvov, ktoré tieto skutočnosti spôsobili, boli veľmi nízke. To dokumentuje i skutočnosť, že v porovnaní medzi počiatočným a koncovým bodom referenčného časového obdobia došlo k úhrnnej zmene predmetného ukazovateľa iba o 0,1%, keď hodnota Giniho koeficientu dosiahla v roku 2004 úroveň 25,5% a na konci referenčného obdobia v roku 2013 bol

predmetný koeficient na úrovni 25,4%. Pričom treba podotknúť, že ani počas celej dĺžky skúmaného obdobia nedošlo k výraznejším disproporciám a zmenám v úrovni daného ukazovateľa. Táto skutočnosť hovorí o silných distribučných mechanizmoch a tendenciách vo fínskej ekonomike, ktorá musela v sledovanom období čeliť výrazne horšiacej sa platobnej bilancii i prepadu tempa rastu hrubého domáceho produktu atď. a predsa si uchovala stabilné relatívne nízke charakteristiky príjmovej nerovnosti.

Pre lepšiu orientáciu uvádzame veľkosť medziročnej zmeny vo vývoji predmetného ukazovateľa v skúmaných ekonomikách v nasledujúcej tabuľke č. 17.

Tabuľka č. 17

Vývoj medziročných zmien hodnoty Giniho koeficientu vo vybraných ekonomikách v období rokov 2004 až 2013 v [%]

Krajina / rok	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013
Dánsko	0	-0,2	1,5	-0,1	1,8	0,0	0,9	0,3	-0,6
Fínsko	0,5	-0,1	0,3	0,1	-0,4	-0,5	0,4	0,1	-0,5
Švédsko	0,4	0,6	-0,6	-0,6	0,8	-0,7	0,3	0,4	0,1
Nórsko	3,0	1	-5,5	1,4	-1	-0,5	-0,7	-0,4	0,2
Nemecko		0,7	2,6	-0,2	-1,1	0,2	-0,3	0,7	1,4

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)

Pre názornejšiu charakteristiku ekonomického vývoja švédskej ekonomiky v predmetnom časovom intervale uvádzame nasledujúcu tabuľku č. 18, kde je zachytený vývoj kľúčových parametrov hodnotiacich fungovanie národného hospodárstva Švédska formou tzv. magického štvoruholníka. Rozhodli sme sa uviesť iba číselné vyjadrenie úrovne vybraných ukazovateľov v krízovom období.

Tabuľka č. 18

Vývoj vybraných ekonomických parametrov vo švédskej ekonomike v rokoch 2007 až 2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Miera rastu HDP	3,4	-0,6	-5,2	6	2,7	-0,3	1,3
Miera inflácie	1,7	3,3	1,9	1,9	1,4	0,9	0,4
Saldo platobnej bilancie	7,9	8,6	7,8	6,8	5,9	5,9	6,3
Miera nezamestnanosti	6,1	6,2	8,3	8,6	7,8	8	8

Zdroj: (zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)

Na základe prezentovaných údajov a analýzy, môžeme súčasný sociálno-ekonomický vývoj švédskej ekonomiky hodnotiť pozitívne, keď po otrasoch spôsobených pôsobením svetovej finančnej a hospodárskej krízy sa Švédsku podarilo vo väčšine sledovaného obdobia dosahovať hospodársky rast pri nízkej miere inflácie s pravidelne kladným prebytkom bežného účtu platobnej bilancie. Problematickými sa javí veľká závislosť švédskej ekonomiky na obchodných partneroch z Európskej únie, ako i ekonomiky Únie ako celku. Napriek všetkým spomenutým problémom sa nám ako najväčšej javí komplex rizík, ktoré vyplývajú z budúcej nevyhnutnosti zvyšovania počtu imigrantov vo švédskej spoločnosti.

Pozitívne vyhliadky vývoja švédskej ekonomiky v krátkodobom a strednodobom horizonte potvrdzuje i nasledovná tabuľka č. 19, ktorá zobrazuje odhad vývoja vybraných ukazovateľov švédskej ekonomiky a predpokladaný vývoj plnenia štátneho rozpočtu Švédska v najbližších rokoch.

Tabuľka č. 19

Odhad vývoja vybraných ukazovateľov švédskej ekonomiky v období rokov 2014 až 2018

Vybrané indikátory predikovaného vývoja švédskej ekonomiky	Merná jednotka	2014	2015	2016	2017	2018
Hrubý domáci produkt v trhových cenách	Zmena oproti predchádzajúcemu roku v [%]	1.8	3.1	3.4	2.9	2.4
Bežný účet platobnej bilancie	Ako podiel na HDP v [%]	6.1	5.9	5.3	5.0	4.7
Nezamestnanosť	Podiel na celkovej pracovnej sile [%]	7.9	7.6	7.3	6.7	6.2
Index spotrebiteľských cien	[%]	0.0	1.1	2.2	2.7	2.9
Konsolidovaný vládny dlh podľa Maastrichtských kritérií	Ako podiel na HDP v [%]	42.3	41.3	40.4	38.8	36.7

Zdroj: (Statistics Sweden, National Mediation Office, Riksbank and NIER)⁸⁵

Na základe údajov z tabuľky č. 19 môžeme vyvodiť závery o pozitívnej perspektíve švédskej ekonomiky v krátkej budúcnosti. Na záver tejto kapitoly sa ešte pokúsime zhodnotiť účinnosť hospodárskej politiky a opatrení v boji proti účinkom svetovej finančnej a hospodárskej krízy. Odhalené zistenia nám môžu byť nápomocné pri formulovaní vlastných návrhov v neskorších kapitolách tejto práce.

⁸⁵ MZVEZSR. 2014. Ekonomická informácia o teritóriu Švédskej kráľovstvo [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7F383279C72DDCFBC125783B004B2448_SK/\\$File/EIT_Svedsko_Nov2014.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7F383279C72DDCFBC125783B004B2448_SK/$File/EIT_Svedsko_Nov2014.pdf)

4.4 Hodnotenie účinnosti protikrízových opatrení Švédska v boji proti dôsledkom svetovej finančnej a hospodárskej krízy.

Na základe uskutočnenej analýzy sociálno-ekonomického vývoja Švédska v referenčnom období rokov 2004 až 2014 sa zameriame na tomto mieste na charakteristiku a hodnotenie opatrení, ktoré Švédsko prijalo v boji proti svetovej finančnej a hospodárskej kríze ako i dlhovej kríze Európskej únie v rámci skúmaného referenčného obdobia. Predmetná analýza nám umožní odhaliť účinnosť či neúčinnosť zvolených postupov pri krízovom manažmente švédskej ekonomiky, ktoré môžu slúžiť ako inšpiratívne príklady pri riešení budúcich kríz i v iných ekonomikách napr. i v slovenskej. Na druhej strane môžeme lepšie identifikovať existenciu a pôsobenie viacerých rizík ohrozujúcich sociálno-ekonomickú stabilitu krajiny ako takej. Na načrtnutom základe bude neskôr možné vyvodiť závery o celkových vývinových tendenciách švédskeho sociálno-ekonomického modelu v kontexte súčasnej krízy sociálneho štátu v podmienkach nestability súčasnej globalizovanej ekonomiky.

Ako východisko analýzy účinnosti protikrízových opatrení švédska v boji proti transformujúcim sa prejavom svetovej finančnej a hospodárskej krízy načrtneme stručnú charakteristiku situácie vo švédskej ekonomike pred vypuknutím krízy.

Už z prezentovaných údajov o sociálno-ekonomickom vývoji vo Švédsku uvedených v predchádzajúcich kapitolách je zrejmé, že švédska ekonomika po otrasoch spôsobených hospodárskou krízou švédskej ekonomiky v 90. rokoch 20. storočia bola v období pred vypuknutím svetovej finančnej krízy „v dobrej kondícii“, keď v poslednom desaťročí pred krízou vykazovala v porovnaní s európskym priemerom vyšší hospodársky rast, rovnako tak výrazne nižšiu infláciu a hoci v porovnaní s priemerom Európskej únie vyššiu ale stabilizovanú mieru nezamestnanosti. V krátkosti môžeme hodnotiť daný stav švédskej ekonomiky ako obdobie rozmachu a hospodárskej konjunktúry.

Výsledný stav bol sčasti výsledkom hospodárskej a fiškálnej politiky prameniacych zo skúsenosti v období spomínanej švédskej bankovej krízy zo začiatku 90. rokov 20. storočia. Na druhej strane k takémuto výraznému rozvoju švédskeho hospodárstva významne prispievala rastúca otvorenosť švédskej ekonomiky, ktorá patrila a stále patrí z hľadiska konkurencieschopnosti k popredným ekonomikám sveta.⁸⁶ Ďalším faktorom podporujúcim hospodársky rozmach švédskej ekonomiky bol výrazný celosvetový rozvoj

⁸⁶ Global competitiveness index alebo stránky Európskej únie.

priemyslu s informačnými technológiami, v rámci ktorého patrí švédsku popredné postavenie.

Pre lepšiu ilustráciu situácie pred krízou môžeme charakterizovať švédsky sociálno-ekonomický model nasledovne.⁸⁷

- Švédsky model vykazoval znaky zmiešanej ekonomiky.
- Charakteristický je vysokou mierou zdanenia a výškou daní.
- Každoročným míňaním veľkého objemu vládnych výdavkov.
- Vysokou mierou zamestnanosti vo verejnom sektore, v službách štátu bolo zamestnaných viac ako 28% celkovej pracovnej sily.⁸⁸
- Napriek veľkej miere vládnych výdavkov je švédska ekonomika proexportne orientovaná s vysokým stupňom otvorenosti.
- Veľká časť vládnych výdavkov je spotrebovaná v zmysle zabezpečovania občanov v duchu fungovania štátu blahobytu. T.j Švédsko má bohatý sociálny systém s veľkou mierou podpory a stimulov ako pre pracujúcu, tak i nepracujúcu časť obyvateľstva.
- Švédska spoločnosť vykazuje dlhodobo nízku mieru korupcie vo verejnom živote.
- V rámci štruktúry pracovnej sily vykazuje Švédsko veľký podiel vysokokvalifikovanej pracovnej sily.

Ako sme už spomenuli, špecifikum švédskej ekonomiky spočíva v tom, že napriek silnému postaveniu štátu v rámci sociálno-ekonomického rozvoja, hospodárstvo Švédska je silne proexportne orientované, keď súhrnná hodnota exportu a importu spolu predstavovala číslo blízke úrovni 100% hrubého domáceho produktu, pričom z údajov prezentovaných v predchádzajúcich kapitolách vidieť, že hodnota exportu bola vždy vyššia ako hodnota importu.⁸⁹

Čo sa týka štruktúry exportu, tak podľa údajov viac ako 35% všetkých vyvezených tovarov a služieb tvorí elektronika a elektrotechnické stroje zariadenia. Čo sa týka teritoriálnej štruktúry exportu v období pred krízou, najväčšiu časť exportu tvoril export do rozvinutých štátov Európskej únie. Významné zastúpenie mali z tohto pohľadu tovary

⁸⁷ OECD. 2008. Economic Survey of Sweden 2008: Fiscal policy: what should the targets be?. [online]. 2008. [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sweden/economicsurveyofsweden2008fiscalfpolicywhatshouldthetargetsbe.htm>

⁸⁸ Údaj sa týka zamestnanosti v roku 2005

⁸⁹ Comprehensive surveys of economic development in Sweden [online], Október 2009, [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.scb.se/Pages/List259034.aspx>

a služby smerujúce do susedných krajín Nordického regiónu a pobaltských štátov. O silnom presadzovaní konceptu sociálneho štátu hovorí i skutočnosť, že v sledovanom období pred krízou, dosahovala úroveň súkromnej spotreby len okolo 50% hrubého domáceho produktu.

V predkrízovom období prijala švédská vláda zákony, ktoré smerovali k deregulácii bankového sektora a finančného trhu a dovolila svojim bankám expandovať do pobaltských štátov, ktoré zažívali fázu veľkého rozvoja čo sa podieľalo na rastúcej miere príjmov z oblasti finančného sektora. Silné väzby medzi švédskymi finančnými inštitúciami a pobaltskými republikami dokumentuje i skutočnosť, že v roku 2007 až okolo 5% celkových švédskych pôžičiek smerovalo k dlžníkom v pobaltských štátoch. Švédsky finančný trh bol v čase pred krízou založený najmä na bankovej báze, kde dominantné postavenie mali najmä štyri banky kontrolujúce až asi 80% bankového trhu, pričom finančné toky v podobe úverov vykazovali pomer 30 ku 70, keď asi 30% úverov smerovalo zahraničným spoločnostiam a až 70% úverových tokov smerovalo k domácim subjektom.⁹⁰

Politická situácia pred vypuknutím finančnej a hospodárskej krízy bola vo Švédsku determinovaná výsledkom parlamentných volieb v roku 2006, kedy sa k moci dostala stredopravá štvorstranná koalícia na čele s ministerským predsedom Larsom Reinfeldtom. Ten za hlavný cieľ novej vlády v roku 2006 vyhlásil ďalšie zvyšovanie zamestnanosti a znižovanie dane zo zisku a to i napriek tomu, že zníženie daní nesmelo ohroziť stabilitu verejných financií dosiahnutie vyrovnaného štátneho rozpočtu.⁹¹

Po voľbách v roku 2006 víťazná stredopravá koalícia niekoľko krát znížila vybrané daňové sadzby a začala proces privatizácie štátnych podnikov. Taktiež zaviedla dereguláciu telekomunikačného odvetvia, železníc a zdravotníctva. Tieto opatrenia mali za cieľ zvýšiť konkurencieschopnosť švédskej ekonomiky.

Zo spomenutých skutočností je možné zostaviť obraz švédskej ekonomiky pred vypuknutím svetovej finančnej krízy na začiatku tohto storočia ako ekonomiky, so silnou a stabilnou pozíciou v rámci stability vnútroštátnych politických i ekonomických procesov i vo vzťahu k jej postaveniu v kontexte vývoja svetovej ekonomiky a medzinárodných ekonomických vzťahov. Švédsko vykazovalo dobrú konsolidovanosť a stabilitu verejných

⁹⁰ OECD. 2008. Economic Survey of Sweden 2008: Fiscal policy: what should the targets be?. [online]. 2008. [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sweden/economicsurveyofsweden2008fiscalpolicywhatshouldthetargetsbe.htm>

⁹¹ Tamtiež.

financií a silnú pozíciu fiškálnej politiky v rámci politicko-hospodárskeho mixu, čo vytváralo spolu s priaznivými ukazovateľmi vývoja prebytkov platobnej bilancie, relatívne nízkej úrovne vládneho dlhu celkovej zadlženosti štátu v porovnaní s ostatnými krajinami OECD široký manévrovací priestor na reakciu v prípade výskytu turbulencií v rámci sociálno-ekonomického rozvoja, či už samotného Švédska alebo niektorého z jeho významných zahraničnoobchodných partnerov.

Ďalšou významnou skutočnosťou, ktorá vplývala na pozíciu švédskej ekonomiky pri vypuknutí svetovej finančnej krízy bol fakt, že ako dôsledok švédskej bankovej krízy v 90. rokoch 20. storočia bol stupeň previazanosti medzi švédskym finančným trhom a finančným trhom USA oproti ostatným ekonomikám výrazne nízky. To malo za následok skutočnosť, že riziko zlyhania bankového sektora v dôsledku vonkajších porúch v sociálno-ekonomickom vývoji bolo veľmi nízke. Ako sme už spomenuli, miera tohto rizika sa v posledných rokoch pred krízou čiastočne zvyšovala najmä v dôsledku veľkého objemu investícií švédskych bánk v pobaltských štátoch, avšak nešlo o priame zvyšovanie previazanosti kapitálových účastí medzi finančnými trhmi Švédska a Spojených štátov amerických. Táto skutočnosť čiastočne ochránila švédsku ekonomiku pred systematickým zlyhaním bankového sektora počas svetovej finančnej krízy, avšak nezabránila hospodárskemu poklesu v dôsledku útlmu investičných aktivít no najmä poklesu spotreby v rámci svetového hospodárstva. Tá sa významne prejavila v dôsledku viackrát spomínanej veľkej otvorenosti švédskej ekonomiky prepadosť miery hospodárskeho rastu.⁹²

Pri riešení následkov finančnej a hospodárskej krízy na švédsku ekonomiku sa ako významným javí skutočnosť, že v druhej polovici roka 2009 práve malo Švédsko predsedníctvo Európskej únie a tak opatrenia švédskej vlády boli v súlade s prijatými protikrízovými opatreniami na úrovni celej Európskej únie. Ďalším významným znakom riešenia predmetnej krízy, bola skutočnosť, že počas krízy nedošlo k rozšíreniu alebo posilneniu právomoci výkonných zložiek moci vo Švédsku. Celé riešenie krízy prebiehalo prostredníctvom dobre koordinovanej spolupráce medzi parlamentom, vládou a centrálnou bankou Švédska. Do procesu riešenia krízy boli zainteresované aj najvýznamnejšie záujmové skupiny a obchodné únie. Typickým znakom krízových rokov bola stimulácia širokej verejnej diskusie o pripravovaných opatreniach, ktoré však nevyžadovali žiadny špeciálny režim uvedenia do platnosti. Naopak väčšina protikrízových opatrení bola

⁹² Pozri časť 3.2.1

aplikovaná prostredníctvom štandardnej rozpočtovej politiky a štandardného procesu návrhu prijímania a kontroly štátneho rozpočtu.

Pri hodnotení vplyvov krízy na švédske hospodárstvo je nevyhnutné podčiarknuť význam otvorenosti švédskej ekonomiky ako i rastúcej miery otvorenosti švédskeho finančného trhu. Tieto dve skutočnosti mali prokrízovo akceleračný účinok najmä na začiatku krízy, keď v druhom štvrtí roku 2008 došlo k prepadu švédskeho exportu do konca štvrtého kvartálu toho istého roku až o 10% navyše došlo k významnému poklesu spotreby domácností a rastu sklonu k úsporám, čo viedlo až k zníženiu dopytu vo švédskej ekonomike a najmä k významnému poklesu predajov v automobilovom priemysle.⁹³

Finančná kríza spôsobila pokles významný obchodnej produkcie pričom najviac bola postihnutá výroba v spracovateľských odvetviach priemyslu a to najmä strojárstvo. Ostatné odvetvia ako chemický, drevospracujúci a papierenský priemysel boli krízou ovplyvnené o niečo menej. Tento vývoj sa následne odzrkadlil na štruktúre zamestnanosti i nezamestnanosti.⁹⁴ Popísaným spôsobom zhoršujúca sa situácia viedla k zvýšenej miere prepúšťania a k nárastu počtu zrušených pracovných miest vo švédskej ekonomike.

Spomínaný trend dokumentuje skutočnosť, že počet zrušených pracovných miest vzrástol z úrovne 14000 v druhom a treťom štvrtí roku 2008 až na úroveň 57000 zrušených pracovných miest vo štvrtom štvrtí roku 2008.⁹⁵

Napriek nízkej miere kapitálového prepojenia švédskych a amerických bánk, došlo počas roka 2008 k výraznému poklesu ziskovosti švédskych bánk. Dve najväčšie švédske banky (SEB Swedbank), ktoré boli čoraz viac závislé na veľkoobchodných trhoch a masívne investovali do pobaltského regiónu, referovali rastúce straty plynúce zo svojho nezdravého úverového portfólia. Zároveň došlo v roku 2008 k poklesu hlavného švédskeho akciového indexu až o 40%.⁹⁶

K týmto negatívnym skutočnostiam sa pridali i rast inflácie vo švédskej ekonomike v prvej polovici roka 2008, čo sa prejavilo v medziročnom vyjadrení v náraste inflácie

⁹³ SCB. STATISTISKA CENTRALBYRÅN, 2009. The Swedish Economy, Statistical Perspective, [online]. 2009. [cit. 2.2.2014]. Dostupné na: http://www.scb.se/Grupp/Teman/Sveriges_Ekonomi/_Dokument/Econreportq408.pdf

⁹⁴ Tamtiež

⁹⁵ Tamtiež

⁹⁶ INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2009. SWEDEN Staff Report for the 2009 Article IV Consultation. : Country Report No. 09/247. Washington, D.C.: International Monetary Fund Publication Services 2009. 89 s. ³⁷ Svante Öberg, —Sverige och finanskrisen 2009, [online], 2009, [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.riksbank.se/pagefolders/38674/090120.pdf>

o 1,6% oproti roku 2007. Spomínaný rast inflácie bol zväčša spôsobený rastúcimi cenami potravín, energií rastúcou domácou úrokovou mierou.

Na rastúcu infláciu Švédska prijala centrálna banka Riksbank voľne plávajúci kurz švédskej koruny. Na jeseň 2008 Riksbank znížila repo úrokovú sadzbu zo 4,75% na úroveň 2,0%, čo predstavovalo najmasívnejšie zníženie tejto sadzby od roku 1994. Okrem toho korigovala Švédska centrálna banka množstvo likvidných peňazí vo finančnom systéme Švédska v smere jej zvyšovania. Úrad pre obsluhu štátneho dlhu vydal krátkodobé pokladničné poukážky v hodnote 150 miliónov švédskych korún. Riksbank následne zvýšila svoju súvahu z úrovne 200 miliónov švédskych korún na úroveň 700 švédskych korún.⁹⁷

V krátkosti možno rozdeliť súbor protikrizových opatrení Švédska v súvislosti s prebiehajúcou svetovou finančnou a hospodárskou krízou do troch hlavných skupín:

- Opatrenia zamerané na záchranu finančného systému krajiny (obzvlášť bankový sektor).
- Podporné opatrenia na naštartovanie domácej ekonomiky (rôzne úľavy zamerané na zvyšovanie zamestnanosti alebo rozvoja podnikania a pod.)
- Čiastočná inštitucionálna reorganizácia ekonomiky.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame súhrn protikrizových opatrení zameraných na záchranu a ozdravenie finančného systému krajiny, ktoré Švédsko prijalo ešte v roku 2008.

⁹⁷ OECD. 2008. Economic Survey of Sweden 2008: Fiscal policy: what should the targets be? [online]. 2008. [cit. 2.2.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sweden/economicsurveyofsweden2008fiscalpolicywhatshouldthetargetsbe.htm>

Súhrn protikrizových opatrení Švédska, prijatých v roku 2008 na záchranu finančného sektora

Opatrenie	Administratíva/úrad	mld SEK
Garancie vkladov v bankách	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	1,000
Garancie pre banky a iné finančné inštitúcie	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	1,500
Opatrenia zamerané na okamžitú stabilizáciu bánk	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	15
Kapitálová podpora bánk	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	50
Zahraničné pôžičky	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	13
I. balík opatrení zameraných na proexportné odvetvia I (rôzne príspevky)	Svenska Exportkredit (Švédska exportná kreditná spoločnosť)	5
II. balík opatrení zameraných na proexportné odvetvia I (navýšenie pôžičiek)	Svenska Exportkredit (Švédska exportná kreditná spoločnosť)	100
III. balík opatrení zameraných na proexportné odvetvia I (rôzne garancie a záruky)	Svenska Exportkredit (Švédska exportná kreditná spoločnosť)	450
III. balík opatrení zameraných na proexportné odvetvia I (rôzne garancie a záruky)	Svenska Exportkredit (Švédska exportná kreditná spoločnosť)	350
Opatrenia zacielené na malé podniky	ALMI Företagspartner AB (ALMI, verejná organizácia poverená rozvojom malých podnikov)	3
Záruky pre Európsku investičnú banku	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	25
Opatrenia zamerané na podporu automobilového priemyslu	Riksgälden (Národný úrad pre obsluhu štátneho dlhu)	28

Zdroj (Bergström, Clas, 2009)⁹⁸

⁹⁸ BERGSTRÖM, C. 2009. Finanskrisen och den svenska krisanterigen under hösten 2008 och vintern 2009. Rapport till Finanspolitiska Rådet, 37. , [online], 2009, [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.1166db0f120540fe0498000209106/090609+Bergstr%C3%B6m.pdf> . ISSN 1654-800

Počas zimy 2008 a na jar 2009 prijala vláda viacero opatrení zacielených na stabilizáciu reálnej ekonomiky:

1. Švédska vláda zľavila z požiadaviek na finančnú politiku a znížila štrukturálny prebytok z 2% na 1% hrubého domáceho produktu⁹⁹
2. V septembri 2008 pripravila švédska vláda návrh rozpočtu, ktorý zahŕňal niekoľko expanzívnych opatrení v rámci fiškálnej politiky. Odhadovaná výška tohto stimulu bola okolo 1% hrubého domáceho produktu, pričom až okolo dvoch tretín opatrení v rámci tohto návrhu sa týkalo zníženia daní. Napr. sadzba dane z príjmu bola znížená z 28% na 26,3%. Okrem toho celková miera odvodov zamestnávateľov sa znížila z 32,42% na 31,42%. Švédska vláda taktiež zvýšila hranicu minimálneho príjmu, od ktorej bolo povinné platiť daň z príjmu. Taktiež bola zvýšená úľava na dani pre zamestnaných. U ľudí vo veku od 65 rokov bol zvýšený základný daňový odpočet. Taktiež bol zvýšený štátny príspevok pre zamestnávateľov, ak zamestnávali mladých ľudí do 25 rokov. Nadôvažok švédska vláda zvýšila vládne výdavky v rôznych odvetviach, ako je infraštruktúra, vzdelávanie, sociálne zabezpečenie a pod.
3. V dodatočnom návrhu rozpočtu z januára 2009 predstavila švédska vláda tzv. ROT-avdrag. Toto opatrenie bolo zamerané na stabilizáciu domáceho stavebníctva prostredníctvom znižovania daní.
4. Dodatočne navýšila švédska vláda výdavky na vládne programy politiky zamestnanosti a stabilizácie trhu práce, čo sa najviac prejavilo v rozpočte na jar 2009. V tomto období poskytla švédska vláda granty lokálnym inštitúciám na stabilizovanie zamestnanosti a sociálnych služieb.
5. Zákon o štrukturálnom prebytku bol upravený opäť v smere redukcie o 0,3% hrubého domáceho produktu.
6. Návrh štátneho rozpočtu 2010 pokračoval v podpore ekonomiky podobne orientovanými opatreniami. Švédska vláda zvýšila granty lokálnym inštitúciám na riešenie verejných sociálnych služieb a politiky zamestnanosti, čo viedlo k nárastu príjmov z dane z príjmu.¹⁰⁰

⁹⁹ OECD. 2008. Economic Survey of Sweden 2008: Fiscal policy: what should the targets be? [online]. 2008. [cit. 2.2.2014]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/sweden/economicsurveyofsweden2008fiscalfpolicywhatshouldthetargetsbe.htm>

¹⁰⁰ GOVERNMENT OFFICES OF SWEDEN. 2009. Regeringens proposition 2009/10:1. [online], 2009, [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na : <http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/17/16/4d6e0a69.pdf>

Okrem spomenutých stimulov, významnú úlohu pri stabilizovaní ekonomiky mali i opatrenia zamerané na stabilizáciu vývoja v automobilovom priemysle. Stabilizácia vývoja v oblasti švédskeho automobilového priemyslu stála na troch hlavných pilieroch.

1. V decembri 2008 realizovala švédska vláda prvý balík protikrízových opatrení, keď vyčlenila 3 miliardy SEK na financovanie výskumu a vývoja v oblasti automobilového priemyslu.
2. Následne poskytla švédska vláda záruky za úvery v celkovej hodnote 20 miliárd SEK pre firmy, zaoberajúce sa rozvojom zelených technológií v oblasti automobilového priemyslu.
3. Švédska vláda poskytla krátkodobé úvery (šesť mesiacov) pre spoločnosti z oblasti automobilového priemyslu, ktoré mali problémami s likviditou. Druhý a tretí stabilizačný pilier v oblasti automobilového priemyslu boli spravované a administrované štátnym dlhovým úradom respektíve úradom pre správu štátneho dlhu.¹⁰¹

Okrem spomenutých opatrení zvyšovala švédska vláda vládne výdavky na výstavbu najmä dopravnej infraštruktúry. Taktiež sa sústredila na rozvoj školstva.

V krátkosti je možné povedať, že protikrízové opatrenia švédskej vlády zamerané na stabilizáciu a oživenie reálnej ekonomiky predstavovali akýsi mix zvyšovania vládnych výdavkov na budovanie infraštruktúry a zvyšovanie zamestnanosti na jednej strane a fiškálnych opatrení zameraných na stimuláciu súkromnej spotreby ako i spotreby v sektore firiem na strane druhej.

Medzi hlavné inštitucionálne zmeny vyvolané potrebou okamžitej stabilizácie švédskeho finančného systému môžeme zaradiť najmä:

1. Vytvorenie národného úradu pre dlh (Riskgälden), ktorý bol poverený viacerými úlohami vo vzťahu k stabilizácii švédskeho finančného systému.
2. V rámci spomínaného štátneho úradu pre dlh bol zriadený orgán, v ktorého pôsobnosti bola právomoc prevziať toxické aktíva od bánk s problémami s likviditou.

¹⁰¹ FRSLIND, R. - ULLVEIT-MOE, K.H. 2009 Industripolitik för den svenska fordonsindustrin. : Rapport till Finanspolitiska Rådet 3 (2009). Stockholm: Swedish Fiscal Policy Council. 2009.19 s. [online] [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.1166db0f120540fe0498000209107/1377195288418/090609+Forslid+Moe.pdf>

3. Vytvorenie národného fondu stability, ktorý je financovaný vládny príspevkom a ďalšími povinnými príspevkami finančných inštitúcií.¹⁰²
4. Ďalšou novinkou je vytvorenie viacerých koordinačných inštitúcií zameraných na koordináciu prijímania a aplikácie protikrízových opatrení medzi ústrednou vládou a vládami lokálnymi.¹⁰³

Ak by sme chceli zhrnúť hodnotenie švédskeho modelu sociálno-ekonomického vývoja, je v tomto prípade na mieste nasledovná charakteristika. Švédsky sociálno-ekonomický model je založený na silnom postavení štátu v rámci sociálnych i ekonomických procesov a na zväčša deregulovaných trhoch. Hodnotenie krízového a pokrízového vývoja Švédska je možné zhrnúť nasledovne:

- Švédska ekonomika vstúpila do krízového obdobia v dobrom stave s konsolidovanými verejnými výdavkami, s prebytkom platobnej bilancie, čo vytváralo priestor na možnú aplikáciu účinných protikrízových opatrení.
- Proaktívne stabilizačné protikrízové opatrenia smerujúce k ozdraveniu bankového sektora kládli dôraz na ochranu peňazí daňových poplatníkov, čo zvýšilo dôveryhodnosť i finančnú kondíciu viacerých finančných inštitúcií.
- Stav verejných financií umožňuje prijímať viaceré výdavkové protikrízové opatrenia než si môžu dovoliť viaceré štáty Európskej únie.

Iný náhľad na hodnotenie účinnosti švédskych protikrízových opatrení nám umožňuje metóda hodnotenia ekonomického vývoja prostredníctvom magického štvoruholníka. Predmetnú analýzu uvádzame v nasledujúcej tabuľke č. 21 a na obrázku č.11.

¹⁰² FISCAL POLICY COUNCIL, 2009. Swedish Fiscal Policy. Report of the Fiscal Policy Council 2009. 296 s. [cit. 11.2.2014]. Dostupné na: <http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.75eae27c1223be52adb800042157/Swedish+Fiscal+Policy+2009.pdf> . ISBN 978-91 -633-2164-1

¹⁰³ CF. NÄRINGSDEPARTEMENTET.2009. För ett starkare Sverige. Regionala samordnare i samarbete med den svenska regeringen. Stockholm: Government Offices of Sweden. 2009 [online]. 2009, [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.regeringen.se/content/1/06/13/39/99/5073330f.pdf>

Tabuľka č. 21

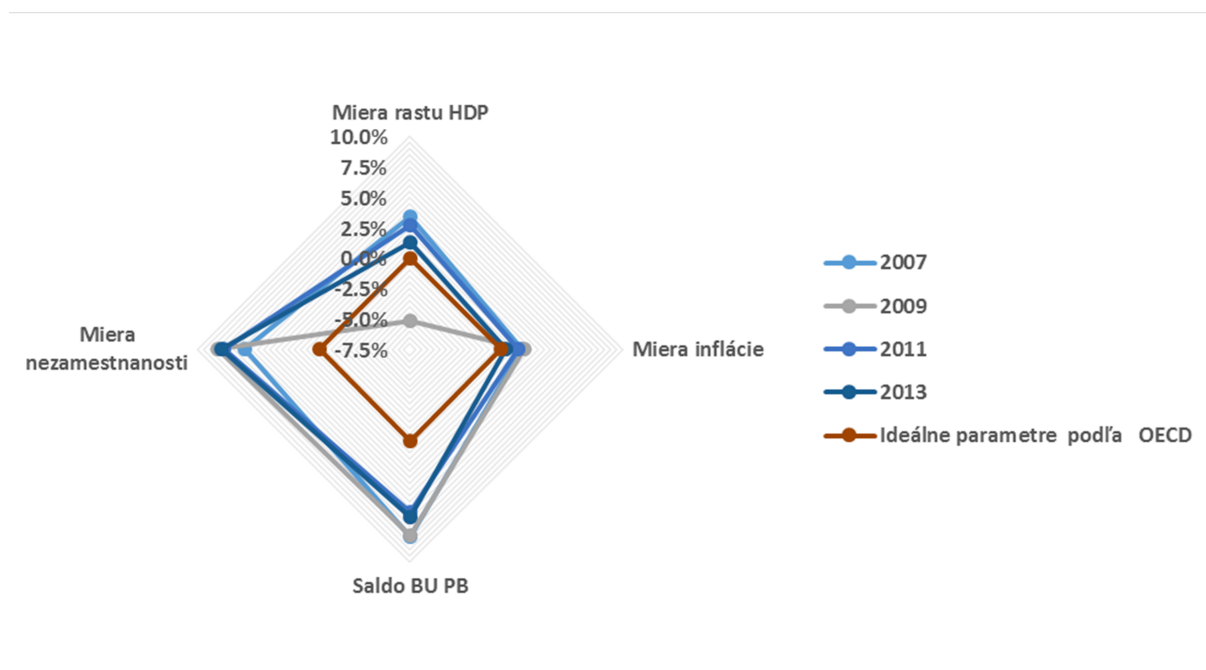
Vývoj odchýlky vybraných parametrov ekonomického vývoja Švédska vo vybraných rokoch oproti ideálnym ukazovateľom magického štvoruholníka podľa OECD v [%]

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ideálne parametre podľa OECD
Miera rastu HDP	3.4%	-0.6%	-5.2%	6.0%	2.7%	-0.3%	1.3%	3,0
Miera inflácie	1.7%	3.3%	1.9%	1.9%	1.4%	0.9%	0.4%	2,0
Saldo BU PB	7.9%	8.6%	7.8%	6.8%	5.9%	5.9%	6.3%	0
Miera nezamestnanosti	6.1%	6.2%	8.3%	8.6%	7.8%	8.0%	8.0%	5,5

Zdroj: (Zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)

Obrázok č. 11

Vývoj odchýlky vybraných parametrov ekonomického vývoja Švédska vo vybraných rokoch oproti ideálnym ukazovateľom magického štvoruholníka podľa OECD v [%]

Zdroj: (Zostavené autorom na základe údajov z Eurostatu)

Prezentovaná tabuľka zobrazuje vývoj odchýlok vybraných parametrov ekonomického vývoja v rámci tzv. Magického štvoruholníka od jeho ideálnych parametrov. Celková súhrnná odchýlka v jednotlivých rokoch môže byť zjednodušene interpretovaná ako hodnotenie efektívnosti hospodárskej politiky štátu v danom období. Treba však upozorniť, že samotná súhrnná odchýlka nehovorí nič o povahe zistenej nerovnováhy. Na detailnejšie závery je potrebné brať do úvahy jednotlivé odchýlky zvolených parametrov od ideálneho stavu. Takto môžeme identifikovať účinky prijatých politicko-hospodárskych opatrení z minulého obdobia v časovom horizonte zvoleného roku.

Z prezentovaných údajov v predmetnej tabuľke č. 21 je možné konštatovať vysokú účinnosť najmä výdavkových opatrení a stimulov na podporu hospodárskeho rastu, keď môžeme vidieť medziročnú zmenu veľkosti odchýlky tempa hospodárskeho rastu oproti jeho ideálnej úrovni v rámci magického štvoruholníka z úrovne -8,2% v roku 2009 na úroveň 3,0% v roku 2011, čo predstavuje až 11%-né zlepšenie daného ukazovateľa. Rovnako tak v sledovanom období môžeme identifikovať relatívne nízky nárast nezamestnanosti, stabilnú infláciu a len 1%-né zníženie rozsahu odchýlky prebytku platobnej bilancie oproti ideálnemu stavu.

Na základe tohto stručného hodnotenia môžeme skonštatovať, že napriek viacerým rizikám sociálno-ekonomického rozvoja Švédska identifikovaných v predchádzajúcich podkapitolách sa švédskej ekonomike podarilo so svetovou a finančnou krízou v jej najťažšom účinku vysporiadať efektívne.

Skôr než pristúpime k identifikácii rizík súčasného sociálno-ekonomického vývoja na základe prezentovaného historického i súčasného vývoja švédskej ekonomiky, je namieste otázka, čo je skutočnou príčinou dlhodobu pozitívneho vývoja ako sociálnych tak i ekonomických charakteristík rozvoja Švédska? Je ďalšia existencia preferencie uplatňovania hospodárskej politiky zameranej na presadzovanie široko chápaného modelu sociálneho štátu v duchu historického obrazu rastúcej miery sociálnych istôt a ochrany stále reálnou alternatívou vývoja Švédska?

Nemenej dôležitou otázkou je i otázka možného transferu „švédskeho receptu na úspech“ do špecifických podmienok fungovania a rozvoja sociálno-ekonomických systémov iných krajín. Po zvážení prezentovaných ukazovateľov a skutočností ako historického tak i súčasného vývoja švédskej ekonomiky a spoločnosti ako celku vôbec, je možné prikloniť sa k názoru Bergha, ktorý okrem tradičných faktorov švédskeho rastu prioritizuje najmä kvalitu a stabilitu inštitúcií v rámci švédskeho verejného sektora a švédskej spoločnosti ako takej. Rozširuje v dlhodobom horizonte pohľad na príčiny švédskej stability a hospodárskeho rastu¹⁰⁴

Z hľadiska tvorby a upevňovania stability inštitúcií mali podľa Berga významný vplyv najmä kľúčové reformy spojené so vznikom vlastníckeho práva, reformy školstva,

¹⁰⁴ BERGH, A. 2011. The Rise, Fall and Revival of the Swedish Welfare State: What are the Policy Lessons from Sweden? [online]. 2011 [cit. 19.02.2015]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884528

rozvoja bezbariérového medzinárodného obchodu a antikorupčných štandardoch švédskej vládnej byrokracie¹⁰⁵

Ďalším aspektom pôsobenia stability inštitúcií je spojitosť medzi švédskym hospodárskym rastom v 50. a 60. rokoch 20. storočia s externým hospodárskym prostredím reflektovaným stabilitou menového kurzu švédskej koruny a rozvojom bezbariérového medzinárodného obchodu vďaka Všeobecnej dohode o clách a obchode.¹⁰⁶

Významným faktorom švédskej prosperity bolo pôsobenie odborov v zmysle zmierňovania príjmovej nerovnosti.¹⁰⁷

Spomínaná školská reforma viedla okrem rastu kvalifikácie pracovných síl v rámci švédskej ekonomiky k rovnomernejšiemu rozloženiu pôsobenia pridanej hodnoty rozvoja ľudského kapitálu, to malo za následok nielen vyššiu kvalifikáciu pracovných síl, ale i podporu korporativistického modelu sociálneho štátu.¹⁰⁸

Ekonomické systémy s vysokou všeobecnou mierou zdanenia a následným veľkým rozsahom sociálnej ochrany sú tak viac ako iné závislé na zabezpečení dlhodobého dynamického súladu medzi počtom a štruktúrou pracovných síl a ekonomicky neaktívnej populácie. Z tohto pohľadu je treba pre udržateľnosť daných systémov zabezpečiť optimalizáciu vekovej, vzdelanostnej i statusovo chápanej štruktúry populácie.

Tento záver nám odhaľuje dôležité potreby švédskej ekonomiky v strednodobom no najmä v dlhodobom horizonte.

- Potreba intenzívneho monitorovania vývoja lokálneho i globálneho hospodárskeho cyklu a jeho zmien,
- Priebežná dynamická optimalizácia hospodárskej politiky v intenciách zabezpečenia vzniku synergických efektov, vyplývajúcich z efektívnej relatívne samostatnej koexistencie verejného a súkromného sektora v rámci švédskeho národného hospodárstva,
- Na zabezpečenie udržateľnosti a posilnenia vyváženosti švédskeho sociálno-ekonomického modelu je potrebné, aby sa Švédsko vysporiadalo

¹⁰⁵ Tam tiež

¹⁰⁶ Myhrman, J. (1994). *Hur Sverige blev rikt*. Stockholm: SNS förlag.

¹⁰⁷ Lundh, Ch. 2002. *Spelets regler: Institutioner och lönebildning på den svenska arbetsmarknaden 1850-2000*. Stockholm: SNS Förlag, 2002. 351 s. ISBN 9171508538

¹⁰⁸ Meghir, C. - Palme M. 2005. Educational Reform, Ability, and Family Background. In *American Economic Review*. 2005. Roč. 95, č. 1 s. 414-425.

s viacerými problematickými charakteristikami sociálno-ekonomického vývoja, ktoré i vo švédskej ekonomike odrážajú globálne trendy napr. vo vzťahu k potrebe optimalizácie štruktúry populácie najmä motivujúco nastaveným systémom rodinnej politiky na jednej strane a efektívnym manažmentom migračných tokov na strane druhej.

4.5 Identifikácia rizík súčasného vývoja švédskeho sociálno-ekonomického modelu

S prihliadnutím na zistené skutočnosti v rámci vypracovania predchádzajúcich kapitol dizertačnej práce na základe analýzy súčasného ako aj charakteristiky minulého vývoja vybraných faktorov sociálno-ekonomického rozvoja sme identifikovali nasledujúci zoznam najvýznamnejších rizík sociálno-ekonomického rozvoja Švédska.

- Vysoká závislosť švédskej ekonomiky a jej zahraničnoobchodnej bilancie na ekonomikách členských štátov Európskej únie (podľa správy Medzinárodného menového fondu z roku 2014 až 70% švédskeho exportu smeruje do štátov Európskej únie),¹⁰⁹
- Existujúci relatívne vysoký stupeň zadlženia domácnosti (podľa agentúry Coface je úroveň zadlženia domácností vo švédskej ekonomike vo výške až 175% disponibilného príjmu),¹¹⁰
- Relatívne vysoká závislosť švédskych bánk na podnikateľskom medzinárodnom veľkoobchode,
- Výrazný trend starnutia švédskej populácie,
- Znižujúca sa účinnosť sociálnych transferov,
- Existencia veľkej imigrantskej komunity i ďalšieho proimigračného potenciálu,
- Relatívne vysoká miera nezamestnanosti mladých ľudí.

Viacere riziká sa môžu javiť rôzne významné v závislosti od časového horizontu, ktorý sme pri skúmaní pravdepodobnosti výskytu a závažnosti dôsledkov brali do úvahy. Ide najmä o transgeneračne pôsobiace prejavy rizík, ktoré sa v kratšom časovom horizonte môžu javiť ako menej významné, než v skutočnosti sú.

Socioekonomické riziká spojené s demografickým starnutím populácie a migráciou sú významné nielen pre svoje priame sociálne a ekonomické dôsledky na štruktúru populácie, udržateľnosť systémov sociálneho zabezpečenia, či ochrany a pod., ale významným je i skrytý rozmer týchto faktorov, ktorý môže prerásť v zmenu vzorcov sociokultúrneho i ekonomického správania väčšinovej populácie.

¹⁰⁹ INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2013. SWEDEN Staff Report for the 2013 Article IV Consultation. : Country Report No. 13/276. Washington, D.C.: International Monetary Fund Publication Services 2013. 65 s. [on-line]. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13276.pdf>

¹¹⁰ COFACE. Country risk assessment [online][cit.22.2.2014]. Dostupné na: <http://www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/Sweden>

Zoznam podľa nás najvýznamnejším z rizík, vývoja švédskej ekonomiky vytvorený na základe výsledkov analýzy minulého súčasného i priblíženia potenciálne budúceho vývoja švédskej ekonomiky zobrazuje nasledujúca tabuľka 22.

Tabuľka č. 22

Zoznam identifikovaných rizík vývoja švédskej ekonomiky

Poradové číslo	Zdroj rizík
1	Finančné problémy v eurozóne
2	Dlhšie obdobie spomaleného hospodárskeho rastu v eurozóne
3	Cenový šok na trhu bytových a domových nehnuteľností v dôsledku prepadu cien vo švédsku alebo susedných krajinách
4	Kolaps bánk v dôsledku menových kríz napr. doláru a pod
5	Pokles hospodárskeho rastu v dôsledku zosilnenia dlhovej krízy v eurozóne
6	Sociálne a ekonomické krízy v dôsledku demografického starnutia populácie
7	Sociálno-ekonomické krízy v dôsledku sociálnej exklúzie a veľkých skupín migrantov alebo ich potomkov
8	Sociálno-ekonomické krízy v dôsledku silnejúceho prílevu nových migrantov do Švédska
9	Sociálno-ekonomické krízy v dôsledku rastúcej nezamestnanosti mladých ľudí na trhu práce

Zdroj: (zostavené autorom)

4.6 Návrh opatrení zameraných na redukcii významných rizík súčasného fungovania švédskej ekonomiky a švédskeho sociálno-ekonomického modelu

Na základe posúdenia rizík vývoja švédskej ekonomiky sme dospeli k formulovaniu nasledovnému zoznamu rizík vývoja švédskej ekonomiky, ktoré si zasluhujú prijať účinné opatrenia na ich znižovanie.

Zoznam redukcie hodných rizík aj s rámcovými návrhmi na ich znižovanie zobrazuje nasledujúca tabuľka. č. 23.

Zoznam redukcie hodných rizík vo švédскеj ekonomike a rámcové opatrenia na ich redukciiu

Por. č.	Zdroj rizika	Opatrenia
1	Finančné problémy v eurozóne	1. Zníženie zraniteľnosti finančného sektora. 2. Uzávierka spätného chodu likvidity bánk, a to aj prostredníctvom využitia rezerv likvidity v cudzích menách.
2	Dlhšie obdobie spomaleného hospodárskeho rastu v eurozóne	1. Prehodnotiť a upraviť tempo konsolidácie verejných financií. 2. Využiť nástroje menovej politiky na oživenie exportu. 3. Reorientácia časti exportu na iné trhové teritória. 4. Tvorba rezervného fondu na kompenzáciu možných budúcich výpadkov exportu pomocou proaktívne pôsobiacich vládnych opatrení na presadenie sa domácich exportérov na nových trhoch (finančná podpora časť vládnych výdavkov ba mohla ísť práve z tohto fondu).
5	Pokles hospodárskeho rastu v dôsledku zosilnenia dlhovej krízy v eurozóne	1. Prehodnotiť a upraviť tempo konsolidácie verejných financií. 2. Využiť nástroje menovej politiky na oživenie exportu. 3. Reorientácia časti exportu na iné trhové teritória.
6	Sociálne a ekonomické krízy v dôsledku demografického starnutia populácie	1. Rozvoj rodinnej politiky s väčšou finančnou motiváciou a rôznymi úľavami pri vyššom počte vychovávaných detí. 2. Rozvoj aplikácie migračného manažmentu zacieleného na zosúlad'ovanie migračných tokov s dlhodobými potrebami a charakteristikami švédskej populácie. 3. Rozvoj a podpora doplnkových foriem dôchodkového zabezpečenia.
7	Sociálno-ekonomické krízy v dôsledku sociálnej exklúzie a veľkých skupín migrantov alebo ich potomkov	1. Účinnou distribúciou migrantov zmysle vytvárania iba malých alebo stredne veľkých komunit, eliminovať vznik veľkých samostatne fungujúcich imigrantských komunit. 2. Zvyšovaním objemu vládnych a verejných prostriedkov tvorbu skvalitňovanie a realizáciu integračných programov migrantov zvyšovať úspešnosť týchto programov. 3. Zapájaním zvyšujúceho sa počtu migrantov do integračných programov v roli koordinátorov, koučov či poradcov zvyšovať úspešnosť integračných programov i povedomie o spolupatričnosti imigrantov k novej spoločnosti. 4. Poskytovaním dlhodobej asistencie a kontaktného miesta i po zvládnutí a priaznivom výsledku azylovej procedúry eliminovať možné riziká neintegrácie imigrantov do spoločnosti.
8	Sociálno-ekonomické krízy v dôsledku silnejúceho prílevu nových migrantov do Švédska	1. Vypracovať zásady aktívnej imigračnej politiky, ktorá by optimalizovala legálne a eliminovala nelegálne migračné toky v súlade so strednodobými a dlhodobými cieľmi sociálno-ekonomického rozvoja štátu. 2. Optimalizovať nástroje imigračného manažmentu vytvorením systému národných imigračných kariet alebo tzv. koeficientu dlhodobej spoločenskej užitočnosti imigranta.
9	Soc.-ekonomické krízy v dôsledku rastúcej nezamestnanosti mladých ľudí na trhu práce	1. Zvyšovanie vládnych výdavkov do vzdelávania a najmä odborného vzdelávania. 2. Tvorba národnej stratégie rozvoja vzdelávania. 3. Účinnejšie a širšie využívanie nástrojov aktívnej politiky trhu práce.

Zdroj: zostavené autorom

5 Diskusia o výsledkoch dizertačnej práce

Overenie stanovených hypotéz.

H1 – overená

Úspešný sociálnoekonomický vývoj Švédska koncom 19. a začiatkom 20. storočia bol založený najmä na rýchlej industrializácii hospodárstva a investíciách do infraštruktúry, účinných inštitucionálnych a školských reformách, nízkej miere korupcie, rozvoji finančného systému, otvorenosti ekonomiky a v neposlednej miere neutrálnej pozícii krajiny počas vojnových konfliktov.

H2 – overená

Na základe charakteristiky minulého vývoja švédskej ekonomiky je možné potvrdiť, že základné rysy sociálno-ekonomického modelu tak zvaného „štátu blahobytu“ Švédska a ich odraz vo vývoji hodnoty kľúčových parametrov sociálno-ekonomického rozvoja vykazovali prvky diskontinuity či zhoršovania:

- vysoké vládne výdavky a podpora rozvoja sociálnej funkcie štátu,
- vysoká miera zdanenia,
- relatívne malý rozsah bankového systému a finančného trhu.

H3 – overená

Možno konštatovať, že hospodárska a finančná kríza, ktorá postihla švédsku spoločnosť začiatkom 90. rokov 20. storočia bola spôsobená vnútornými faktormi, a to najmä a že reformy a protikrízové opatrenia prijaté švédskou vládou pomohli ozdraveniu ekonomiky a stimulovali hospodársky vývoj. Medzi najrozhodnejšie kroky protikrízové opatrenie môžeme uviesť:

- deregulácia finančného trhu,
- rezim plavajúceho menového kurzu,
- vytvorenie samostatnej banky na správu problémových bánk ozdravil finančných trh, čo skrátilo dobu jeho obnovenia,
- garancie vkladov a pôžičiek vládnymi dlhopismi.

H4 – overená

Po zhodnotení kľúčových charakteristík minulého i súčasného vývoja švédskej ekonomiky možno skonštatovať, že. Švédsko vykazuje vďaka poučeniu z minulého krízového vývoja znaky dostatočnej pripravenosti na efektívne riešenie potenciálnej bankovej krízy vo viacerých oblastiach :

- technicko-technologickej,
- administratívno-metodickej,
- v otázke kvalifikovaných ľudských zdrojov,
- v oblasti rozpočtovej.

H5 – overená

Možno konštatovať, že budúci sociálno-ekonomický vývoj Švédska bude ovplyvňovaný určitými významnými rizikovými faktormi, a to najmä

- veľkou mierou závislosti na ekonomike štátov Európskej únie a spomalením rastu v eurozóne,
- vysokým stupňom zadlženia domácností,
- vzrastajúcim počtom imigrantov,
- demografickými zmenami z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva.

Po zhodnotení súčasného stavu rozvoja teórie sociálneho štátu a analýze kľúčových charakteristík minulého i súčasného vývoja švédskej ekonomiky je možné konštatovať, že sa nám **podarilo naplniť stanovené hlavne a parciálne ciele dizertačnej práce a overiť platnosť stanovených hypotéz.**

Za významne ekonomické riziko respektíve komplex rizík je možné považovať potenciálny a v súčasnosti i dosť reálny dlhodobý pokles hospodárskeho rastu napr. v dôsledku vyostrovania priebehu dlhovej krízy, prípadne v dôsledku politicko-ekonomických turbulencií v Európskej únii, či zostrenia konfliktu na Ukrajine. Vysoká závislosť švédskej ekonomiky na exporte do štátov Európskej únie by v tomto kontexte mala byť čo najskôr riešená efektívnym uplatňovaním hospodárskej diplomacie v rámci budovania odbytových alternatív napr. v rozvinutejších štátoch Ázie, Afriky, Brazílie, Kanady a pod.

Berúc do úvahy prognózy švédskej národnej banky môžeme skonštatovať, že v prípade strednodobej stability v Európskej únii môže Švédsko vďaka priaznivým ukazovateľom ekonomického vývoja za krátky čas vytvoriť dostatočný súbor prostriedkov na zmieňované proti rizikové aktivity.

Vo vzťahu k existencii a udržateľnosti švédskeho sociálno-ekonomického modelu je možné zaujať nie celkom jednoznačné stanovisko:

- Na základe charakteristiky minulého vývoja švédskej ekonomiky je možné potvrdiť, že základné rysy sociálno-ekonomického modelu tak zvaného „štátu blahobytu“ Švédska a ich odraz vo vývoji hodnoty kľúčových parametrov sociálno-ekonomického rozvoja vykazovali prvky diskontinuity či zhoršovania:
 - vysoké vládne výdavky a podpora rozvoja sociálnej funkcie štátu,
 - vysoká miera zdanenia,
 - relatívne malý rozsah bankového systému a finančného trhu.

To sú charakteristiky, ktoré v súčasnosti musia nie vždy odolávať fiškálnemu a rozpočtovému tlaku na jednej strane a rastu neefektívnosti švédskej ekonomiky na strane druhej. Samostatnou kapitolou je problematika liberalizácie finančného trhu, čo so sebou prinieslo rizikovo pôsobiacu vysokú zadlženosť domácností. Skúmaním súčasného vývoja švédskej ekonomiky sme dospeli k zisteniu, že i keď v niektorých parametroch a funkciách uplatňovania sociálnej funkcie štátu vykazuje Švédsko stále vysoko nadpriemernú úroveň, porovnanie s minulým obdobím najmä v období tzv. zlatej éry sociálneho štátu už i Švédsko prišlo k presadzovaniu neoliberalného konceptu riešenia vybraných otázok chápania a zabezpečenia sociálno-ekonomických štandardov a bezpečnosti ako jednotlivých občanov tak i švédskej ekonomiky ako celku. Napriek skutočnosti, že došlo k zmene názorového spektra pri moci v rámci švédskej politickej a ekonomickej scény, vo viacerých oblastiach rozvoja uplatňovania konceptu sociálneho štátu boli neoliberálne pôsobiace zmeny vynútené potrebou riešiť fiškálnu a rozpočtovú udržateľnosť garantovaných štandardov. Z prezentovaných zistení môžeme vyvodiť záver, že podľa nás švédsky sociálno-ekonomický model ako ho prezentuje odborná literatúra je v súčasnosti významne deformovaný neoliberalnou politikou, ktorá je z časti výsledkom zmeny politickej moci v krajine a sčasti dôsledkom neudržateľnosti v minulosti garantovanej miery sociálneho zabezpečenia v súčasných podmienkach hospodárskou krízou zasiahnutej globálnej ekonomiky.

Z dlhodobého hľadiska považujeme za oveľa významnejšie sociálno-ekonomické riziká spojené s procesom demografického starnutia švédskej populácie a z neho vyplývajúcej potreby efektívneho riešenia otázok:

- Efektívneho zvyšovania účinnosti využitia nástrojov rozvoja rodinnej politiky so zameraním na zvyšovanie miery pôrodnosti, ale i na vytvorenie podmienok na uplatnenie efektívnej výchovy a vzdelávania súlade s dlhodobými potrebami švédskej ekonomiky. A to ako v rodine tak i v škole či iných edukačných či záujmových inštitúciách.
- A v neposlednom rade i s problematikou efektívneho riadenia migračných tokov. V rámci tejto oblasti treba riešiť celý komplex zložitých otázok:
 - Efektívne ovplyvňovanie počtu a štruktúry imigrantov v súlade s dlhodobými cieľmi sociálno-ekonomického rozvoja.
 - Tvorba účinných nástrojov na hodnotenie a preverovanie imigranta z hľadiska jeho spoločenskej a ekonomickej užitočnosti i z hľadiska jeho potenciálnej rizikovosti vo vzťahu k bezpečnosti štátu a občanov.
 - Tvorba a aplikácia účinných dlhodobopôsobiacich integračných programov do majoritnej spoločnosti.
 - Na úrovni jednotlivcov prostredníctvom integračných programov a tzv. imigračných kurátorov,
 - Na úrovni komunít, uplatňovaním účinnej a zákonom danej distribúcie obyvateľstva v intenciách premeny pasívneho multikulturalizmu na aktívny a obohacujúci multikulturalizmus, ktorý je možný iba pri zabránení vzniku fenoménu sociálnej exklúzie migrantov a ich makrosociálnych komunít.
 - Zavedenie a povinné využívanie programov opakovanej integrácie druhej a tretej generácie imigrantov do väčšinovej spoločnosti iba do času, kým nedôjde k efektívnemu viacgeneračnému pôsobeniu prvej vlny integrácie.
 - Iniciovať celosvetovú diskusiu o riešení problematiky utečencov.

Vzhľadom na zásadný význam a dôsledky ako populačného starnutia i procesov medzinárodnej migrácie na sociálno-ekonomickú stabilitu a rozvoj s prihliadnutím na úroveň rizikovosti týchto faktorov vo švédskej ekonomike je potrebné konkretizovať alternatívy rozpracovania našich rámcových návrhov nasledovne:

- Zvyšovanie účinnosti nástrojov rodinnej politiky by sa malo diať na odlišnom princípe ako doposiaľ. Garancia istoty voľby medzi materstvom a pracovnou kariérou by mala ostať zachovaná. Vzhľadom na „fenomén tzv. úspor z rozsahu“ by však vyššia miera blahobytu (rozumej dnešnú úroveň) a sociálnych istôt mala byť garantovaná matkám a rodinám, ktoré by naplnili spoločenský preferovaný cieľ, (zastaviť demografický pokles) od jedného mesiaca života do 3 troch rokov dieťaťa. Pri prvých dvoch deťoch mali byť štátom garantované štandardy čiastočne znížené, aby okrem osobnostného a biologického motívu došlo k aktivácií ekonomického motívu s väzbou na reálny celospoločenský cieľ.
- Efektívne ovplyvňovanie migračných tokov by malo byť riešené prostredníctvom efektívneho využívania konkrétnych nástrojov:
 - hospodárskej asistencie v krajinách vzniku migračného pohybu alebo vlny v smere do Švédska (chápeme to ako ochranné opatrenie pred nekoordinovaným prívalom migrantov do krajiny),
 - využitím nástrojov hospodárskej diplomacie a marketingových techník budovania image štátu v zmysle prilákania určitého druhu migrantov v súlade s celospoločenskými cieľmi,
 - úpravou azylovej procedúry a vytvorením hodnotiaceho mechanizmu imigrantov v závislosti od ich predpokladanej budúcej spoločenskej hodnoty. Pri zohľadnení viacgeneračných účinkov migrácie by mali kritéria takéhoto hodnotenia zahŕňať, predpokladaný populačný príspevok migranta alebo jeho príbuzných, rizikovosť migranta z hľadiska bezpečnostných hrozieb, zdravotných rizík, náboženských rizík, ekonomickej klasifikácie a kvalifikácie a predpokladaný spoločenský (rozumej sociálno-ekonomický prínos - tu treba zohľadniť i migrantove zázemie v domovskej krajine odhadnúť zhruba objem možných remitencií potenciál jej rastu, sociálnych rizík a sociálnej adaptability.

Z prezentovaných zistení i očakávaní budúceho vývoja možno pri zvládnutí finančných a fiškálno-rozpočtových rizík hospodárskeho rastu predpokladať rastúci vplyv Švédska v Európskej únii ako technologicky vyspelej ekonomiky so stabilným sociálno-ekonomickým prostredím. Napriek súčasnému trendu liberalizácie švédskej ekonomiky a čiastočnému znižovaniu sociálnych štandardov, je možné na základe prezentovaných poznatkov predpokladať snahu o zachovanie sociálne chápaného modelu fungovania štátu na princípoch efektívnej koexistencie súkromného a verejného sektora. Predpoklady

úspechu, a i keď miestami fiškálne problematicky udržateľného uplatňovania modelu rozvoja sociálneho štátu, možno nájsť v dlhodobej tradícii kľúčových hodnôt spoločnosti v zmysle rovnostárstva a transparentnosti ako i dostatočne preverenému komplexu mechanizmov zosúladzujúcich pozitívne efekty rastu intenzity zapojenia sa Švédska do medzinárodnej deľby práce či rozvoja vnútorného konkurenčného prostredia. Za pozornosť stojí spôsob riadenia rozvoja štátu prostredníctvom štátom dozorovaného riadenia strategickej orientácie ekonomiky na služby s vysokou pridanou hodnotou a spôsob stimulácie tohto rozvoja prostredníctvom opatrení zameraných na rast konkurencie v oblasti podnikového výskumu. Kľúčovým sa stala v porovnaní s nedávnou minulosťou centrálne riadených ekonomík v krajinách bývalého socialistického bloku podpora a rozvoj podnikania, pričom v porovnaní s týmito ekonomikami Švédsko nepristúpilo k znárodňovaniu produkcie tovarov a služieb, ale naopak ju podporovalo prostredníctvom zákonov na ochranu súkromného vlastníctva. Švédsko však vysokou mierou zdanenia znárodnilo príjmy z tejto produkcie. Čo vytvorilo priestor na rozvoj efektívneho sociálneho štátu i v kontexte strategického znárodnenia alebo monopolizácie poskytovania služieb v rámci vnútorného prostredia švédskeho národného hospodárstva.¹¹¹

Ťažisko príťažlivosti a i adaptovateľnosti konceptu švédskeho sociálno-ekonomického modelu spočíva v dlhodobej optimalizácii hospodárskej politiky v zmysle podpory proexportných tendencií hospodárstva a zároveň efektívneho využívania z toho plynúcich príjmov na infraštruktúrne, či technologicky zameraný sociálno-ekonomický rozvoj, čo má za následok relatívne vysokú schopnosť udržiavať vysokú mieru sociálnej ochrany.

Dlhodobo pretrvávajúcou pozitívnou stránkou švédskej ekonomiky je školský systém, ktorý efektívne prispieva k zhodnocovaniu ľudského kapitálu vo švédskej ekonomike a to i na základe strategicky motivovaných štátnych investícií.

Inšpiráciou pre Slovenskú republiku by mala byť neformálna účinnosť formálnej protikorupčnej politiky i spôsob riešenia bankovej krízy v 90. rokoch 20. storočia. V neposlednom rade a to predovšetkým strategická orientácia vzdelávania i celej ekonomiky na rozvoj kvality ľudských zdrojov v ekonomike so zreteľom na rozvoj produkčných ekonomických aktivít v segmente vysoko technologických produktov.

¹¹¹ BERGH, A. 2014. Sweden And The Revival Of The Capitalist Welfare State. Cheltenham Glos: Edward Elgar Pub, 2014. ISBN: 978 1 78347 349 6

ZÁVER

Švédsko sa zapísalo do dejín svetovej politiky ako prvá krajina, ktorá prakticky aplikovala koncepciu štátu blahobytu. Švédsky ekonomický model sa tak stal synonymom pre modernú zmiešanú ekonomiku, v ktorej sa spája trhový systém s rozsiahlou štátnou intervenciou, ktorá zabezpečuje ekonomickú a sociálnu stabilitu. Tento model politického riadenia štátu v sebe spája snahu o spojenie liberálnej trhovej ekonomiky a centrálne riadenej ekonomiky.

Problematika udržateľného a efektívneho uplatňovania modelu sociálneho štátu je v dnešnej dobe vzhľadom na rast zložitosti štruktúry svetovej ekonomiky, ako i kríz a nárast rizikovosti globálneho ekonomického prostredia čoraz viac aktuálna. Oproti minulosti sa musí samostatný a suverénny štát pri rozvoji uplatňovania konceptu sociálneho štátu v rámci vlastného vnútorného prostredia vysporiadať s viacerými výzvami turbulentnej reality globálnej ekonomiky. Kľúčovými nositeľmi týchto výziev sú najmä také faktory ako napr. rastúca interdependencia jednotlivých subjektov svetovej ekonomiky, zmenená pozícia štátu vzhľadom na pôsobenie nadnárodných korporácií, znižujúca sa stabilita svetových finančných vzťahov, demografická implózia svetovej populácie, degradácia životného prostredia, rast počtu, zložitosti a dôsledkov bezpečnostných hrozieb ako i turbulentná povaha znovu utvárania nového rámca medzinárodných vzťahov. Skúmaná ekonomika Švédska slúži ako dobrý príklad oboch tendencií v rámci rozvoja sociálno-ekonomického modelu riadenia štátu.

Napriek tomu predstavuje Švédsko štát, ktorý kladie veľký dôraz na napĺňanie široko chápaného konceptu sociálneho štátu. Charakteristika minulého i analýza súčasného vývoja švédskej ekonomiky potvrdila potrebu korekcie ambiciózných cieľov švédskeho modelu sociálneho štátu z obdobia 60. rokov 20. storočia. Napriek tomu ostáva Švédsko naďalej nádejným príkladom štátu so široko podporovaným sociálnym systémom a dobrými makroekonomickými výsledkami i v dnešných krízových podmienkach svetového hospodárstva.

Práca potvrdila jednak efektívne riadenie riešenia dôsledkov súčasnej hospodárskej krízy, i predpoklady pre udržanie si väčšej časti sociálnych štandardov dneška v strednodobom horizonte. Na druhej strane udržateľnosť dnešného švédskeho modelu rozvoja sociálneho štátu sa napriek dobrým prognózam ekonomického vývoja nejaví ako bezproblémová.

Vo vzťahu k očakávaným budúcim zmenám vyplývajúcim z vývojových tendencií švédskej ekonomiky i svetového hospodárstva je možné vysloviť predpoklad o nutnosti postupného znižovania štátom garantovaných sociálnych istôt a štandardov. Rizikovou sa však javí i prílišná liberalizácia švédskej ekonomiky, ktorá priviedla krajinu do hlbkej krízy začiatkom 90. rokov 20. storočia

Napriek nevyhnutnosti zohľadnenia zmienených rizikových skutočností vo vývoji švédskeho sociálno-ekonomického modelu, je možné potvrdiť a dokonca vyzdvihnúť udržateľnosť a životaschopnosť kľúčových prvkov švédskeho sociálno-ekonomického modelu, čoho dôkazom je i dlhodobé umiestňovanie sa Švédska na popredných miestach Indexu globálnej konkurencieschopnosti ako i výrazne pozitívne hodnotenie švédskeho sociálno-ekonomického modelu v rámci medzinárodnej komparácie pomocou rozvojového indexu človeka.

Pri obozretnom a proaktívnom uplatňovaní hospodárskej politiky zameranej na udržanie dynamickej rovnováhy medzi vývojom kľúčovými faktorov rastu konkurencieschopnosti i udržateľnosti účinnosti vládnych výdavkov v sociálnej oblasti môže švédsky sociálno-ekonomický model v mierne korigovanej podobe dlhodobo účinne fungovať i v podmienkach súčasnej globalizovanej svetovej ekonomiky, ba dokonca môže byť vo veľkej miere príkladom pre ostatné krajiny najmä vďaka presadzovaniu spomínaných antikorupčných mechanizmov posilňujúcich efektívnosť verejných inštitúcií, ktorá sa následne premieta do efektívneho fungovania národného hospodárstva štátu.

Kľúčovým predpokladom ďalšieho úspechu švédskeho sociálno-ekonomického modelu bude zvládnutie obnovy populačnej štruktúry v intenciách udržateľnosti súčasného rozsahu verejného sektora pomocou stimulujúcej rodinnej politiky a efektívneho migračného manažmentu.

Na základe vypracovania vytýčených úloh tejto dizertačnej práce je možné skonštatovať, že stanovené ciele práce sa nám podarilo naplniť v plnom rozsahu pričom za najvýznamnejšie riziká súčasného vývoja švédskej ekonomiky považujeme okrem prílišnej závislosti švédskej ekonomiky na členských štátoch Európskej únie najmä riziká spojené s rozvojom a potrebou imigračných tendencií v strednodobom a dlhodobom horizonte ako i problematiku situáciu z hľadiska vekovej štruktúry populácie a fenomén starnutia populácie. Navrhované opatrenia rámcovo načrtávajú možnosti a perspektívy konkrétnych riešení.

Na záver možno skonštatovať, že predkladaná dizertačná práca má okrem praktických prínosov spočívajúcich v načrtnutí a vysvetlení súvislostí a kľúčových faktorov vývoja Nordického regiónu, analýze súčasného vývoja švédskej ekonomiky, identifikácii a posúdení jeho rizík a formulácií návrhov konkrétnych opatrení i významné teoretické prínosy v podobe vytvorenia sumárneho pohľadu na problematiku vývoja aplikácie modelov sociálneho štátu, zostavenia bázy dát a poznatkov, ktoré môžu byť využité v rámci vzdelávacieho procesu na vysokých školách v rámci tém a predmetov zaoberajúcich sa problematikou svetovej ekonomiky, Nordického regiónu, i otázkami modelov sociálneho štátu. Táto práca môže byť tiež využitá ako edukačný či informačný materiál v rámci inštitúcií verejnej správy či podnikateľského sektora.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. AGELL, J.- BERG, L. 1996. Does Financial Deregulation Cause a Consumption Boom?. In *Scandinavian Journal of Economics*. 1996, roč.98, č. 4, s. 579–601. [online] [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/3440885?uid=2&uid=4&sid=21105397208211> ISSN: 1467-9442
2. ARCANJO, M. 2006. Ideal (and Real) Types of Welfare State. Technical University of Lisbon : CISEP [online]. 2006 [cit. 2010-03-25]. Dostupné na: <http://pascal.iseg.utl.pt/~depeco/wp/wp062006.pdf>
3. ARTER, D. 2008. Scandinavian politics today. 2. vyd. Manchester: Manchester University Press, 2008. 368 s. ISBN: 978-0-7190-7853-8
4. ARTER, D. 2006 Democracy in scandinavia Consensual, majoritarian or mixed? Manchester: Manchester University Press, 2006. 304 s. ISBN: 978-0-7190-7047-1
5. BARR, N. 2001 *Economic Theory and the Welfare State*. Cheltenham Glos: Edward Elgar Pub, 2001. 2104 s. ISBN 1858987059.
6. BARRY, P. B. – RIVLIN, A. M. 1998. The Swedish Economy. In *Southern Economic Journal*. roč. 54, č. 3. s. 787-789 [on-line]. [cit. 01.05.2013]. Dostupné na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1059027?uid=3739232&uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21102594131311>
7. BEŇÁK, J. 2009. Švédská finančná kríza 090501-1835. [online], [cit.19.2.2015]. Dostupné na: <http://zo.trimbroker.com/financne-analyzy/komentar-svedska-financna-kriza>
8. BERGH, A. 2014. Sweden And The Revival Of The Capitalist Welfare State. Cheltenham Glos: Edward Elgar Pub, 2014. ISBN: 978 1 78347 349 6
9. BERGH, A. 2011. The Rise, Fall and Revival of the Swedish Welfare State: What are the Policy Lessons from Sweden? [online]. 2011 [cit.19.02.2015]. Dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1884528
10. BERGSTRÖM, C. 2009. Finanskrisen och den svenska krishanterigen under hösten 2008 och vintern 2009. Rapport till Finanspolitiska Rådet, 37. , [online], 2009, [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.1166db0f120540fe0498000209106/090609+Bergstr%C3%B6m.pdf> . ISSN 1654-800
11. BLÁHA, Ľ. 2008. Sociálny štát v kocke . SLOVO [online] [cit. 13.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.akademickyrepozitar.sk/Lubos-Blaha/socialny-stat>
12. BRUNCLÍK, M. 2009. Negativní parlamentarismus: cesta k efektivnějšímu fungování parlamentního režimu? In *Acta Politologica*. [online] 2009. roč. 1, č. 2, s. 118-141. ISSN 1803-8220. Dostupné na: <http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00042.pdf>

13. BUSINESSINFO. 2014. Švédsko: Zahraníčně-politická orientace.[online] 2014, [cit 19.12.2015]. Dostupné na: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/svedsko-zahranicne-politicka-orientace-19251.html>
14. CF. NÄRINGSDEPARTEMENTET. 2009. För ett starkare Sverige. Regionala samordnare i samarbete med den svenska regeringen. Stockholm: Government Offices of Sweden. 2009 [online]. 2009, [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.regeringen.se/content/1/06/13/39/99/5073330f.pdf>
15. COFACE. Country risk assessment [online][cit.22.2.2014]. Dostupné na: <http://www.coface.com/Economic-Studies-and-Country-Risks/Sweden>
16. ČO JE SOCIÁLNY ŠTÁT [online] [13.2. 2014]. Dostupné na: http://sp.machac.net/temp/4rocnik/pz_mssve.pdf
17. DE DEKEN, J.J. 1992. Sociální politika a politika solidarity : Existují perspektivy pro sociální demokracii ve střední a východní Evropě? In *Sociologický časopis*. 1992, roč. 28,č. 3, s. 352-363. ISSN 0038-0288
18. EDVINSSON, R. 2009. Swedish monetary standards in historical perspective. Stockholm Papers in Economic History No. 6, Department of Economic History Stockholm University. [online]. [cit. 01.05.2013]. Dostupné na: <http://www.historia.se/SPEH6.pdf>
19. EKONOMIFAKTA. 2013. Swedish economic history. [online]. 2013. [cit. 16.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.ekonomifakta.se/en/Swedish-economic-history/>
20. ENGLUND, P. The Swedish banking crisis: roots and consequences. In *Oxford Review of Economic Policy*. [online]. roč.15, č. 3, [cit.19.02.2015]. Dostupné na: <http://www.contrahour.com/contrahour/files/TheSwedishBankingCrisisRootsandConsequences.pdf> ISSN: 1460-2121
21. ESPING-ANDERSEN, G. 1999. Social Foundations of Postindustrial Economies. New York : Oxford University Press, 1999. 207 s. ISBN 0198742010.
22. ESPING-ANDERSEN, G. 1990. The Three Worlds of Welfare Capitalism. New Jersey: Princeton University Press, 1990. 248 s. ISBN 0691094578.
23. EUROACTIV. 2012. Finančná kríza [online] . [cit 3.2. 2015]. Dostupné na: http://www.euractiv.sk/ekonomika-a-euro/oznam_liniek/financna-kriza-000227
24. EUROPEAN PARLIAMENT. EUROPEAN UNION, 2013. [online]. 2013, [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na : <http://www.europarl.europa.eu/studies> . ISBN 978-92-823-4537-5
25. EUROPSKA ÚNIA. Švédsko [online] [cit 04.10.2013] Dostupné na: <http://www.europskaunia.sk/svedsko>
26. EUROPSKA ÚNIA. Profily členských štátov Švédsko [online] [3.2. 2014] Dostupné na: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/sweden/index_sk.htm

27. EUROSTAT. 2010. Europe in figures Eurostat yearbook 2010 [online] [9.2. 2014].
Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5721265/KS-CD-10-220-EN.PDF/e47b231c-c411-4d4e-8cd6-e0257be4f2e6?version=1.0> ISSN 1681-4789
28. EUROSTAT. At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex (source: SILC).
[online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li02
29. EUROSTAT. Current account balance in % of GDP - 3 year average. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/macroeconomic-imbalances-procedure/indicators>
30. EUROSTAT. 2013. Key figures on Europe 2013 digest of the online Eurostat yearbook. [online] [cit 22.2.2014]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3930297/5969538/KS-EI-13-001-EN.PDF/98fe7e02-d76a-45b9-9c72-7af791c672c2?version=1.0> ISSN 1830-7892
31. EUROSTAT. Gini coefficient of equivalised disposable income (source: SILC).
[online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tessi190&language=en>
32. EUROSTAT. Harmonised unemployment rate by sex. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>
33. EUROSTAT. HICP - all items. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teicp000&tableSelection=1&plugin=1>
34. EUROSTAT. population-of-sweden [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/web/>
35. EUROSTAT. Real GDP growth rate – volume. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>
36. EUROSTAT. Social protection and social inclusion. [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/employment-and-social-policy/social-protection-and-inclusion>
37. EUROSTAT. Terms of trade by items - 5 years % change [online][cit 2.2. 2015].
Dostupné na:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tipsna30>
38. FELLMAN, S. et al. 2008 Creating Nordic Capitalism. The Development of a Competitive Periphery. Palgrave Macmillan, 2008, s 636 ISBN: 9780230545533

39. FISCAL POLICY COUNCIL. 2009. Swedish Fiscal Policy. Report of the Fiscal Policy Council 2009. 296 s. [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na:
<http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.75eae27c1223be52adb800042157/Swedish+Fiscal+Policy+2009.pdf> . ISBN 978-91 -633-2164-1
40. FRSLIND, R. - ULLVEIT-MOE, K.H. 2009 Industripolitik för den svenska fordonsindustrin. : *Rapport till Finanspolitiska Rådet 3* (2009). Stockholm: Swedish Fiscal Policy Council. 2009.19 s. [online] [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na:
<http://www.finanspolitiskaradet.se/download/18.1166db0f120540fe0498000209107/1377195288418/090609+Forslid+Moe.pdf>
41. GOVERNMENT OFFICES OF SWEDEN. 2009. Regeringens proposition 2009/10:1. [online], 2009, [cit. 11.2. 2014]. Dostupné na :
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/17/16/4d6e0a69.pdf>
42. HEYWOOD, A. 1994.Politické ideologie. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1994, 293 s. ISBN 80-85865-10-6
43. HLOUŠEK, V. – KOPEČEK, L.. 2003, Konsenzuální a konkurenční demokracie. In Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie. svazek č. 16. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2003. ISBN 80-210-3195-6, s. 203-231
44. HOBBS, T. 1988. Výbor z díla. Praha : Sloboda, 1988. 229 s.
45. I.L.O. INTERNATIONAL LABOUR CONFERENCE, 34TH SESSION. Objectives and Minimum Standards of Social Security (1951). See also “Survey of Post-War Trends in Social Security” in International Labour Review, June, July, August, September, 1949.
46. INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2009. SWEDEN Staff Report for the 2009 Article IV Consultation. : Country Report No. 09/247. Washington, D.C.: International Monetary Fund Publication Services 2009. 89 s.
47. INTERNATIONAL MONETARY FUND. 2013. SWEDEN Staff Report for the 2013 Article IV Consultation. : Country Report No. 13/276. Washington, D.C.: International Monetary Fund Publication Services 2013. 65 s. [on-line]. Dostupné na:
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2013/cr13276.pdf>
48. READE, J.J. – ULRICH, V. 2009. Too much to lose, or more to gain? Should Sweden join the EURO? In *Departement of economics. Discussion papers series*. University of Oxford. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na:
<http://www.economics.ox.ac.uk/research/WP/pdf/paper442.pdf> . ISSN 1471-0498
49. JONUNG, L. – KIANDER, J. –VARTIA, P. 2009. The Great Financial Crisis in Finland and Sweden: The Nordic Experience of Financial Liberalization. Edward Elgar Publishing Ltd, 2009. 337 s. ISBN-10: 1848443056
50. KELLER, J. 2005. Až na dno blahobytu 3. vyd. Praha : Earth Save, 2005. 132 s. ISBN 80-903085-7-0

51. KLOKOČKA, V. – WAGNEROVÁ, E. 2004. Ústavy států Evropské unie. 1. díl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. 800 s. ISBN 80-7201-466-8, 2004
52. KOŁODZIEJSKI, M. 2013. ECONOMIC, SOCIAL AND TERRITORIAL SITUATION OF SWEDEN: Dokument European Parliament's Committee on Regional Development. Brussels, Policy Department B: Structural and Cohesion Policies, 2013. 38 s. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/495863/IPOL-REGI_NT%282013%29495863_EN.pdf
53. KRAJČIOVÁ, J. 2007. Sociálny štát (1). [online] 2007. [3.2. 2014]. Dostupné na: <http://www.e-polis.cz/clanek/socialny-stat-1.html>
54. KRNO, S. 2005, Politické strany Škandinávie a Britských ostrovov. Nitra, Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. 183 s. ISBN 80-8050-775-9, 2005.
55. KUČHTA, D. 2012. História finančných kríz: Škandinávské riešenia na tri spôsoby. [online]. 2012, [cit 19.12.2015]. Dostupné na: <http://www.investujeme.sk/historia-finančných-kríz-skandinávské-riesenia-na-tri-sposoby/>
56. KUKUČKA, J. 2011 Na krízu švédsky Štýl. [online]. 2011, [cit 01.06.2013] Dostupné na: <http://www.etrend.sk/ekonomika/na-krizu-svedsky-styl.html>
57. LINDBEK, A. 1997. The Swedish Experiment. In *Journal of Economic Literature*. 1997, roč. 35, č.3, s 1273–1319 [on-line]. [cit. 01.05.2013]. Dostupné na: <http://cob.jmu.edu/rossermv/Lindbeck.pdf>
58. LUNDH, Ch. 2002. Spelets regler: Institutioner och lönebildning på den svenska arbetsmarknaden 1850-2000. Stockholm: SNS Förlag, 2002. 351 s. ISBN 9171508538
59. LUNDH, Ch. et al. 2004, Wage Formation, Labour Market Institutions and Economic Transformation in Sweden 1860 – 2000. Uppsala : Almqvist & Wiksell, 2004. 270 s. ISBN 91-22-02103-5
60. MISHRA, 1981 in SMUTEK (2005, s. 73-74) . *Sociální stát: úvod do studia*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 135 s. ISBN 8070416912.
61. NATIONAL INSTITUTE OF ECONOMIC RESEARCH (NIER). 2010. The Swedish Economy 2010. [on-line]. 2010, [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: <http://www.konj.se/1416.html>
62. SVERIGES RIKSBANK. EMU-related information. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: <http://www.riksbank.se/en/Press-and-published/Published-from-the-Riksbank/EMU-related-information/>
63. SVERIGES RIKSBANK. 2010. Monetary Policy in Sweden. Stockholm : Jernström Offset, 2010. 24 s. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: www.riksbank.se/Upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Rapporter/2010/Monetary_policy_2010.pdf ISBN 978-91-89612-46-4

64. Meghir, C. – Palme, M. 2005. Educational Reform, Ability, and Family Background. In *American Economic Review*. 2005. Roč. 95, č. 1 s. 414-425.
65. MUSIL, L. 1996. Vývoj sociálního státu v Evropě: Čítanka z historie moderní evropské sociální politiky. Brno : Doplněk, 1996. 252 s. ISBN 8085765624.
66. MZVEZSR. 2014. Ekonomická informácia o teritóriu Švédskej kráľovstvo [online][cit 2.2. 2015]. Dostupné na:
[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7F383279C72DDCFBC125783B004B2448_SK/\\$File/EIT_Svedsko_Nov2014.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7F383279C72DDCFBC125783B004B2448_SK/$File/EIT_Svedsko_Nov2014.pdf)
67. OECD. 2014 Economic Surveys: Norway 2014. [online]. 2014. Dostupné na:
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-norway-2014_eco_surveys-nor-2014-en
68. OECD. 2008. Economic Survey of Sweden 2008: Fiscal policy: what should the targets be?. [online]. 2008. [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na:
<http://www.oecd.org/sweden/economicsurveyofsweden2008fiscalspolicywhatshouldthetargetsbe.htm>
69. Oficiálna internetová stránka: UK Parliament homepage. 2003. The Swedish Referendum on the Euro. [on-line].2003 [cit. 01.06.2013]. Dostupné na WWW:
<http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2003/rp03-068.pdf>
70. PIERSON, Ch. 1992. Beyond the Welfare State?: the New Political Economy of Welfare. University Park: Pennsylvania State University Press, 1992. vii, 248 s. ISBN 0271008210
71. POTUČEK, M. a kol. 2005. Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. 399 stran, ISBN 80-86429-50-4.
72. ŘÍCHOVÁ, B. 2006. Vládní modely v parlamentních systémech, Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, 2006. 201 s. ISBN 978-80-86731-00-1
73. ŘÍCHOVÁ, B a kol. 1995. Komparace politických systémů II. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1995. 240 s. ISBN 80-7079-773-8.
74. SCB STATISTISKA CENTRALBYRÅN. 2009. *The Swedish Economy, Statistical Perspective*, [online]. 2009. [cit. 2.2. 2014]. Dostupné na:
http://www.scb.se/Grupp/Teman/Sveriges_Ekonomi/_Dokument/Econreportq408.pdf
75. SCB STATISTISKA CENTRALBYRÅN. 2009. [on-line]. [cit. 01.06.2013]. Dostupné na: <http://www.scb.se/mi0810-en/>
http://www.scb.se/statistik/MI/MI0810/2010A01C/MI0810_2010A01C_SM_MI38SM1203.pdf
76. SMUTEK, M. 2005. *Sociální stát: úvod do studia*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 135 s. ISBN 8070416912.
77. STN ISO 3100 : 2011: Manažerstvo rizika. [online] [cit.22.2.2014]. Dostupné na:
http://www.sutn.sk/files/Spravy/ISO_31000/Manazerstvo_rizika_c.pdf

78. SVANTE, Ö. 2009. Sverige och finanskrisen . [online], 2009, [cit. 2.2. 2014].
Dostupné na: <http://www.riksbank.se/pagefolders/38674/090120.pdf>
79. TAKÁČ, K. 2013. Cesta Švédska do EÚ na pozadí spoločenských špecifik. [online].
2013. Dostupné na: <http://www.euractiv.sk/buducnost-eu/analyza/cesta-svedska-do-eu-na-pozadi-spolocenskych-specifik>
80. WALLANDER, J. 1994 'Bankkrisen—Omfattning, Orsaker, Lärdomar' The Banking Crisis—Magnitude, Causes, Lessons, in Bankkrisen, 1994, Stockholm, Bankkriskommittén.